

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Duodecimus, Qui pertractat de
universorum hominum Protoparentibus Adamo & Eva.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER DUODECIMUS,

*Qui pertractat de universorum hominum Protoparentibus
Adamo & Eva.*

De proto-
parentibus
Adam &
Eva.

OGITANTI mihi sæ-
penumero quan-
ta gratiarum be-
neficia hominibus
in prima mundi
constitutione Au-
tor univerorum
contulerit, atque
memoria repetenti quam exiguo tem-
poris intervallo steterit felix parentum
nostrorum conditio; congruum videtur
de hac non perfunctorie, sed prolixiori
disputatione differere. Cum enim am-
plissima sint dona Divino munere cor-
pori, animoque nostro tributa, ac sit
praestantior animantibus cæteris humana
natura; hujus autem labes scelere vo-
luntario contracta, mortis, & multarum,
quibus prosternimur, misericarum

fons & origo: postulat maximi beneficij
recordatio, ut gratias persolvamus li-
berallissimo Largitori; & superinductæ
paterna culpa calamitatis memoria fa-
cit, ne Divinæ unquam justitiæ, & in-
corruptæ æquitatis obliviscamur. Recte
itaque de Protoparentibus Adamo &
Eva instituo disputationem: ex qua per-
cipientes quomodo plasmati sumus, cur
à Paradiso voluntatis exulamus, quare
ignorantia, & cupiditati subjiciimur,
& quare, ut inquit Venusinus Poeta,

*Pallida mors æquo pulsat pede paupe-
rum tabernas,*

Regumque turres,
neque ingratî animi vitio, neque spiri-
tus arrogantia, ne mens nostra parti-
ceps fiat nitidissimi divinarum scientia-
rum splendoris, ei tenebras obducamus.

C A P U T I.

Exploditur fabula Præadamitarum.

S U M M A R I U M.

I. Status questionis.

à num. 2. usque ad 9. Probatur, Adamum
fuisse omnium hominum primum, à quo
omnes gentes per orbem sunt propagatae.

à num. 10. usque ad 17. Solvuntur argumenta
pro fabula præadamitica.

I.
An ante Ada-
mum exti-
terint homi-
nes.

ISAAC Peyrerius, dum adhuc Cal-
viniano detineretur errore, quem
Alexandro VII. Pontifice Maximo
ejuravit, indulgens fallaci mortalium
hominum ingenio, nec non Sectario-
rum consuetudini, Patrum & Ortho-
doxorum Conciliorum auctoritatem con-

temnentium, male feriatam Anteada-
mitarum fabulam in orbem invexit. Vi-
debatur enim ei, qua ratione Calvinus
detrectaverat traditiones Sanctorum, li-
cere sibi has, & Calvinianas simul par-
cipendere: atque ita scrutatus in Gen-
tilium Historiis fabulosam antiquitatem
studuit

studuit novitatum adoratoribus vendicare, ante Adamum extitisse homines plurimos, hunc vero Hebraici duntaxat generis fuisse satorem. Quæ ut in vulgo sparsa sunt, proscriptis Peyerii librum primus omnium Namuracensis Episcopus anno 1655. in festo celeberrimo Natalium Domini, deinde illum Scriptores omnes confutarunt, tam Catholicæ, quam Sectarii. Sed cum Calviniani ipsi non alio argumentorum generi, quam traditione veterum oppugnarent Peyerium, animadvertisit nefas esse adversus traditam à Majoribus doctrinam sentire, atque ita occasione natum à suis Calvini sectam valere jussit Romanam Fidem amplexus. Damnavit etiam in sua ad Alexandrum Pontificem deprecatione Præadamitarum hypothesis ab omnibus, ut ibidem fatetur, ejectam & eliminatam: sed cum illam nonnulli postea recoquere ausi fuerint, scripturi de primo homine eam & nos breviter impugnabimus.

PROPOSITIO: Adam fuit universorum hominum primus, à quo omnes gentes sunt per Orbem terræ propagatae.

Probatur 2. Adamum primum fuisse ex hominibus per S. Scripturam.

Validissimis argumentis probatur: & primo communibus è Sacra Scriptura petitis. In 1. Genesis enarratur *In principio*, videlicet in exordio temporis, sive antequam creatura aliqua corporalis esset producta, Deum condidisse cœlum & terram, & sex diebus cuncta rerum genera perfecisse; sexto autem fecisse Adamum ad imaginem & similitudinem suam. Quinam fuerunt ergo isti Præadamitæ, si nullus antea Deo auctore prodierat? In qua orbis plaga habitarunt, si anteactis seculis neque cœlum erat, neque terra, neque locus aliis corporeus? Neque enim creatio Adam secundo capite repetita est productio hominis diversi ab eo, quem Deus condidit die sexta; cum perfectis prioribus illis sex dierum generationibus Deus requieverit ab omni opere, videlicet, nullam novam molitus fuerit creaturam. Deinde ad sex dierum opera etiam Adamum Hebraici populi Atayum pertinuisse constat ex vicelimo capite Exodi v. 11. *Sex diebus fecit Dominus cœlum & terram, & omnia, quæ in eis sunt:* Num Adamus in spatiis imaginariis plasmatus fuit? At Scriptura affirmit fuisse formatum de limo terræ, & positum in Paradiso voluptatis. Quare autem Scriptura hominis creationem iterum memoret, dictum est lib. prædict. cap. 2. nec multus ero eadem repetendo. Neque enim haec loca suppetunt sola, sed innumera occurrunt coacervatim. Adæ uxor Gen. 3. 20. vocata est Eva, *Eo quod mater esset cunctorum viventium.* Itaque fictitii sunt Præadamitæ, quorum genitrix non est Eva. Cap. x. v. ult. asseritur à Noahidarum posteritate, quæ profecto Adæ propago erat, divisas esse gentes in terra. Igitur & Aegyptii, & Chaldaei, & Americani, & nationes reliquæ sunt Adamo posteriores, omnes, ut legimus Act. xvi. 26. ex uno stipite & sanguine procreata: ἐξ ἑνὸς αἵματος μὲν Ἐρνεσ, ut unius hominis creatio unius Dei majestatem præferret, omnesque posteros vinculo naturalis cognationis invicem copularet. Apostolus denique ad Rom. v. 17. unius Adæ peccato mortem regnavisse testatur, per unius hominis delictum atque inobedientiam omnes peccatores constitui, atque uti per unum hominem mors & damnatio ad omnes pertransiit, ita per Christum superabundare gratiam, iustitiam, & vita perennitatem. Quamobrem si fabulosi illi Anteadamitæ mortui sunt; ex Adami contaminato semore habuerunt originem. Atque argumentatio ista non convellitur, nisi negando mortem poenam esse originalis peccati cum Pelagianis postea refutandis. Hæc argumenta adversus fabulam Præadamiticam sunt pervulgata. De his Samuel Maresius, Joannes Hilpertus, Philippus Prior, qui data opera Peyerium oppugnarunt, Natalis quoque Alexander Tom. 1. Hist. vet. testim. dissert. 3. & nonnulli horum expilatores.

Necesse non est afferre Patrum auctoritates. Ipse enim Peyerius laudata deprecacione: *Fateor, inquit, me non latuisse hypothesim, quæ mibi venit in mentem de primis hominibus ante Adamum conditis, diversam penitus abiisse ab opinione SS. Patrum, nec non aberravisse toto Orthodoxorum Conciliorum Canone; totamque doctrinæ Christianæ fabricam de boni lapsi & redempto fundatam fuisse à PP. & Conciliis super hypothesi de Adamo primo omnium hominum formatu.* Hujus audacie hanc profert excusationem, quod vera esse possint etiam quæ à falsa hypothesi consequuntur, facta comparatione systematis Copernici, & Ptolomai, quæ pugnantia invicem probant tenorem eundem corporum omnium cœlestium. Verum nequeunt Catholicorum dogmata confirmari Astronomicis humanisque figuris. Fabula ergo Peyeriana etiam traditione plenisima eliminatur.

Probatur 3. Addam vero in ejus confutationem nonnulla. Principio negari non potest Confirmatur. dilu-

diluvium. Noeticum fuisse universalē. Nam Genesis viii. legimus aquas nimis prævaluisse super terram, & oportet omnes montes excelsos sub universo cœlo: consumptam omnem carnem, quæ movebatur super terram, bestias, reptilia, homines, & cuncta, in quibus est spiraculum vitæ: remansisse in terra solum Noe cum iis, qui cum eo erant in arca. Atque semper capite eodem Scriptura usurpat Hebraicum נ Cal, rerum universitatem exprimente. Præterea pervenisse hujus diluvii famam ad omnes orbis nationes probat ex Berofo Josephus lib. I. Antiquit. cap. 4. & adverius Julianum I. ex Abydeno & Alexandro Polyhistore S. Cyrillus: multaque legi poterunt apud Georgium Schubartum tum. x. Antiq. Graecarum. Hinc etiam sparsa fama est diluvii Deucalionis, & Ogygis. De quibus fateor nec Græcam, nec Latinam Historiam tradere esse illud maximum, in quo nulli homines evaserunt, sed unum in Thesalia, alterum in Attica terra contigisse, & plurium annorum intervallo unum ab altero separari. At Græci, Ægyptii, aliquie priscorum temporum monumenta ad Deorum suorum fabulas accomodata- restuduerunt; ideoque nil mirum, si scripta sunt in Gentilitatis historia quæ de cataclymso Deucalionis, & Ogygis referunt Africanus, Eusebius, & S. Pater Augustinus lib. xviii. de Civit. Dei cap. VIII.

5.

Diluvium tamen Deucalionis non dif-
ferre à Noetico hæc momenta demon-
strant. Apollodorus sub initium Biblio-
thecæ ait: *Ubi prolem æneam tollenda
Jupiter censuit, Deucalion fabrefacta
lignis arca, rebus necessariis impositis
ænam ingressus est.* Quis vero prolem
æneam non videt esse Gigantes, de qui-
bus Genes. vi. 4. & Arcam Deucalionis
arcam Noeticam? Deucalioni Lucianus
de Dea Sytia tres filios tribuit: quo-
natos ex Noë legimus Gen. x. 1. Scribit
Plutarchus Deucalioni *Columbam ex ar-
ca missam fluctuum detulisse certum in-
dictum:* Quod habetur in Genes. viii. 11.
capite v. 11. Egressum de Arca Deuca-
lionem posuisse altaria tradidit Lucianus:
quod & fecit Noe citato cap. vi. 20. In
vertice montis consedisse arcam Deuca-
lionis liquet ex notissimo Ovidiano car-
mine :

*Hic ubi Deucalion, nam cætera texerat
æquor,
Cum consorte tori parva rate vectus
adbasit.*

tque arcā Noeticā requievisse super
montes Armeniā ibidem legimus. v. 4.
Igitur recte Philo in libro de Præmis :
Hunc Deucalionem Græci, Noe vero
Chaldæi appellant. Periisse denique ho-
mines universos diluvio Deucalonia
scribunt Herodotus in Euterpe, Lucianus
in Timone, aliquis apud Schubar-
tum. Ergo diluvium Noe, & diluvium
Deucalonia unum est, & illud univer-
sale : Ethnici vero, ut rerum cætera-
rum, hujus Cataclysmi è sacrī literis
habuerunt notitiam.

6.
De diluvio

Idem judicium ferendum est de Ogy-
ge, cuius diluvium referunt ad annum
ante primam Olympiadem millesimum
ac viceſimum Julius Africanus, & Eu-
ſebius, ideoque contigit juxta Chronolo-
giā Uſterii anno 2208. ante mortem
Iſmaelis anno unico, (non, ut Salianus
numerat, anno 2258.) atque post dilu-
vium universale, quomodo scribit Au-
gustinus, *annos amplius quam trecentos.*
Verum hac ex Atticorum historia, sive
fabula orta ex diluvio Noetico. Enim
vero Ogygem alii faciunt filium Neptu-
ni, ut Joannes Meursius demonstrat in
Opere, quod inscribitur Regnum Atti-
cum, alii Bœoti. Neptuni filium & Arnæ
appellant Isaacius Tzetzs, Nicocrates,
& Euphorio apud Stephanum Byzanti-
num in libro de Urbibus. Quadrat &
nomen ab aquis derivatum, unde Oce-
nus etiam dicitur quasi Ogen, vel Oge-
nus. Bœotum tradunt filium esse Deu-
calionis. Neptunus ergo & Deucalio
idem est Ogygis, sive Bœoti genitor.
At Neptunum quidam maris aquam
existimarunt, quod terram nubat ope-
riatque. Quidam Japetum filium Noe,
cui obtigerunt insulae Mediterranei &
continens Europæ; ubi ad transmitten-
tendum mare & iter terrestre confiden-
dum, necessarium duxit nauticam insti-
tuere, & domitos equos adhibere. Ei
namque imperium maris, artemque
equestrem omnes adscribunt. Ogyges
ergo fuit vel Japeti filius, vel alter Noa-
chida à naufragio superites. Igitur &
diluvium Noeticum universale fuit, &
omnibus notum, & ex eo Deucalionis
etiam & Ogygis magna probabilitate
rumor exortus. Perierunt ergo tem-
pore Noachi homines universi; & na-
tiones, quas advocant in testimonium
fabulae Præadamiticæ, minime ætatem
Noachi anteverunt.

Quaslibet præterea Gentes esse à Noe-
tico posteritate deducitur ex priscis sin- 7.
gularum historiis, ad quas nos compel- Omnes gen-
lat apologi consarcinat. Ejus rei gra- tes à Noe
tia nos Theologicis addidimus præmissa posterioritate deducta.,

& consequentia monumenta. Etruriæ populi cæteris Occidentalibus antiquiores (si vera sunt Vulterrana Fragmenta) exorti sunt à Vandimone, qui à Latinis Janus à Syriis Noa vocatur, & post aquas relictis in Armenia & Syria Semete, & Cameæ apud Nilum, cum Japete in hanc regionem advenit: ita legitur in Scarith. ix. xxv. & 11. Et quamquam Curtium Inghiramum Critici quidam æquiperant Anno Viterbiensi: testantur viri honestatem qui legerunt servatas Volaterris de inventione Scarithim causas judiciales. A Jano autem Italos derivasse consentiunt Scriptores reliqui. Latini vetustissimum Italiae Deum habuisse Saturnum rete traxit Herodianus lib. Historiarum 1. cap. 16. In Saturno necesse est, aut Adami, aut Noachi personam agnoscamus. Si cum Schubarto Saturnum dixeris Adam à Paradiso voluptatis dejectum, optime huic convenient quæ de Saturno narrat Virgilius viii. Aenead.

*Primus ab æthereo venit Saturnus
Olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exul
ademptis.*

Atque ita Latini nullum noverunt vetustiorem Adamo. Si cum Bocharto & Vossio putas Saturnum esse Noachum, cui veteres Rabbini tradiderunt Chametem execusisse pudenda, ne liberos procrearet, unde nata est tota Saturni fabula; nullum Noacho antiquiorem pariter inveniemus. Ita Praeadamitas damnat tota Etruscorum, Latinorumque vetustas. Vanitatem Aegyptiorum libro superiori refutavimus, & cap. ultimo de Angelis Prop. v. Liquet autem ex Genes. x. 6. Mesraim, à quo Hebrei Aegyptum appellant Misraim, בְּצָרִים,

fuisse filium Cham. Assyriorum genti initium, & nomen dedit Assur filius Semi: cæteris nationibus alii Noachidæ, de quibus citatum caput x.

8. Idipsum deprehenditur in Gentium, locorumque vocabulis. Magna enim pars ubique terrarum hebraico nomine in Geographicis libris inventur descripta. Apud Etruscos Vulterrā Cetibim olim dictam legimus apud Inghiramum à בְּתַחַם, unde & Phœnices Cithiæ, & Rhodii Citii, Cyprii Citientes appellantur Hæresi 30. ab Epiphanio. Arearium derivare ab אֶרְעָם scriptis Dempsterus ob insignem argillam; vel antonomastice, ut arbitratur Salvinus. Cariaram esse קְרִיאָה, & דְּדַרְרָה, quod sita sit ad montes pariis lapidibus

R.P. Berti Theol. Tom. II.

claros, observat Grotius ad cap. xxiiii. Genesios. Constat Ascaniam Homero memoratam esse ab אֲשָׁכָנֵז, Aeoles ab אַלְיָשָׁה, Riphætos, quorum meminit Mela lib. 1. ab רִיפָה; xiiii, Cbna quam commemorat Philo Byblius, est nomen contractum כְּנֻעַן. Ita de reliquis urbibus locisque vetustis: ut demonstrat in Annot. 62. ad 1. de Veritate Religionis Christianæ Hugo Grotius. Ex quibus consequitur non esse gentem aliquam antiquiorem Hebreæ, quam propagatam ex Adamo fatetur Peyerius. Quæ omnia confirmari possunt ex vetustate Hebraicæ linguae; nam hanc primigeniam esse demonstrant Eruiti plurimis argumentationibus, quas in Prolegomenis ad Polyglotta Anglica collegit Brianus Waltonus. At non est necessarium has contra refutatam fabulam producere ipsis quoque fabulis adversantem.

Narrant Poetæ primum hominem, qui ex luto cæteros fixit, fuisse Prometheus, De Prometheo fabula. qui auxilio Minervæ ausus est in celum concendere; ob quam causam irati Dii immiserunt terris febres ac morbos. Ex illo natum tradunt Deucalionem. Igitur in Prometheo latet Adamus plasmatus de limo terra, Divina sapientia cupidus, mortalium genitor, omniumque auctor malorum. Ejus uxorem Pandoram esse Evam demonstrant Origenes in IV. contra Celsum, & in III. aduersus Julianum Cyrus. Appellatur enim Pandora à Pausania Γυνὴ πρωτη, mulier prima: & de ipsa inquit Hesiodus in Theogonia, ἐξ οὗ γὰρ γένος ἐσὶ γυναικῶν, Ex qua genus est mulierum; Plutarchus autem: Disseminavit omne malorum in terras & in maria. Nullus ergo mortalium extitit ante Adamum, quemadmodum ex sacris literis, ex Patribus, ex historia diluvii, ex Gentium Origine, ex vetustissima appellatione locorum, atque insuper ex ipsis fabulis Poetarum à nobis probatum est.

AD EA QUÆ PRO SYSTEMATE PRÆ-
ADAMITICO SOLENTE AFFERRI.

Peyerius systema suum sacris literis 10. conformari autumabat, maxime ob hi Objectio du storiam Caini, & Apostoli ad Romanos plex. Epistolam. De Caino legimus Gen. i. v. fuisse agricultor, Abelem autem Pastorem ovium, atque à Deo illum reprehensum his verbis: Nonne si bene egeris, recipies: si autem male, statim in foribus peccatum erit? Fuerunt ergo artes,

Nn

artes, & judices etiam ante Caini flagitium. Dein vero accepit uxorem: ædificavit urbem Henoch; & traditur etiam cum latronum manu prædæ causa grassatorem egisse. At quam foeminam tunc generaverat Adam? quibus habitatoribus civitas referta est? Quam peregrinorum catervam iniquus prædo expoliavit? Igitur alios in Orientali plaga homines adinvenit femine diverso progenitos; unde sibi uxorem, concives, & prædonum turbam ascivit. Apostolus autem ad Rom. v. 13. & 14. ait: *Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset; sed regnabit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.* Duo hinc argumenta promuntur. Primum, quod mors dominata est usque ad legem etiam in eos, qui non peccaverunt in Adam: igitur præter Adæ posteros alii sunt homines mortales ex alio geniti Protoparente. Alterum, quoniam Paulus ait ante legem fuisse peccatum in mundo, tametsi minime imputabatur. At imputatum est Caino, Lamech, Sodomæ civibus, aliisque omnibus, qui ante legem Moydis deliquerunt. Non ergo hanc legem Paulus designat, sed legem Adamo indicat de fructu arboris non comedendo: ideoque antequam prævaricatus sit Adam, alii fuerunt sceleribus inquinati & mortales.

II.
Solutio 1.

Ad ea, quæ de Caino dicta sunt, facilis est responso. Exercuit enim agrorum cultum, quemadmodum & Abel pastoritiam artem, ut in prima institutione orta ex humanæ miseria necessitate fieri potuit, absque aratro, ligo-
ne, vomere, cæterisque rusticis instrumen-
tis. Nam & fabrilem artem, & rationem pacendi pecoris commorando in tentoriis adinveniunt Jabel & Tu-
balcain. Sententia Domini, *Statim in foribus peccatum aderit*, significat ad culpam consequi poenam, & neminem abire patrato crimine impunem, tor-
quentे animum synderesi, & Deo puniente criminum autores; unde Tar-
gum habet: *Ad osium cordis quiescit peccatum.* Afferunt Theologi exempla Marc. xiiii. 29. Jacob. v. 9. &c. Sed locus satis apertus est ex Hebraico tex-
tu: in quo cum nomine fœmini generis חטא peccatum conjungitur partici-
pium רְכִבָּה excubans generis masculini;

quod signum est enallages poenam com-
monstantis. Uxorem Caini fuisse so-

rorem suum recte scribit Augustinus lib. xv. de Civit. Dei cap. 16. principio enim mundi, *Viris forores suas conjuges acceperunt: quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius religione prohibente.* Neque vero credibile est Adamum solos mares genuisse; neque illos tantum, quos Scriptura commemorat: sed, ut Josephus ait in 1. Antiq. cap. 3. de Adamo & Eva: *γένονται δε αὐτοῖς καὶ θυγατέρες: Ναταὶ συντομότερα γένονται εἰς εἶαν φίλιαι.* De constru-
cta urbe Henoch vide præcedentis libri cap. i. Fratricidam timuisse à fratribus, vel nepotibus suis multi respondent; nec repugnat, cum homicidium patra-
verit anno mundi 128. Sed animad-
vertio istud etiam, quod haec verba,
Omnis qui invenerit me, occidet me,
sunt hominis timentis fore sibi omnem creaturam adversam, & possunt intel-
ligitiam de homine, quam de bestiis ter-
ræ; maxime si conseruantur cum hebrai-
cis, *כָּל מִצְרַי Quidquid inveniet me.*

Testimonium Apostoli primo Peyre-
tum ipsum perstringit. Nam Paulus Solutio 2.
eo loco ait v. 12. *Per unum hominem
peccatum in hunc mundum intravit, &
per peccatum mors, & ita in omnes ho-
mines mors pertransiit, in quo omnes
peccaverunt.* Itaque ex unius Adæ inobedientia cœpit mors dominari, & omnes moriuntur re ipsa, quoniam ex contami-
nato Adami semine procreantur. Nullus ergo mortalium fuit ante Adæ la-
psum. Deinde sequentis versus 14. sen-
sus exponitur. *Regnavit mors (ait Apo-
stolus) ab Adam usque ad Moysen etiam
in eos, qui non peccaverunt in simili-
tudinem prævaricationis Adæ.* Id est,
etiam in pueris, qui non peccaverunt in
similitudinem Adæ, qui insémitipſis,
cum iam nati essent, nec ratione adhuc
uterentur qua ille utebatur quando pecca-
vit, nec præceptum accepissent, quod
ille transgressus est, sed solo originali
vitio tenerentur obstricti, &c. ait
S. P. Augustinus Epist. 89. nunc 157.
n. 19. Regnavit pari jure mors in adul-
tos legis naturæ, tametsi non peccave-
rint in similitudinem Adæ, videlicet ca-
pitaliter, & post latæ sibi legis præ-
ceptum: id vero non ob aliam causam,
nisi quia mors in omnes homines per-
transiit per ipsum Adam, in quo omnes
peccaverunt. Quapropter non ob actua-
lia peccata, quaæ nec pueri noverunt, nec
ante legem arguebantur in adultis, mors
dominata est, sed propter originale, quod
contrahunt homines dum propagantur ex
Adam. Multi præterea Codices habent:
Regna-

Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen in eos, qui peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, ut obseruavit S. Pater citata Epist. & lib. i. de Peccatorum meritis, & remiss. cap. io. Ita legit Auctor Commentariorum, quæ tribuuntur, Ambrosio, aliquie complures. Hæc lectio tamen eodem sensu accipienda est, ut pueri dicantur prævaricati in similitudinem Adæ, quoniam ei similes creantur, *Sicut ex homine homines, ita ex peccatore peccatores*, ait Augustinus. Atque juxta hanc lectionem nulla est argumentatio Peyrerii.

13. *Confirmatio solutionis*
Liquet ex dictis sensus alterius sententia, *Peccatum non imputabatur cum lex non esset*. Videlicet, ante legem Moysis non erat lex, qua argente peccatum demonstraretur, *sive lex rationis in parvulo, sive lex literæ in populo*, inquit S. Pater, eadem Epist. num. 18. Dictum est ergo, *Non imputabatur, pro non redarguebatur*. Etenim facti illi Præadamitæ fuissent homines: si homines, & rationales: si rationales, naturali saltæ lege teneri debuissent; ideoque si peccassent, peccatum illis fuisset imputatum. Debet ergo & Peyrerius imputationem accipere pro legis latæ animadversione. Quod vero mors dicitur regnavisse usque ad legem, ita accipendum est, ut nec lex Mosaica potuerit auferre peccatum, nōbisque impetrari resurrectionem. Vide Augustinum lib. 6. contra Jul. cap. 4. num. 9. Adverbia donec, & usque frequentissime sequens tempus includunt, ut Pl. cx. 1. Marth. xxviii. 20. Ad Tim. iv. 13. &c. Igitur idem est usque ad legem, ac lege Moysis vigente.

14. *Verborum S. Pauli explicatio.*
Icaque verba Apostoli ad Romanos demonstrant peccatum Adæ fuisse unicam causam, cur singuli homines moriantur: neque in homines regnare mortem propter peccata actualia, quoniam moriuntur & infantes ante legis promulgationem, etiam illi qui nullum præceptum legis acceperant, & fortassis nec noverant quid homo primus patraverit. Apertissima est versio Aethiopica, petitque jugulum tam Præadamitus, quam Pelagianis; est autem: *Et propterea quemadmodum per iniquitatem unius hominis peccatum in mundum introit, & per illud peccatum advenit mors super omnes homines, eoquod omnibus hominibus imputatur illud peccatum, etiam non cognoscientibus quid illud peccatum sit. Usque dum venit lex, mansit peccatum in mundo non cognitum quid fuit, cum peccatum non reputabatur, eoquod non venerat*.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

eo tempore mandatum legis. Verumtamen dominata est mors propterea ab Adamo usque ad Moysen tam in iis, qui peccaverunt, quam in iis, qui non peccaverunt per illud peccatum Adæ, eoquod unusquisque in similitudine Adæ creatus est. Extant hæc verba cum Aethiopice, tum Latine in Polyglottis Anglicis tom. v. pag. 649.

Opponunt præterea fabulæ Præadamiticæ assertores antiquitatem gentium plurimarum, ut Aegyptiorum, Chaldaeorum, & Sinensium. Vérum de Aegyptiis satis dictum est supra, necnon lib. xi. cap. i. & vii. Chaldaeos originem ducere à Saturno Babylonicis, quem alibi ostendimus esse Nembrod filium Chüs, & illorum tempora supputari dunitaxat ab anno cxxxii. à salute ab aquis, scribit Berossus apud Wolfgangum Latinum lib. i. de Migratione Gentium pag. 14. Est autem annus cxxxii. post diluvium, muri 1788. quo quidem tempore vivere debebat Nembodus. Sinenses non esse antiquiores anno post diluvium ducentesimo demonstrat Philippus Cupletus Jesuita cap. v. Proœm. in lib. Confucii. Observat Valleronius Sumaquam Annalium Sinensium scriptorem clarissimum serius, quam alii fecerint, originem Sinensium statuere annis saltæ 250. Huetius in Demonstr. Evang. Prop. iv. cap. 6. probat priscam Sinensium & Japonensium Religionem ex Mosaicis libris fluxisse. His enim consentiunt quæ narrant de mundi creatione, de Paradiso, de primo homine, de serpente arbori circumpliato, de interitu Sodomæ & Gomorrah, de silice à Moysè percutto; quamquam hæc omnia fabulis contextunt, & ad Majorum suorum facinora referunt.

Ultimum argumentum produci potest ex Cosmographia. Videtur enim humana fidem superare, quod filii Adæ in oppositam terræ partem vel ante, vel post diluvium trasinigraverint. Certo ante Americanum Vesputium Flôrentinum, à quo America dicta est, scilicet ante annum 1497. vel ante Christophorum Ligurem, notissimumque argonautam, id est, ante annum 1492. nulli hominum innotuit ea pars terrarum; quam novum orbem appellant. Nam si aliquod Americanorum extitisset vestigium, nemo Antipodas negavisset, quos & Augustinus lib. xvi. de Civ. Dei cap. 9. & Zacharias Papa Epist. x. ad Bonifacium absurdum putant excogitare. Neque alia ratione Norisius ab errore vindicat S. Patrem, nisi quod ante Columbum viris omnibus doctissi-

N n 2

mis

mis videbatur res prorsus incredibilis potuisse homines ab uno Adamo propagatos in Americam pervenire, Oceani immensitate trajecta. Fuit ergo haec Mundi pars nota postremis tantum saeculis. At si eo filii Noachi, & Adæ posteri transñeassent, uti contigit post Columbum & Americum, cognita fuisset antiquitus, & de ea apud Plinius, Ptolomæum, aliosque Cosmographos mentio haberetur. Americani itaque & Sinenses non sunt homines Adamitæ.

17.
Responso. Huic argumento satisfit respondendo Americam à Columbo detectam, vel indicio Alphonsi Sanctii, qui dum Canarias versus solveret, vento abrepta navi ad ignota litora appulit, unde explorata magno labore redditus via Madaram pervenit, ibique moriens Liguri navigationis sua Ephemerides prodidit; ut refert Franciscus Lopez, vel potius ipsius Columbi ingenio, atque animi fortitudine. Ubi enim naves ex Europæ & Africæ oris nimium Austrum versus procedunt, pervenintque intra Tropicos, vento perpetuo flante ab ortu in occasum, & mari eadem cursus ratione concitato, feruntur expedita navigatione in Americam. Ex America autem regredi nequeunt, nisi venti peccantur circa septimum ac vicesimum gradum ab Äquinoctiali, magna etiam inconstans extra Tropicos flantes. Itaque primi homines in Americam delati sunt ventorum vi, cum Tropicos transgredi tentassent: redditum vero attentare non potuerunt, sed opus fuit ut illuc casu abriperetur Navarchus, qui maris pericula, & ventorum conversiones calleret: ac præterea magna afficeretur redeundi cupiditate. Qui autem

illuc principio appulerunt, sive Phœnices fuerint, ut videtur Huetio, sive Europæ, vel Africani alii, partim terrarum ubertate allecti, partim memorata contrarietate ventorum deterriti redditum non attentarunt; aut si forte periclitati sunt, perierunt naufragio: atque ita Americana Regio latuit usque ad annum Christianæ Æræ 1492. Aliqui tamen viri docti arbitrati sunt Americam esse Insulam Athlantidem, de qua Plato scribit statim fuisse ultra columnas Herculis, sed ab hominum aspectu postmodum evanuisse. Idem tradunt Proclus, Ficinus, aliqui Platoni Interpretes. Profertur etiam testimonium antiqui Aegyptiarum Historiarum Scriptoris, quem Marcellum appellant. Phœnices olim tempestate in regionem fertilissimam ultra Oceanum aportatos tradidit quoque libro v. Diodorus Siculus. Vel ex antiquorum lectione, vel naturalis rationis lumine novum orbem habitari, & aliquo tempore detegendum præfensit Seneca, ut liquet ex fine Actus 2. Medeæ:

*Venient annis
Sæcula seris, quibus Oceanus.
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphusque novos
Detegat orbes, nec sit terris
Ultima Thule.*

Valde itaque probabile est Americam veteribus non fuisse prorsus ignotam; & nihilominus Patres de Antipodis merito dubitasse, cum probari non posset eorum existentia per certam Historiorum fidem, vel antiquissimam traditionem. At de Præadamitis dictum satis.

C A P U T II.

De corporeo primi hominis plasmate, & formatione mulieris.

S U M M A R I U M.

1. Præmittuntur notanda circa statum quæstionis.
2. 3. & 4. Probatur, Adami corpus neque infantili-ætate, neque statura gigantis productum fuisse.
5. Ostenditur, corpus primorum Parentum non fuisse androgynum.

I.
De corporeo plasmate Adæ, & formatione mulieris.

LIBRO superiori, II. capite explicatum est quomodo in Augustiniana Doctrina de simultanea rerum universarum productione duplex hominis sit

6. & 7. Respondetur ad oppugnationem.
8. Propignatur, ea, quæ de productione Eva cap. 2. Gen. narrantur, accipienda esse Literaliter, & historicæ.
9. & 10. Solvuntur Cajetani objectiones.
11. & 13. Resolvitur aliud dubium.

distinguenda creatio, secundum causalem rationem sive in primordiis seminariis, & in singulari propriaque corporis sui plasmatione, atque inspiratione animæ spi-

spiritualis. Id vero quoniam ad solvenda Cajetani argumenta expeditum & percommodum est, ne saepe eadem repeatantur, sufficiat modo unicum Augustini testimonium proferre: qui de creatione Adami differens lib. de Gen. ad lit. vi. cap. 15. *De limo (inquit) formari oportebat secundum causalem rationem, in qua primitus factus erat. Nam si aliter factus est, non illum Deus in illorum sex dierum operibus fecerat; in quibus cum dicitur factus, ipsam causam utique fecerat Deus, qua erat suo tempore homo futurus, & secundum quam fuerat ab illo faciendus, qui simul & consummaverat inchoata propter perfectionem causalium rationum, & inchoaverat consummanda propter ordinem temporum.* Itaque per Augustinum formatio corporis Adæ de limo terræ descripta 11. Genesios v. 7. ad opera sex dierum non pertinet; nam Adam simul & Eva secundum causalem rationem jam creati erant una cum ceteris rebus cap. i. v. 27. Atque de peculiari ista formatione ex limo terræ enarrata secundo capite Genesis quæstionis totius cardo vertitur.

Ex quo corpore quidem Adæ legimus: Formavit Deus hominem de limo terræ: matum.

limumque appellant alii liquorem opimum, alii terram aqua permixtam; non enim plasmavit Deus Adam de fumo, aut vapore aquæ, unde est æther, sed de humore crassiori, ut novit etiam Ovidius in 1. Metamorph. atque in Theogonia Hesiodus. Hanc terram fuisse fulvi, rubidique coloris scribit in 1. Antiquit. Josephus, commonstratque hebraicum ipsius limi vocabulum **אָדָם**. *Adama*, unde primus homo dictus est **אָדָם**, quasi, *Rubicundus & rufus*. At de his aquid Interpretes plura. Nostra tantum refert dispungere oppositas quorundam opiniones: afferentibus perpaucis Adamum infantilibus membris fuisse creatum, nonnullis etiam in statura Gigantum. Quam postremam sententiam amplectitur in lib. 1. de Emendat. temporum cap. 4. Joannes Lucidus. Occurrunt quadam & de Eva prima omnium muliere: quæ principio appellata est *Virago* **אִשָּׁה**.

*Iscia, à viro **אִישׁ** Isc postmodum proprio nomine dicta est Eva ab **אֵוֹהֶה** Ava, esse, & vivere, quod ipsa omnium ventium sit parens. De hujus formatione Rabbini quidam, nec non Eugen-*

binus in Cosmopœja effutunt fabulosum errorem, id est, mulierem productam simul cum homine membris omnibus perfectam, & latere lateri media unica ex costis conjuncto. Cajetanus narrationem de mulieris ædificatione ex una costarum viri putavit esse allegoricam, nempe non veram historiam, sed parabolam. Omnia hoc loco sunt à nobis definienda.

PROPOSITIO I. Adami corpus neque infantili ætate, neque statura ^{2.} *Propositio:* gantis productum est.

Demonstratur propositionis prima Probatur pars; quoniam frustra creditur Deum initio temporis ita naturæ ordinem servasse, ut hominem procrearet qualis nunc nascitur. Nunc enim infanti adhæret genitrix illum excipiens, bajulans, nutriens, & infirmæ ætatis curam gerens: matrem autem præter limum non habuit homo ille primus. Fuit præterea Adæ formatio opus solius Dei, qui ad manifestandam omnipotentiam virtutis sue nullo morarum temporaliū intervallo usus est *Quis nesciat aquam concretam* (inquit S. P. Augustinus lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 13.) *cum ad radices vitis venerit duci in sagittam ligii illius, atque in eo sumere qualitatem, qua in uvam procedat paulatim erumpentem, atque in ea grandescente vi-num fiat, maturumque dulcescat?* Num ideo Dominus lignum quæsivit, aut terram aut has temporum moras cum aquam miro compendio convertit in vinum, & tale vi-num, quod etiam ebrius conviva laudaret? Hoc, aliisque exemplis probat S. Pater Opificem omnium statim formasse hominem adultum, & juvenili robo præditum.

Altera pars comprobatur primo, quod ^{3.} *Probatur* cap. vi. Gen. v. 4. legitur Gigantes originem ducere à connubiis filiorum pus non genitrix cum filiabus hominum: de quibus gigantum, dixi de Angelis cap. IIII. & xx. Ergo ab exordio mundi non erant proceri illi homines, virisque famosi super terram. Congruum deinde erat, ut ceterorum hominum protoparens nec pygmæus esset, nec Gigas: haberebatque tam exiguum Dei opus aptam extensionem membrorum. Adversa insuper opinio nititur verbis Josue cap. xiv. 15. *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est.* Certum est enim ex Num. xiiii. v. ultimo, **עֲנָקִים** esse posteros Enac proceræ staturæ, & generis gigantei. At nihil inde evincitur. Ut enim con-ceda-

cedamis primum hominem in Hebron fuisse sepultum, ut est vetus traditio Hebraeorum, (à qua non recedit S. Hieronymus) existimantium Urbem Hebron diētam primitus קִרְיַת אֲרָבָע, Cariath Arbe, quasi Civitas quatuor, quod ibidem humata sint quatuor Capitū, videlicet Adam, Abraham, Isaac, & Jacob, cum uxoribus suis Eva, Sara, Rebeka, & Lia: ut, inquam, id concedamus; negari potest Adamum dici maximum propter membrorum strūturam, cum æque maximus posset appellari ob solam originem, & primi parentis auctoritatem.

4.
Ratio He-
braorum
solvitur.

Præterea hæc Hebraeorum traditio de primo homine sepulito in Hebron, nullam habet ex allato textu confirmationem. Primum quia nomen *Adam* non proprium hic est, sed appellativum & singulis hominibus commune: Deinde quia non est verisimile Hebræos nomen pristinum Civitatis commutasse, quod Patrum suorum sepulchrum nomenque servaret. Atque Adam hoc loco appellativum esse evincitur 1. quod scriptum sit in Hebræo רַאֲדָם cum præfixo רַאֲ, quod nomini proprio Adæ non additur: cæteris autem nominibus propriis per raro & irregulariter, quorum exempla profert Buxtorfius in Thes. Gram. lib. 2. cap. 5. At nomen *Adam*, quod sui notitiam per se exhibet, caret ubique signo notificativo רַאֲ, ut scribit in *Mieblot* R. Kimchi. Ad hæc: Arbe non esse nomen numerale, sed proprium viri constat ex cap. sequenti Josue xv. 13. Cariath Arbe Patris Enac, ipsa est Hebron. Ergo Arbe est Pater Gigantum, & maximus ille homo sepultus in Hebron. Idem liquet ex versionibus cæteris. LXX. habent nomen proprium, τόνος Ἀρβης: Caldaica latine reditta, Kiriath Arbagh, homo magnus in fortibus ipse: Arabica, Civitas Rabee, hominis scilicet ingentis statura. Ergo neque Adam est ille maximus inter Encimos, neque hinc eruitur Hebron esse Tetrapolim, ibique tumulo conditum primum hominem.

5.
Propositio 2. Corpus primorum
Parentum non fuit Androgynum, id est
viri simul & foeminae ad latus haerentium.

Probatur.

Demonstratur adversus Eugubinum. I. Quoniam in ejus sententia narrationibus Luciani connumeranda necesse est ut Adam simul & Eva fuerint de limo terræ formati: Sed hoc somnium est & improba vanitas: Ergo & Eugubini assertio dignum est Poeta mendacium.

Minor probatur; quoniam ex 11. capite Gen. v. 28. constat fuisse jam hominem, cum non inveniebatur adiutor similis ejus. Et Apost. in 1. ad Timoth. 11. 13. ait: *Adam enim primus formatus est, deinde Eva.* II. In Eugubini sententia uterque homo tam Adam, quam uxor de terra fuerunt plasmati. At istud etiam scripturis repugnat, ut constat ex eodem cap. Gen. ubi Adam dicitur formatus de limo terræ, Eva edificata ex una de costis ejus. In Ecclesiastico cap. xvi 1. v. 5. pariter legimus: *Creativit ex ipso adjutorum simile filii.* Ergo mulier de osse Adami, non de limo immediate producta est. II. Homo est caput mulieris, ut inquit Apost. in 1. ad Corinth. cap. xi. 3. atque ideo caput est, quia non vir ex muliere, sed mulier est ex viro, ait ibidem Apost. v. 8. igitur Eva ex Adamo vere fuit edificata; alioquin neque homo caput uxorius, nec mulier gloria & imago viri ob productionem appellaretur; sed æque dici posset Adam imago Evæ, & Eva caput Adami.

Opponit Eugubinus. Nisi Eva simul cum Adamo fuisset producta, nec verum esset quod scribitur 1. Gen. 22. *Masculum & feminam creavit eos:* nec statim eis Dominus benedixisset dicens: *Crescite & multiplicamini;* nec mulier diceretur creata ad imaginem Dei. Simul ergo Deus hominem & mulierem condidit. Cur enim in 1. Genes. hæc omnia narrantur, si nondum mulier tunc erat?

Resp. nos jam declinasse istiusmodi argutationes, dum præmonuiimus in Augustiniana sententia creationem descriptam in primo Genesis comprehendere Adamum & Eam, quatenus facti sunt secundum rationem causalem, in qua uterque continebarunt; dies enim Genesios referendos esse ad perceptiones Angelorum directas ad res omnes unico momento creatas vel in propria specie, vel in rationibus seminariis, Augustini sententia est alibi confirmata. Instituitur nunc quæstio de formatione hominis de limo terræ, quæ cap. 2. narratur, nec pertinet ad opificium sex illorum dierum. Hæc autem non est illa, qua Deus fecit hominem ad imaginem suam, & masculum & feminam creavit eos: sed qua formavit hominem de limo terræ, Eam autem edificavit de costis ejus. Quæ si difficulta videntur, ad caput secundum præcedentis libri redito. Nec qui negant simultaneam creationem jaculis Eugubini concutiuntur. Respondent sexta die creatum Adamum ac positum in Paradiſo,

6.
Objecția.

7.
Solutio.

riso, immisum deinde soporem in Adam, subtractam unam ex costis; ædificatam mulierem, illis tandem Dominum benedixisse; atque secundo capite Genesis ampliori narratione referri, quæ contracta brevique fuerant præmissa. De imagine autem Dei respondent in anima, non in corpore sitam esse, & argumento illo probari ita primam mulierem fuisse Dei imaginem, ut sunt homines ex utero ipsius propagati. Verum de hac imagine proximo capite v. i.

^{8.} **Propositio 2.** PROPOSITIO III. Quæ de productione Evæ i. capite Genesios narrantur, accipienda sunt literaliter & historice, non παραβολῶς ac translate.

Probatio. Non illud Cajetano negamus in Evæ de latere Adami productione, tanquam in typō latuisse Ecclesiæ mysterium, dicente Apostolo ad Ephes. v. 32. præcessisse in primorum parentum conjugio Christi & Ecclesiæ Sacramentum; quod S. Pater de Civit. Dei lib. xxii. cap. 17. explicans ait: *Ut in exordio generis humani de latere viri dormientis costa detracta femina fieret, Christum & Ecclesiæ tali factō jam tunc prophetari oportebat. Sopor quippe ille viri mors erat Christi, cuius exanimis in cruce pendens latus lancea perforatus est, atque inde sanguis & aqua profluxit: quæ sacramenta esse novimus, quibus adificatur Ecclesia.* Itaque negamus duntata mulierem vere non esse de viri latere retractam, & cap. ii. Genesios parabolam quamdam narrari, & non rei gestæ veram historiam. Id vero primum, quoniam non recte Adam expergefactus oblatâ sibi à Domino uxore dixisset: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Præterea nec verum esset mulierem appellari ab יְהוָה Viro נָשָׁה viraginem, quoniam de viro sumpta est; hisi revera Deus costam Adæ in mulierem ædificasset. Rursus nec verum esset Adam formatum de limo, ac postea Evam de Adamo, ut supra contra Steuchum dissertabamus. Ulterius non esset in sensu Cajetani vir caput mulieris, & in hujus productione non fuisset præfiguratum Sacramentum Ecclesiæ. Insuper convenient Theologi à proprio literæ sensu recedendum non esse sine magna ratione & auctoritate: utaque autem deest Cajetano. Ad hanc: reprehenda est regula Augustini lib. iii. de Doct. Christ. cap. x. discernentis propriam locutionem à tropiea, ubicunque in sermone Divino traditur quidquid ad fidei veritatem & ad dilectionem honestatemque refertur. At productio Evæ ex una costarum Adami magnopere

confert ut vlt adhæreat uxori suæ, quod modo legitur i. Genes. v. 24. atque ut mulier viro subdita sit, quemadmodum præcipit Apost. ad Epheſios v. 21. Igitur locutio memorati capituli i. Genesios est propria & historicæ in eo, quod atinet ad ipsius feminæ constructionem. Postremo Hieronymus in Epist. ad Philionem, & S. P. Augustinus lib. ix. de Genesi ad lit. cap. 13. videntur infidelitatis illum arguere, qui non crederet *Adamum ex Deo plasmatum,* (inquit Hieronymus) *Ebam ex costa illius, & latere fabricatam.*

Objicit Cajetanus. Nisi productionis Evæ parabolicam narrationem affera-
mus, plura consequuntur absurdia. Se-
quitur primo Adamum aut fuisse mon-
strum priusquam formata esset Eva, aut
postea sublata costa, imperfectum &
mancum. Alterum absurdum est, quod si literaliter accipiatur versus 20. *Adæ*
vero non inveniebatur adjutor similiſ
eius; videtur quæstum inter femellas
animantium an esset aliqua in uxorem
ei danda: quod futile est admodum, ac
Dei sapientiam, & rectam Adami ratio-
nem summe dedecet. Conseguitur ter-
tio duplicum esse productionem mulieris,
unam, qua simul cum viro facta est, al-
tera, qua fuit de latere illius fabricata:
Hoc etiam inverisimile consectorium
emergit, quod dixerit Deus protoparentibus: *Crescite & multiplicamini,* quando nondum erat femina. Erit pariter
mendacium, quod scribitur v. 27. i. cap.
Gen. *Masculum & feminam fecit eos.*
Denique si mulier viro dormiente for-
mata est eodem loco, atque ex latere
ipsius, quomodo Opifex adduxit eam ad
Adam? Parabolica est ergo narratio
Genesios, nec humatio more accipienda,
ut hom. xv. monuit Chrysostomus.

Resp. nego ant. nullum quippe ex op-
positis consectoriis ex præcedenti theo-
rême infertur. Nam ad 1. responde-
tur costam, quam Deus in mulierem
ædificavit, non fulse superfluam ac re-
dundantem, cum potius impares nunc
inveniantur in homine à vertebribus spinæ
pertingentes ad sternum, & inferius ad
xiphoidem terminatae; quarum unam
pro muliere formanda Deus ex Adamo
subtraxit: atque ne mancus remaneret,
replevit carnem pro ea. Ad 2. Respon-
deo idem significare *non inveniebantur*
ac, nondum fuerat productum: siquidem
femellæ animalium irrationalium
non sunt à Deo factæ ex masculis, quo-
niam necessitas non erat tantum in bestiis re-
periri vinculum necessitudinis, quantum
est uxorem inter ac virum. Animad-
ver:

^{9.}
Objectio
Cajetani

10.
Solutio

vertunt quoque Hebraicæ linguæ periti,
ea verba **וְאַרְםָ לֹא מֵצָא עֹזֶר**

Et Adæ non inveniebatur adjutorium, usitata phrasí significare, quod Adam non inveniebat ipse sibi. Quare Josephus lib. 1. Antiq. cap. 1. Adamum appellat ξενίζομενον, id est, oh̄sus p̄escentem, quod ei condita non esset ad societatem fæmina. Inquisitio itaque & admiratio cadit in solum Adam, non in Deum. Ad ea, quæ consequuntur, responsio obvia est ex dupli creatione, quam Schola Augustini defendit: & si illam nondum quisquam percepit, redeat ad Scripturam, inveniet sexto die hominem factum ad imaginem Dei, factos autem masculum & fæminam. Item querat quando facta sit fæmina, inveniet extra illas sex dies. Tunc enim facta est, quando Deus de terra finxit adhuc bestias agri & volatilia cœli; non quando volatilia produxerunt aquæ, & animam vivam, in qua & bestia sunt, produxit terra. Tunc autem factus est homo, & masculus & fæmina: ergo & tunc, & postea. Quæret ex me quomodo. Respondebo postea visibiliter, sicut species humanae constitutionis nota nobis est; non tamen parentibus generantibus, sed ille de limo, illa de costa ejus. Quæret tunc quomodo. Respondebo invisibiliter, potentialiter, causaliter, quomodo sicut futura non facta. Ita Augustinus lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 6. n. 10. In aliorum sententia resondet unicam esse mulieris productionem, ut supra dixi ad argumenta Eugubini.

11.
Difficultas
de simultanea creatione
solvitur.

Ingenue fateor perdifficile esse in sententia de simultanea creatione, quomodo sexta die fuerit fæmina si tantum homo conditus est causaliter; & quomodo ipse homo factus sit ad imaginem Dei,

nondum constitutus in visibili specie, & informatus anima, in qua ratio Divinae imaginis sita est. Sed observandum est in ea sententia, Angelos producente Deo creaturas participatione sempiternæ lucis percepisse quid in involucris illis primordialibus lateret, id est, foret successivo tempore in propria specie formandum. Viderunt ergo limum terræ, & perficiendum ex illo corpus Adæ, cui Deus inspiratus erat animam rationalem, in qua Divina imago principaliter sita est. Atque hæc etiam in seipsis extra causales rationes conspexerunt, posteaquam prima illa creatio præteriit. In qua multa commemorata sunt, quæ ut fierent visibiliter, erant temporales moræ exspectandæ. Hujusmodi est distinctio sexuum, creatio animæ rationalis, & quæ secundo capite repetuntur: & hæc ad creationem simultaneam non pertinere alibi præmonuimus.

S. Joannes Chrysostomus hom. xv. in Genesim commonet sapientissime, ne adeo verbis addicti simus, ut minime de Deo, ut par non est sentiamus.

Quandoquidem dum dicitur, *Accepit, & omnia talia, propter nostram infirmitatem ita dicta sunt.* Prohibet ergo ne secundum literam sic accipiamus Deum insufflasse, tulisse costam, ædificasse mulierem, adduxisse ad Adam, quasi & os labii circumseptum, & manus ad cretam tractandam, & pedes habeat corporeros. In fabricanda autem Eva de costa viri summa virtus artificis, rectitudine providentiae, futurorum sacramentorum præscientia, & lex dilectionis magnopere commendatur. Quod & nos supra indicavimus, & exprimit eadem Homilia flumine illo aureo singularis, gravissimæque Orationis Chrysostomus.

12.
Doctrina
S. Chryso-
tomii.

C A P U T III.

De substantia, & origine Animæ.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
2. & 3. Probatur, animum hominum incorporeum, atque spiritualem esse.
4. & 5. Solvuntur objectiones.

6. Propugnatur, animam rationalem non esse aliquam portionem Divinæ substantiæ.
7. Usque ad 10. Enervantur contraria.

1.
De substanc-
tia, & origi-
ne animæ.

ET corporis quidem originem hucusque vidimus: ejus etiam naturam philosophando comprehendimus, sive in dimensione constituatur & extensione partium, sive in hujus aptitudine. Augustinus in Epistola xxviii. ad Hieronymum corpus describit his

verbis: *Corpus est quod per loci spatiū aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita s̄titur vel movetur, ut majore s̄i parte majorem locum occupet, & breviore breviorem, minusque sit in parte, quam in toto.* Ubi etiam animadvertis rationalem animam *corpus* esse, si nomine cor-

corporis intelligatur sola substantia vel essentia; aut si solam naturam, quæ summe incommutabilis & ubique tota est, placeat appellare incorpoream. Quod ad intelligendas veterum quorundam sententias plurimum confert; etsi modo sermonis consuetudine *corpus* dicimus illud, quod nuper definivimus. Corporee nature animam esse Athei soli, & homines de grege Epicuri ini- quissime autumant. Ex adverso aliqui tam sublimem excoitarunt, ut crede- rent cum Manichæis esse quamdam Di- vinæ substantiæ portionem. Atque hi duo circa substantiam animæ errores sunt procul eliminandi. De origine autem animæ, quæ est hujus quæstionis pars altera, disquirendum primo an creata sit ante corpus, & in ipsum ob crimina perpetrata ex altissimo domicilio de- pressa, ut inquit in Catone M. Tul- lius, atque disseminavit inter Ecclesiæ limites hydra omnium hereseon Origenes. Videndum posthac an sit propa- gata ex semine, an saltem fiat per tra- ducem; ut plures ex antiquis Patribus dubitarunt. Disquirendum denique an simus cum corpore moriatur, & si per- petuo vivit, quod profitetur fides chri- stiana, & etiam infideles permulti con- sentiunt, transmigret de uno corpore in aliud.

PROPOSITIO I. Animus hominum incorporeus est, atque spiritualis na- turæ.

Probatur ex scriptura animam in- corpoream & spiritua- lem esse. Demonstratur i. ex Scripturis, in quibus nomen quidem Spiritus non se- mel pro flatu ventoque accipitur, sed interdum usurpatur pro re subsistente, maxime si præponatur articulus, ut de- monstratum est libro VII. cap. 14. Ita- que Paulus ad Corinthios 1. cap. 2. vers. 11. ait. *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.* Atqui Apo- stolus per spiritum hominis significat rem subsistentem, sive naturam à cor- pore distinctam; ergo est in homine talis subsistens & incorporalis natura, quam animum, vel animam appellamus. Prob. minor; nam in Graeco tam *spiri- tus Dei*, quam *spiritus hominis* cum articulo reperitur, id est, τὸ πνεῦμα: Spi- ritus Dei est res subsistens: Ergo & spi- ritus hominis. Sunt etiam in Scriptu- ris loca innumera, quibus demonstra- tur Animam à corpore separatam per- sistere, ut infra de animæ immortalitate: At quod separatur à corpore & perpe- tuo vivit, corporeum esse non potest. Præterea Lateranense Concilium IV. cap.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

Firmiter hanc propositionem apertissi- me definit. Patres etiam illam tra- dunt concordissime. *Incorpoream esse animam fateor mibi persuasum esse*, in- quid S. Pater laudata Epist. ad Hieronym. & in Psalmum 145. *Res spiritualis est, res incorporeae est, vicina substantiæ Dei.* Habent reliqui omnes Patres consimi- lia.

Accedunt physicæ demonstrationes. 3. Prima est Augustini in libro de Quantitate animæ cap. 12. Si mens humana Probatur Physice. esset materialis, non posset tantas rerum imagines complecti, nec percipere undeque diffusa corpora, aut saltem cernere cogitatione sua lineam latitudi- nis expertem, punctum, quod oculo non conspicitur, veritatem, sapientiam, unitatem, aliaque Dei attributa, quæ abso- que sensuum subsidio possint apprehen- di; sensus enim sola sensibilia attingit, & virtus corporalis corpora tantum. Sed mens humana ingentes capit ima- gines, & interiori lumine videt quic- quid oculorum aciem & vim cæterorum sensuum excedit, minimum punctum lineæ, hujus à longitudine distinc- tionem, apprehenditque etiam invisibilia, & Divina. Igitur mens humana ma- terialis non est. *Si corporeæ*, inquit S. Pater, *corporeis oculis mira quadam rerum cognitione cernuntur, oportet ani- mum, quo videmus illa incorporia, cor- poreum, corporeæ non esse.* Altera de- monstratio precedenti affinis est: Men- tem humanam esse substantiam cogitan- tem quisquam in semetipso experitur: Sed in idea substantiæ cōgitantis nulla occurrit extensionis, & materiae percep- tio: Ergo in idea mentis humana non extensio, non materia, non corporis natura relucet. Ideæ autem rerum no- bis veritatem exhibent, ut libro primo diximus, & demonstrant Philosophi.

Opp. i. In idea Divinae justitiae non concipitur misericordia, & tamen sunt una res indistincta. Ergo licet in idea mentis humana non percipiatur corpo- ralis extensio, non sequitur mentem esse à materia extensa diversam. 4. **Objec-
tio I.**

Resp. Nego conseq. Idea enim justi- tiae non repræsentat rem ut in se est, sed prout connotat extrinsecum objectum; ac proinde sat est, si objectum justitiae diversum sit ab objecto misericordiæ, ut utriusque idea & conceptus distingua- tur. At notione *Mentis* percipio sub- stantiam quæ cogitat, quæ vult, quæ dubitat; quemadmodum per ideam *Cor- poris* concipio substantiam materialem, extensam, & figuratam: ideoque di- versa corporis ac mentis perceptio infert

Oo

discri-

discrimen inter mentem cogitantem, & corpus extensem: id est non inter objecta duntaxat, sed inter unam, aliamque substantiam.

5. **Opp. 2.** Quod adolescit ac minuitur est corporale & extensem: Mens humana adolescit & minuitur: Est ergo extensa & corporalis. Liquet minor: nam juvenes cognitionem acquirunt, qua carent pueri, & mentis acies, quæ in illis viget, in his hebescit, atque in senibus item obtunditur.

Solutio. Resp. dist. minor: Humana mens viget, & flaccescit in officio sensuum, quorum tendines ætate aut durescunt aut laxantur, ita, ut anima conjuncta corpori facile, vel difficulter pro organorum dispositione & motuum vicissitudine agat per oculos, aures, & instrumenta reliqua corporis, concedo: Viget ac decrescit per semetipsam, suamque naturam, nego. Vide librum 1. cap. 3. hæc idoneo aptoque exemplo explicata.

6. **Propositio II.** Rationalis anima non est portio aliqua Divinæ substantiæ.

Probatur animam rationalem non esse portionem D. substantiæ. Invictissimo arguento Augustini probatur. I. Divina substantia incommutabilis est: Anima non est incommutabilis: Ergo anima non est Divina substantia. *Nos enim credimus* (inquit S. Pater lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 2.) *Dei naturam atque substantiam omnino esse incommutabilem.* Porro autem animæ naturam vel in deterius, vel in melius commutari posse quis ambigit? *Acc* per hoc sacrilega opinio est eam & Deum unius esse substantia. Et Epist. xxviii. Deum nefas est nisi vere summeque incommutabile credere. Non est igitur anima pars Dei. II. *Omnis substantia vel Deum habet auctorem, vel ipsum auctorem non habet.* Si non habet Deum auctorem, Deus est. Si habet Deum auctorem vel facta est, vel facta non est. Porro quæ facta non est, & tamen ex ipso est, aut genita est ab illo, aut procedit ex illo. Quæ genita est, Filius est unicus, quæ procedit Spiritus Sanctus, & hæc Trinitas unius est, ejusdemque naturæ. Ita S. Pater libro ii. de Anima & ejus origine cap. 3. Atqui anima non est Filius, aut Spiritus Sanctus. Ergo est substantia quæ habet Deum auctorem, & facta est. Substantia vero quæ facta est, creatura nuncupatur: & *Creatura ita esse dicitur ex Deo, ut non ex ejus natura facta sit.* Plura eo loco Augustinus.

7. **Opp. 1.** Act. xvii. 28. & 29. dici-
Objectio 1. mur *Genus*, id est, progenies Dei, Ita-

que ex ipsa Dei substantia propagati sumus.

Resp. nego consequentiam. Etenim explicat eodem loco Apostolus, quomodo Genus sumus Dei, scilicet, quoniam *longe non est ab uno quoque nostrum: in ipso enim vivimus & movemur & sumus.*

Quorum verborum sensus est: posse rationales homines Deum quærere, & mente ad illum accedere per contemplationem sui ipsius, & charitate & amore filios Dei nuncupari, maxime quod nobis per Christi gratiam supernum lumen, & dilectio sancta inspiratur. Revocat præterea Apostolus per hæc verba ab idolatria præclaro argumento. Nos, inquit, sumus genus Dei, & ab ipso cum vitam, tum motum nanciscimur. *Non debemus aucti- mare auro, & argento, aut lapidi, sculp- turæ artis & cogitationis hominum Di- vinum esse simile.* In quibus hæc rationcinii vis ineft. Omne opus est ignobilis opifice: Simulacra sunt sculpta ex auro, aut ex lapide, industria & artificio hominum. Sunt ergo homine ignobiliora. Si autem homine; profecto viliora sunt ipso Deo, qui & vitam & facultatem omnem impertitur hominibus. Nefas est ergo simulacra tanquam Divinum quidpiam habere, atque his æquiparare Creatorem omnium, qui habitat in templis non manufactis. Accomodat etiam Apostolus se Poeticæ locutioni recitans *bemisichium* ex Phænomenis Arati illustris poetae Cilicis, qui floruit tempore Ptolomæi Philadelphi circa Olympiadem 105. Arati verba sunt: *τοῦ γὰρ γένους ἐσμὲν: Ιψός enim & genus sumus.* Producit versus, unde transflumpta sunt Clemens Alexandrinus in v. Stromatum. Sensum autem Arati sic reddit in sua Paraphrasi Festus Avienus.

*Flos & flamma animæ, qui discurrente
meatu
Mentis primigenie penetralia dia re-
solvens
Implevit largo venas operatus amore.*

Ita vero Deo aptat Paulus, quæ de Jove dicta fuerunt ab Arato.

Opp. 2. Deus animaq; creavit inspi-
rando in faciem Adæ spiraculum vitæ; **Objectio 2.**
ideoque spiritus hominis est halitus &
afflatus Dei. Dei autem halitus est ex
Dei substantia. Igitur ex Dei substantia
rationalis animus productus est.
Deinde non consequitur substantiam Dei
diminui ac discripi ex quo inde sit ani-
ma, integer enim manet ignis lucernæ,
cum

cum de illa altera accenditur, neque dum à nobis uter inflatur, aliqua portio nostræ naturæ in illum infunditur. Ratione ergo consimili Deus absque substantiæ suæ diminutione creavit animam de se ipso. Etiam Elisæus flando mortuum puerum suscitavit, neque portio substantiæ ipsius discepta est atque abscissa.

10. Solutio.
Resp. dist. majorem: Spiritus hominis est halitus Dei, id est, spiritus hominis halitus Dei productus est ex nihilo, concedo: id est, spiritus hominis est halitus, qui est halitus naturæ Dei, nego: *Quid est quod dicis* (ait S. P. Augustinus lib. 111. de Orig. Animæ ad Vincentium Victorem cap. 3.) *eam particulam esse quamdam balitus naturæ Dei?* Numquidnam ipsum balitum naturæ Dei, cuius balitus est ipsa particula, negas ejusdem cuius Dens est esse naturæ? Si negas, ergo de nihilo & ipsum balitum fecit Deus, cuius balitus animam vis est particulam. Aut si non de nihilo, dic unde illum fecerat Deus. Si de se ipso, ergo ipse est, quod abit, materies operis sui. Distinguo etiam minorem: Spiritus Dei est ex Dei substantia, spiritus creatus à Deo, nego: Spiritus datus à Deo, nempe

Spiritus Sanctus, est ex Dei substantia, videlicet, procedens à Patre & Filio, qui sunt eadem substantia, concedo. At quid inde? Spiritus Sanctus est ipse Deus, eademque cum Patre & Filio substantia & natura. Quare & ipsa Anima Deus foret, si esset spiritus non de nihilo, sed de ipsa substantia Dei. Vincentii exempla adversus auctorem retunduntur. Ignis enim integer manet dum lucerna altera accenditur, sed alterius naturæ est, non specificæ, ut inquit, sed numericæ: animam vero ac Deum esse individua ejusdem speciei, nisi maximam Deorum turbam invexeris, non poteris ullo modo percipere. Inflando utrem, non de natura nostra, sed de isto aere circumfuso flatum facimus. Ita Deus non de natura sua creavit in homine spiraculum vitæ, sed ex nihilo: nam cum sit omnipotens & incorporeus, nec aeterni attrahit ad spirandum, neque indiget aere ut faciat flatum viventem ac sentientem. Ad Prophetæ exemplum: *Itane:* (ait S. Pater eodem libro cap. 5.) flatum Elisei fuisse putas animam pueri? Non usque adeo te à vero exorbitare considerim. Verum plura eo loco Augustinus.

C A P U T IV.

Altera pars præcedentis dissertationis, quæ est de Animarum origine.

S U M M A R I U M.

- I. Probatur, spirituales animas non fuissent creatæ extra corpora.
à num. 2. usque ad 8. Diluuntur oppositiōnes.
à num. 9. usque ad 17. Propugnatur, quæstio-

nem, an anima ex nihilo creetur, esse perdifficilem, fieri interim certum sit, eam non propagari ex semine corporali.
à num. 18. usque ad 33. Adversæ opinionis fundamenta solvuntur.

De anima-
rum origine. I. PROPOSITIO. I. Spirituales animæ non sunt creatæ extra corpora, atque in terrenum carcerem ob perpetratum crimen detrusæ.

Proposito I. Exploditur contrarius error his momentis. Principio juxta dogmata Originis causa mundi faciendi non fuit ut conderentur bona, sed ut cohiberentur mala, quippe corpora creata sunt ut essent vincula animarum, quæ peccando à Conditore recesserant. At nullam causam faciendi mundi Scriptura commemorat, nisi ut bona fierent à bono Deo, *Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat & erant valde bona,* legimus 1. Genes. v. ult. Non fuissent autem valde R. P. Berti Theol. Tom. II.

bona; si corporibus singulis fuisset alligata anima nefario scelere turpis. Igitur aduersatur Origenianum dogma Scripturis. Deprompta est hæc prior argumentatio ex Augustino lib. xi. de Civit. Dei cap. 23, atque iisdem pene verbis contexta. Præterea definitum est Canone vi. Concilii Bracharenſis, necnon à Viennense sub Clem. V. animam esse suapte natura *formam corporis.* Non ergo propter demerita quasi mancipium corporis ergastulo subjicitur. Rursum immundi dæmones gravius peccaverunt, quam animæ, & demonibus aerium corpus, Animabus vero terrenum ac limosum, si his credimus, pro carcere constructum est. Graviori ergo culpæ, quod repugnat summi Numinis inviolatae æquitati, levior poena repeditur; cum solidiora & crassiora homi-

O o 2 num

num corpora sint comparatione ætheris carceres magis tenebricosi ac tetricimi. Atque hanc ratiocinationem pariter ex Augustino depropstissimus memorato libro de Civ. Dei, & adversus Priscillianistas ad Orosum cap. 8. Ulterius, uteodem loco magnus Doctor animadvertisit, si Deus peccatis rationalium spirituum ad fabricandum mundum esset adductus, hoc sequeretur absurdum, quod duos soles, vel tres, vel quatuor, vel centum, dummodo centum animæ æqualiter peccassent, debuisset producere: & consequenter præsens mundi harmonia non est ab Opificis provisione mirabili, sed contigit tanta unius animæ peccantis progressionē, ut sola corpus tale, id est, solem promereretur. Denique ad Rom. v. 12. habemus; quod per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit; non ergo extra Adam animæ peccaverunt, nec in Adam, hoc est, in carnem, quæ ex Adam propagata est, tanquam in carcерem fuerunt intrusa. Quod etiam argumentum exscriptissimus ex Augustino Epist. xxviii. ad Hieronymum prope finem.

2.
Objectio 1. Opp. 1. Sap. viii. 19. & 20. legitur: *Puer autem eram ingeniōsus, & sortitus sum animam bonum: & cum essem magis bonus, veni ad corpus incoquinatum.* Pro conditione ergo meritorum præcedentium corpora aut inquitur, aut munda animabus deputantur.

3.
Solutio. Resp. nego consequentiam: enim vero planissimus sensus est Salomon adhuc puerum optimæ indolis & temperiei fuisse, ejusque animam absque notabili vitio naturali; cumque esset magis bonus Divinæ gratiæ auxilio, diu continentiam ac munditatem carnis servasse, atque eo pervenisse ut in mortali corpore cœte vivaret ex totis præcordiis Deum precatus, ut terrena inhabitatio deprimere sensum multa cogitantem. Nec patitur textus ille interpretationem Origenistarum: nam si anima hujus pueri erat bona, nec animus terrenum in corpus truditur nisi propterea quod in superiori vita improbus evasit, quo jure anima illa venit ad corpus? Quod certo quantumvis optimæ temperiei, malorum animorum est, non honorum custodia. Si vero Origenianus reponat animas, quas Deus mittit in corpora, pares natura fuisse, nec discrepantes mala liberi arbitrii voluntate; non erat ergo bona anima hujus pueri, nec melior ceteris differentia morum. Sed nec melior erat corporali temperamento, quoniam puer

crat magis bonus antequam veniret ad corpus incoquinatum. Unde igitur? Vide Augustinum libro x. de Gen. ad literam cap. xvi. & sequenti, in quo etiam hunc locum egregie interpretatur de Christo Domino. Ipus vero ante Incarnationem præexistens & firmissima fide tenemus, & alibi contra Socinianos propugnavimus. Atque hinc eruitur responsio altera, quod verba Salomonis accipienda sunt de Filio Dei, cuius ille typum gerebat.

Opp. 2. S. P. Augustinus lib. vii. de Gen. ad lit. cap. 24. ut suam de similitudine rerum omnium productione tutetur sententiam, ait: *Credatur ergo, si nulla scripturarum auctoritas seu veritatis ratio contradicit, hominem ita factum sexto die, ut corporis quidem humani ratio causalis in elementis mundi, anima vero jam ipsa crearetur, sicut primitus conditus est dies, & creatus lateret in operibus Dei, donec eam suo tempore sufflando, id est, inspirando, formato ex limo corpori insereret.* Ergo Augustinus in errorem prolabitur, quem ipse in Origenistis reprehendit.

4.
Objectio 2. Resp. 1. Nego consequentiam; non enim Augustinus opinatur animam Adæ tanquam captivam ob culpæ demeritum venisse invitam ad corpus: sed eo fine conditam, ut corpus statim formandum sponte subiret. Secundo respondeo, quidquid Vellofillus scribat Advert. in tom. ix. q. 17. falsum esse quod S. P. hanc de anima Adæ tenuerit opinionem. Disputat quidem citato libro vii. an simul cum aliis creaturis anima producta sit; & cap. 22. demonstrat non fuisse conditam secundum causalem rationem, quoniam haec ratio causalis in creatura corporea latere non potuit, cum anima spiritualis sit; & expers materiae. Proximo capite demonstrat nec latuisse animæ primordiale rationem in natura Angelorum, cum anima filia Angeli non dicatur. Capite sequenti vicesimo quarto ait, *Quod humanae opinioni tolerabilius videtur, si potius affirmetur animam creatam quidem ab initio, sed latuisse in operibus Dei, donec formato Adæ corpori insereretur.* Quam opinionem esse præcedenti tolerabiliorum nemonon videt. Hanc postremam de anima latente in operibus Dei, fateor Augustinum arbitrio lectorum relinqueret, hac tamen prudentissima cautione, *si nulla Scripturarum auctoritas, seu veritatis ratio contradicit.* Imo cap. 25. & 26. totus est in refellendo illorum errore, qui putant animam venisse coactam ad corporis habitaculum.

Hæc

Hæc sane non dogmatizantis cum Origene, sed accurati scriptoris fecerentis probabilia ab erroneous, clarissima indicia sunt. Et tolerabiliorem illam opinionem amplectiturne Augustinus? Minime. Capite 27. ita disputationem absolvit: *Nunc tamen de anima, quam Deus inspiravit homini sufflando in ejus faciem nihil confirmit, nisi quia ex Deo sic est, ut non sit substantia Dei, & sit incorporea, id est, non sit corpus, sed spiritus.* Libro itaque de Genes. septimo nihil S. Pater definit. Quid postea? De Civit. Dei xii. cap. 23. potius in eam sententiam flectitur, ut animam creatam asserat homine jam formato. *Et cum virum (inquit) terreno formasset ex pulvere, eique animam qualem dixi, sive quam jam fecerat, sufflando indidisset; sive potius sufflando fecisset, eumque statum quem sufflante fecit, nam quid est aliud sufflare quam statum facere, animam hominis esse voluisse, &c.* Atque huic Augustinianæ sententiae subscribo. Nec tamen retracto quae de simultanea creatione dicta sunt alibi: sed dico in illis sex diebus omnia fuisse condita causaliter, quæ in rationibus causalibus latere poterant, à quorum genere segregandæ sunt universorum hominum animæ: neenon assero in primo capite Genesis plura narrari, quorum duplex distinguui debet productio, videlicet, in causa, & in propria specie. Quare homo pertinet ad creationem simultaneam, & temporariam, ut explicavi praecedenti libro cap. 2. Inspiratio autem, qua homo factus est in animam viventem spectat ad productionem hominis alteram, videlicet in specie sua. Responderi etiam potest cum D. Thoma q. xc. art. iv. *quod anima humana præcessit in operibus sex dierum secundum quandam similitudinem generis, prout convenit cum Angelis in intellectuali natura.*

6.
Objec^{ti}oⁿ 3

Opp. 3. Videtur hæc opinio de animorum præexistentia omnium hominum sensu firmari. De Ethnicis liquet quod pènè ipsos hæc invaluerit opinio ex Panegyrico dicto Theodosio Imperatori, ubi legimus, quod *Divinus animus venturus in corpus dignum prius metiatur hospitium.* Judæos eamdem tenuisse περὶ τὸν πατέρα τὸν ψυχὴν ut Graci Philosophi loquuntur, *dé præexistentia ac voluntatione animarum* opinationem, constat ex interrogatione eorum apud Joannem ix. 2. *Quis peccavit hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Inter clarissimos Ecclesiæ Patres eamdem sententiam recitat, nec redarguit S. Hie-

ronymus Comment. in Epistolam ad Ephesios, & ad Philemonem. Augustinus ipse dubitavit an sol & sidera sint animata. Quod videtur Priscillianistarum errori valde proximum. Ergo, quod probandum erat, Origeni omnes plane gentes quodammodo assentiuntur.

Resps. nullam nobis aut Platoniconrum, aut Pythagoreorum hac in parte habendum esse rationem; nam intelligibilia, quæ horum philosophorum aliqui contendunt rebus corporalibus antecessisse, simul cum his fuisse producta nobis demonstrant argumenta validiora. Neque enim sapientissimus artifex indigens erat exemplaris & archetypi ut mundum construeret, cuius sapientia sempiternas rationes continet rerum faciendarum: atque congruum erat, ut opera, quam principio molitus est, tanto digna esset opifice, & referta rerum universarum generibus. Apud Judæos lex etiam corporales morbos transgressoribus minabatur; atque in traditione habebant cætitatem, alia que vitia corporis poenam esse peccati. Interrogabant itaque cujusnam peccati poena esset illa à nativitate cæcitas; videbatur enim illis imperceptibile potuisse hominem ante nativitatem peccare. Difficultatem ergo suam memorata interrogatione proposuere. Nec repugno Judæorum aliquos post exortas Philosophorum sectas etiam de animorum in corpora transmigratione cogitasse: quod appetit ex Philone claro gentis hujus scriptore. Sed hæc interrogantibus respondit JESUS: *Neque hic peccavit, nec parentes ejus, actuali quidem peccato, quale suspicabantur causam fuisse cæcitatibus.* Ergo illius hominis anima non fuit ob actuale aliquod crimen damnata ad ergastulum corporis oculorum acie privati. Hieronymus in prima contra Rufinum Apologia à se omnem erroris accusationem propulsat, dicendo se, cum officio Commentatoris fungeretur Origenem Christianæ verecundie studio non reprehendisse, & in fine primi capituli Comment. Epist. ad Ephesios satis ostendisse ab ea sententia, quam sub alterius persona retulerat, suam omnino esse discordem. Augustini de anima coelestium corporum dubitatio nihil cum errore Origenis habet affinitatis, cum nullici in illius mentem venerit rationales spiritus in cœli luminaria fuisse detrusos. Dubitavit tantum an hæc habeant rectores spiritus, & si habent, num ab his vitaliter inspirantur; quod & retractavit in posteriori libro Retr. cap. vii. Quantum vero atate Augustini rationalis ac prudens fuerit ejusmodi dubitatio,

7.
Solutio.

tatio, & an explosa sit in literis Justini
niani approbatis auctoritate Vigilii Pa-
pæ, differit in Vindiciis cap. iv. §. 2.
Cardinalis Norisius.

8.
Objec&atio ultima cum solu&tione.

Opp. ultimo: Anima, dum moritur
corpus, non moritur, sed remanet im-
mortalis: Ergo dum producitur corpus,
non creatur, sed erat. Resp. nego con-
sequentiā; quippe in interitu corporis
anima rationalis non deletur, quoniam
ipsa corporalis non est, nec partes ha-
bet quæ dissolvantur. Producitur ta-
men una cum corpore, quod sit ejus-
dem corporis forma: sed neque eodem
modo gignitur decisione materia & cor-
porali propagatione, cum fiat ex nihilo
dum unicuique singillatim inseritur.
Accedit, quod separatio animæ à corpo-
re est pena, & cum primum Anima
creata est, pena esse non debuit. Ergo
nec debuit anima produci à corpore se-
parata.

9.
Propositiō 2.
PROPOSITIO II. An Anima creetur
ex nihilo quæstio perdifficilis est, nec
sine causa Magnus Augustinus de hac
re dubitavit: certissimum tamen est at-
que catholicum Dogma, cui nefas est
refragari, quod non propagatur ex se-
mine & traduce corporali.

10.
**Probatur difficile do-
gma esse.**

Illud enim perdifficile dogma est,
quod nullo certo argumentorum genere
potest resolvi. Iстiusmodи est quæstio de
animarum origine. Ergo hæc quæstio
perdifficilis est, & Augustinus jureme-
rito de hac re suam sententiam suspen-
dit. Prob. minor. Quidam Theologi
probant animam fieri ex nihilo ex Scrip-
turis, unde quatuor loca producent:
Primum ex Psalmo XXXII 17. *Qui fin-
xit singillatim corda eorum.* Secundum
II. XLII. & Zach. XI. ubi legimus Do-
minum fingere spiritum hominis in eo.
Tertium ex cap. XII. Ecclesiastæ 7.
*Antequam revertatur pulvis in terram
suam, & spiritus redeat ad Deum qui
fecit illum.* Quartum ex Joan. v. 17.
*Pater meus usque modo operatur, & ego
operor.* Hæc sunt, unde Theologi qui-
dam probant animam ex nihilo fieri, ut
Bellarmus lib. IV. de Amis. Grat. cap. XI.
Gabriel Biel. in 2. sen. dist. 17. q. 1.
concl. 3. Estius dist. eadem §. XI. qui
etiam addit verba Apostoli ad Hebreos
XII. 9. *Patres quidem carnis nostræ
eruditores babuimus, & reverebamur
eos: non multo magis obtemperabimus
patri spiritum, & vivemus?* Sed hæc
non videntur definire quod singulorum
animæ fiant ex nihilo. Quod primo
constat ex ipsomet Bellarmino, qui post
argumenta nonnulla ex his scripturis pe-
tita, ait: *Quare ut Sanctus Augustinus*

*disputat in Epist. 28. ad Hieronymum,
nullus fortasse scripturæ locus invenietur,
in quo perspicue doceatur animas non
fieri ex propagine, sed creari.* Præte-
rea S. Pater quid hujuscemodi testimo-
nia efficiunt demonstrat in Epist. 28. nu-
per laudata, & in 1. libro de Origine
Animæ contra Vincentium Victorem.
Nam ad 1. & 2. respondet cap. hujus
libri 14. *Adjecit, qui singit spiritum ho-
minis in ipso, quasi hoc negetur. Sed
unde eum singat, hoc queritur. Nam
& corporalem hominis oculum, quis nisi
Deus singit? Animadvertis & in Esaiæ 42.
probabiliter Spiritum Sanctum esse signi-
ficatum: quem aut creari aut gigni nul-
lus Catholicorum audet asserere. Estius
vim inesse putat in adverbio *singillatim*,
quo nobis innuitur aliquod peculiare de
productione animarum. Verum si il-
lud accipiatur, ut verti Hieronymus,
& valet Hebraicum **T**III, pro pariter,
inanis est hæc argumentatio: si prout
idem est, ac *peculiariter*, nihil demon-
strat quam specialem animorum produc-
tionem, non utique ex aqua, vel terra;
Animam quippe Adæ creando Deus in-
spiravit in faciem ejus, spiraculum vitæ.
Ad tertium reponit magnus Doctor:
*Sed omne etiam corpus ipse facit. Quod
autem ex propagine corpus humanum fa-
ciat nullus ambigit.* Ac per hoc de ani-
ma, cum eam constet ab illo fieri, unde
eam faciat, utrum ex propagine sicut
corpus, an insufflando sicut primam fe-
cit, adhuc utique requirendum est. Quod
sequitur, liquet ex ipso Evangelio, hoc
tantum commonistrare quod Patris & Fi-
lli opera sint indistincta, & non de ani-
morum creatione istic agi, sed univer-
sim de institutæ naturæ conservatione,
specialiter vero de Christi miraculis &
ejus divinitate. Eam ob rem S. Pater
recitato hoc testimonio à Hieronymo
modeste respondet: *Ecce volo, ut illa
sententia (quod singulas animas singulis
nascentibus etiam modo Deus inspirat)
mea sit, sed nondum esse confirmo.* Ad
Hebreos XII. dicitur Deus Pater spiritu-
tum, quoniam ipse solus dat spiritus
dona: alioqui si *Patrem spiritum* di-
ctum putas quod sit creator animorum,
non erit forte satis apta verborum anti-
thesis inter patrem carnis, & patrem
spirituum; nam Deus tam carnis, quam
animorum est opifex.*

Addunt quidam quod formata mulie-
re ait Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis,
& caro de carne mea.* Corpus quidem,
inquit, Eva ex corpore Adam his
verbis insinuat eductum, sed non unius
anima ex anima alterius. Corpus ergo
præ

II.

Confirmatio.

propagatur, non anima. Sed illi qui propaginem afferunt Animarum, hinc se putant invictius suam munire sententiam, quia cum scriptum sit, detraxisse Deum costam de latere viri sui, eamque adificasse in mulierem, non est additum quod in ejus faciem sufflaverit flatum vita, ideo inquiunt, quia jam de viro fuerit animata. Ad illud vero quod ait Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea; nec ait, spiritus de spiritu meo, vel anima de anima mea: sic ab eis responderi potest, ut à parte totum intelligatur hoc dictum, os & caro mea, sed quæ animata fuerint detracta, non mortua. Hæc S. P. Augustinus citato libro cap. 18. Quantum ergo ad Scripturarum loca pertinet, repetam cum magno Doctore, an anima sit ex propagine sui generis, Ego nec defendo nec refello: sed si defendendum est, vel refellendum, perspicuis, non ambiguis testimonis id agendum esse commoneo.

12. Secundo pro creatione Animorum plura Patrum testimonia solent proferri. At ex adverso possimus recitare permulta, quibus constat originem animæ non fuisse antiquis omnino exploratam. Apertissima sunt verba Eucherii Episcopi Lugdunensis libro 1. super Genesim cap. 3. Patrum Africanorum in Epistola Synodica cap. x. Fulgentii lib. 3. de Veritate Prædestinat. & Grat. cap. 20. Gregorii Magni Epist. ad Secundinum, Prudentii in libro de Prædest. cap. 16. Hugonis à S. Victore lib. 1. de Sacramentis p. 7. cap. 30. Qui omnes scribunt quæstionem esse insolubilem, dubiam, multum discussam, sed absque certa definitione relictam. Legatur Alipius Reylof Gandavensis lib. vi. de Anima cap. 2. & Norisius in Vindiciis cap. 4. §. 111. Dottiissimus Bellarminus ait Augustinum in Epist. ad Optatum 157. sententiam de traduce animarum apertissime refelliſſe, & sententiam Tertulliani summæ perveritatis damnare. Sed Norisius recte observat in eadem Epistola adhuc Augustinum dubitare: reprehendere tantum inconsideratam temeritatem eorum, qui rem obscurissimam humanis conjecturis definire præsumunt; Tertulliani vero doctrinam perversam esse propterea, quod cum crederet animam esse corpoream, gigni putabat ex semine corporali. Addit Bellarminus S. Leonem Magnum Ep. ad Turibium, cap. 10. hæc scribere: *Catholica fides constanter prædicat, atque veraciter quod animæ hominum priusquam suis inspirarentur corporibus non fuere, nec ab uno incorporarentur, nisi ab opifice Deo, qui ipsa-*

rum est Creator & corporum. Sed demonstrat Norisius ille in contra Origenis, & Eutychetis perversa Dogmata institui sermonem. Atque hæc de Antiquorum Patrum sententia summatim attigi, ut quisque Norisium & Reylofum adire non prætermittat.

13. Tertio loco proferunt Scholastici argumenta desumpta ex animi incorporali natura; verum non desunt qui materialm spiritualem defendant: in quorum sententia sunt argumentationes illæ facilimæ solutionis. Deinde si rationi sistendum est, undique angustiis & difficultatibus nos premi sentimus; posita enim sententia de animarum creatione difficilius est explicare quomodo originales peccatum pertransfeat ex uno homine in posteros. Quamquam & huic difficultati quid sit respondendum posta animarum creatione ipse Augustinus præmonuit. Scio Bellarminus affirmare Theologos omnes, qui à quingentis annis fluoruerunt, unanimi consensione tradere quod singulorum animæ creentur ex nihilo. At non video quomodo hæc cohærent cum iis, quæ scribit ad calcem præcedentis cap. x. Non desunt hoc tempore, qui in ea S. Augustini dubitatione hærendum esse censuerunt. Multos præterea Theologos propugnasse traducem animarum demonstrat Norisius citato loco, & Vossius lib. 2. Hist. Pelag. p. 3. Thesi 1. Scribit ipse Bellarminus S. Thomam q. 118. art. 2. opinionem de animarum propagine disertis verbis appellare hæresim. Verum cum Angelicus Doctor assertum suum probet ex eo quod virtus activa, quæ est in corpore, extendi nequeat ad productionem immaterialis substantiæ; manifestum est damnare ut hæreticam sententiam eorum, qui putant animam propagari per semen corporale: quod & nos hæreticis cum esse affirmamus.

14. Probatur modo prima propositionis pars: quod non est expressum in Scripturis, neque per exploratam traditionem comprobatum, &, si ad solam humanam rationem exigitur, non tollit dubietatem questionis; id difficillimum est, & prudenter ab Augustino non definitum. Assertum de animarum origine apertis Scripturis non solvit, Ecclesiastica traditione nequaque finitum est, neque illud nostra mediocritas nosse potest, absque ulla saltem ambiguitate. Itaque Augustinus suum de origine animæ judicium suspendens sese demonstrat providentissimum, cautum, & magni consilii virum.

An-

15.
Notandum 1. re aggregari, ne quis me coarguat quod
quod ani-
ma non pro-
pagetur se-
mīne corpo-
rāli.

Antequam alteram partem demonstra-
re aggregari, ne quis me coarguat quod
de propagine animarum videar hæsi-
tare: principio illud in ore vulgi posi-
tum repeto: *Non est discipulus supra*
Magistrum. Compello deinde doctum
piumque lectorem Magistri verbis, qui-
bus interpellavit Hieronymum: *Doce*
ergo quod doceam: nam ut doceam multi
à me flagitant, eisque me sicut alia multa,
& hoc ignorare confiteor. Addo quæ
S. Doct̄or scripsit de hac quæstione ad
Optatum: *Non erubescendum est homini*
confiteri se nescire quod nescit, ne dum se
scire mentitur, nunquam scire mereatur.
Cum eodem Augustino libro 11. Re-
tract. cap. 45. admoneo, ut cui libet ani-
mam singulis nascentibus dari, eam sol-
lutionem hujus questionis admittat, quæ
contraria non sit apertissimis rebus, quas
de originali peccato fides catholica novit
in parvulis, nisi regenerentur in Christo
sine dubitatione dannandis. Profiteor
hac atate omnes ferme Theologos con-
sentire, quod singulæ animæ creantur de
novo: nec defendendam esse opinionem
de animarum propagine nullis certis ar-
gumentis stabilitam adversus doctissimo-
rum virorum confusum: quod foret
proculdubio inconsiderata temeritatis.
Sciscitanti vero utrum hæc communior
assertio spectet ad fidem, respondeo: Bel-
larminum lib. 1V. de Amis. grat. cap. xi.
asserere sententiam de propagatione ani-
morum exploratum errorem esse, nec
tutum videri hoc temore de singulorum
creatione hæsitare. Ex adverso Estius
dist. xvii. libri 2. §. 14. demonstrat non
pertinere ad fidem hoc maxime argu-
mento, quod nunquam Augustinus, Gre-
gorius & alii PP. supra memorati elegi-
sent dubitare de hac quæstione, si putas-
sent esse de Dogmate ad fidem pertinen-
te: insuper quod non possit nec eviden-
tibus scripturis ostendi, nec certa tradi-
tione probari; neque ullo Ecclesiæ de-
creto fuerit haec tenus definita. Allegat
in hujus asserti confirmationem Viatoriu-
num lib. 1. de Sacr. parte 7. cap. 30.
Alphonsum à Castro libro de hæresibus
tit. Anima, & D. Thomam in 2. sent.
dist. xviii. q. 2. art. 2. Cardinalis Nori-
sius prope finem §. 111. supra citati ait:
Suspenderet igitur etiam nunc assensum
Augustinus, & tunc gratias tantum age-
ret, cum certum modum proponerent,
quo data creatione animarum peccati ori-
ginalis propagatio adeo evidenti ratione
constaret, ut modus ille à nemine rejici
posset. Nos utique subscribendum du-
cimus tantorum virorum judicio.
Postremo neque illud negandum est,

videri etiam imbecillitati mentis me-
probabiliorē sententiam de creatione
animarum non solum ob Scholasticorum
auctoritatem, qui, ut dictum est, illam
majori numero & consensione propu-
gnant; verum etiam quoniam objectio
de transfusione originalis peccati etiam
non admissa animorum propagine ex do-
ctrina Augustiniana diluitur. Neque
enim Catholica fides humanis duntaxat
conjecturis est vindicanda. Quapropter
Pelagianis ipsorum hostis acerrimus
& debellator invictissimus, & nominati-
mē versutissimo hereticorum illorum
patrono, Juliano nempe in hæc verba
respondet quinti libri cap. 3. *Quid fugis*
ad obscurissimam de anima quæstionem in
paradiso? Ab animo quidem cepit elatio,
& ad præceptum transgrediendum inde
consensio, propter quod dictum est à ser-
pente, eritis sicut Dii, &c. Ut ergo &
anima & caro pariter utrumque punia-
tur, nisi quod naſcitur renascendo emen-
detur, profecto aut utrumque vitiatum ex
homine trahitur, aut alterum in altero
tanquam in vitio vase corrupitur,
ubi occulta justitia Divinae legis includi-
tur. Accedit quod non valet exigua
vis ingeniali mei traducem propaginemque
percipere spiritualis substantiæ. Nam quod propagatur feminis decisio-
ne, non potest esse nisi corporeum; si
ergo datur animæ semen decūm in proli-
s generatione, necesse est ut sit exten-
sum, atque partibile: in causa autem,
& feminali ratione corpoream anima la-
tere non posse demonstrat S. Pater
lib. vii. de Gen. ad lit. cap. 22. Quod
si animæ semen spirituale est, non videt
tarditas mentis meæ quomodo ex gene-
rantium femore valeat defluere. Spir-
itualis enim res partibus caret, neque
aliam habemus ideam spiritus, nisi sub-
stantiæ inextensa. Semen ergo animæ,
cujus decisione ipsa propagetur acies in-
telligentiæ, qua polleo, intueri non va-
let. Ipse Augustinus laudato libro se-
ptimo cap. 7. affirmat spirituale mat-
teriam non fatis intelligi. *Quid ipsa est,*
inquit, *quod nomen, quam speciem, quem*
usum in rebus conditum tenet? Vivit, an
non vivit? Si vivit, quid agit? Quid
confert universitatis effectibus? Beatam-
ne vitam gerit, an miseram, an neutram?
Vivificat aliquid, an ab hoc etiam
opere vacat, & in quodam secreto uni-
versitatis otiosa requiescit, sine vigili
sensu motuque vitali? Si enim nulla pror-
sus adhuc vita erat, quomodo esset vita
futuræ quædam incorporea nec viva ma-
teries? &c. Sed de priori propositionis
parte jam satis.

Pro-

16.
Notandum
2.

17.
Probationes.

Probatur secunda pars, videlicet quod anima non propagetur semine corporali. Ac primo: Anima spiritualis est, ut videntur propos. 1. capituli precedentis: Quod spirituale est, nequit decisione feminis propagari: Ergo anima semine deciso, & corporeo minime propagatur. Secundo: Augustinus, tametsi de Animorum propagatione dubitavit, constantissime docuit non fieri rationalem animam hujuscemodi semine. *De ceterarum animalium adventu* (ait lib. x. de Gen. ad lit. cap. 21.) *utrum ex parentibus, an desuper sit, vincant qui poterunt.* Ego autem abduc inter utrosque ambiguo, aliquando sic, aliquando autem sic: *salvo eo duntaxat, ut vel corpus esse animam, vel aliquam corpoream qualitatem seu coaptationem non credam, nec quilibet ista garrente me crediturum esse confidam.* Quod & profitetur Epistola 28. nunc 166. & Epist. 157. modo 190. neenon in 2. Retract. cap. 56. Insuper: Spiritualis substantia non potest contineri in creatura corporea tanquam in ratione causalii; Si anima fieret semine, lateret in creatura corporea tanquam in ratione causalii: Ergo non producitur anima semine. Major demonstratur ab Augustino lib. viii. super Genes. cap. 21. *Si enim qui hoc sentiunt, hoc dicunt corpus quod & nos, id est naturam quamlibet longitudine, latitudine, altitudine spatiū loci occupantem, neque hoc est anima, neque inde facta credenda est.* Quicquid enim tale est, ut multa non dicam, in quacunque sua parte lineis dividi, vel circumscribili posset: quod anima si pateretur, nullo modo nosse posset tales lineas, quae per locum secari non queunt, quales in corpore non posse inventiri nibilo minus novit. Vide caput iiii. præced. propos. 1. Consimilis est argumentatio S. Thomæ 1. p. q. cxviii. art. 2. quod impossibile sit virtutem cuiusque corporalis materiae productivam esse intelligentis substantiam. Plura alia argumenta, sed omnia petitia ex anima immateriali natura vide apud D. Thomam q. 3. de Potent. art. 9. & 11. contra Gentes cap. 86. Victoriinum de Sacramentis loco citato, Estium §. xv. dist. 17. & Scholasticos reliquos. Cum vero firmissime tenendum sit rationalem animam esse incorpoream; quisquis eam traduci affereret semine materiali ac partibili, aut de hoc habessaret, non solum cum Esto maximæ temeritatis nota à nobis esset insimulandus, verum etiam damnandus tanquam hæreticus cum D. Thoma memorato loco de potentia & q. 118. Et quoniam

R. P. Berti Theol. Tom. II.

enunciando hoc vocabulum *semen* communis sensu percipimus *materiam ferendi*, nomine autem *materiei* substantiam corporum generationi subjectam; etiam *semen* animorum nolumus in posterum nominari.

ADVERSAE OPINIONIS ARGUMENTA SOLVUNTUR.

Rationalem animam semine propagari quidam evincere student pluribus Objiciuntur, argumentationibus, quas omnes collecti in libro de Immortalitate animæ Antonius Roccus: qui mentem humanam & corpoream, & materiali semine propagatum esse iniquo ac pertinaci itylo contendit; irreplique in animum philosophorum suis imaginationibus, non fidei obsequientium tam pernicioſa contentio. Horum argumenta præcipua haec sunt. Primum: Ad creationem requiritur quod sit productio rei ex nihilo, quod sit ab agente supernaturali, & quod terminet ad verum esse reale; Animæ non sit ex nihilo: Non ergo creatur. Probatur minor: si anima fieret ex nihilo, nullam haberet à materia dependentiam; dependet autem haec anima ab hujus corporis temperie, alias quilibet anima in quodlibet corpus ingredi posset. Insuper si anima esset à corpore independens, nec ex passionibus corporis doleret, nec pereunte ac dissoluto corpore invita recederet. Distruta enim domo vel navi, nauta & homines recedunt, quoniam corpori corporibus indigent, vel ad commodum, vel ad fulcimentum. Res autem spirituales non sic se habent. Itaque anima si spiritualis esset, nullo pacto à corpore dependeret.

Resp. concessa majori, nego minori. Ad prob. dico animam non dependere à corpore ut sit, neque ut res spirituales percipiatis, sed tantum ut exercet munus *formæ* corporis vivificantis ac moventis, atque ut in corpore sensus dirigat, constituantque creaturam medium inter Angelos, & mortua elementa, id est hominem prædictum corpore & spiritu. Atque ideo liberum non est anima ingredi quocunque corpus, quoniam huic regendo ac vivificando à Deo Conditore destinatur, neque omnium indiscriminatim, sed hujus est *forma*, cum naturæ auctor rectissime statuerit, ut singula humani generis individua formam habeant peculiarem. Ulterius anima non producitur extra corpus ut ad illud sponte suoque arbitratu devolva-

19.
Solutio.

Pp tur.

tur, sed illi inseritur eodem, quo creatur, momento. Quis ergo nisi insipiens cogitare potest ut spiritus hominis sit indifferens ad unum corpus, vel alterum, modo sit incorporeus? Effet, nisi produceretur hac lege, ut una cum hoc corpore constitueret hominem individuum, neque huic corpori foret alligatus, ut illud regeret, sibique melioris vitae meritum compararet. Quod autem resoluto corpore anima recedat invita, poena est originalis peccati. Exemplum nautæ, vel hospitis, ipsius animæ a corpore independentiam monstrat. Nauta homo est ad regendam navim aut sponte, aut principis iussu destinatus. Quatenus homo non opus habet navio, quo est ipse longe nobilior, nam & vitam interdum agit in continenti. Ut nauta, cuius refert maria navigatione transmittere, indiget navi. Hac dissoluta & dissipata, cogitur aut in litore miserrimam vitam ducere, aut feliciorem in portu. Refecta autem navi cursu & remis ad patriam tandem revertitur. Anima pariter est spiritualis substantia sed corporis forma, & quasi navicularia: nam illud regit, movet, & explorat ad portum tentat appellere. Ut spiritualis substantia, præstantior est corpore, neque aliquid commodi ab illo captat: ut *forma* corporis, ab eo dependet, non quidem ut sit, sed ut mare perambulet, vitam nempe mortalem. Morte corpus, ut navis tempestate, dissolvitur: atque anima pro meritis vitam agit sive miseram, sive tranquillam. Resurget mortale corpus ad vitam perennem: & est resurrectio quasi dirutæ navis instauratio. Itaque hoc eodem navitæ exemplo apte explicatur quomodo rationalis anima a corpore sit pendens, & independens. Quod de corporalibus passionibus addit Rocca, primo in eum retorquetur: nam sapientiæ mens dolore afficitur etiam sublata causa, quæ excitat motionem corpoream. Dolet enim ac tristatur homo non solum in mutilatione membrorum, sed etiam dum se mutilum considerat, atque ad peragenda vite corporalis officia magis ineptum. Neque solis passionibus corporum afficimur, sed perturbationibus quoque animorum. Deinde ea est lex inter animam & corpus, ut illa hoc veluti instrumento in vita functionibus utatur: per vitia autem instrumentorum etiam artifices opera majori difficultate perficiunt; idoneoque calamo scriptamus, labefacto autem non ita: nec tamen sumus nos naturæ ejusdem cum plumis anserum.

Arguit 2. Si anima natura sua sit *forma* corporis, & cum eo simul constituat unum per se, educitur de potentia materiae; Quod de potentia materiae educitur propagatur per semen: Ergo, &c. Præterea anima est talis *forma*, quæ ab agente naturali inducitur mediis subjecta materiae dispositionibus; Quod creatur, non producitur mediantebus materiae dispositionibus: Igitur rationalis anima non creatur.

Resp. nego majorem. Non enim quælibet forma educitur de potentia materiae, sed quæ corporea est, & extensa, atque à materia necessario dependet ut fiat, & conservetur. Petit ergo hæc argumentatio principium, & à calce ad carceres revocatur. Ut enim fateamur animam educi de potentia materiei, demonstranda prius est ipsius animæ extensio. Qua sane non evincitur ex eo, quod inferatur corpori jam dispositio. Nam primi hominis anima non à generante, sed à Creatore producta est, formato prius corpore de limo terræ: & tamen animam primi hominis creatam esse fatetur Roccus; quandoquidem à supernaturali auctore nihil ad extra producitur per veram generationem, cum ipse materia in operum suorum molitione non indigeat; & si aliqua sunt ex materia præexistente, hanc non requirit facultas Conditoris, sed operis constitutio. Dispositiones autem corporum necessaria non sunt, ut anima rationalis subsistat, sed ut sentiat, & peragat vitæ corporalis officia. Ergo sejuncta à corpore sentire non poterit? Non utique, si tensionem dixeris passionem sui corporis, sive impressionem agitationemque partium corporearum, quæ animum non latet. At si sensatio accipiatur pro mentis humanae perceptione, etiam excitata per occasionem & praesentiam corporis peregrini, E. G. ignium infernali, aut supernorum cælorum, non video cur anima a corpore divisa sentire non possit. Quamquam, ne illam existimemus corpoream, sufficit si possit vel se ipsam, vel Angelos, vel Deum intelligere: quod utique facere poterit etiam à terreno corpore separata.

Præterea arguit Roccus. Si anima rationalis crearetur, non contraheret ex semine Adæ originale peccatum; Atqui contrahit: Non ergo creatur. Majorem probat 1. auctorite Augustini, qui in libro de Origine Animæ, sive Epist. ad Hieronymum 28. ait parvulos originali peccato non obstringi, si animæ singillatim a Deo singulis nascentibus inserantur.

Addit

Addit & rationem: Qui affirmant animam creari, & tamen originale contrahere peccatum, docent illam ex infecto corpore, cui inest, inquinari. Sed aliud est verba profundere, aliud sapere. Demonstrent, inquit, quomodo anima trahat ex semine Adæ peccatum, si anima nullum ex semine Adæ dicit originem. Nullum accidens absque subiecto potest existere, sive positivum illud sit, sive privativum: Peccati originalis subiectum est anima: Ergo si anima ex Adæ semine non propagatur, neque peccatum propagatione diffunditur. Hæc Roccus.

23.
Solutio. Resp. Nego maiorem; & quoniam Adversarius abutitur etiam auctoritate Augustini, ei respondentum est, ut diximus S. Patrem respondsum dedisse Julianum: *Quid fugis ad obscurissimam questionem?* Nam salvatur ex aquo peccatum originale, sive anima vitiata traducatur ex Adam, sive inseratur corrupto ac folido corpori. Quod Roccus opponat verba Augustini, facit ejus maxima & inconsiderata temeritas. Primum quoniam S. Pater nunquam dubitavit de propagatione animæ per semen corporum, ut Philosophus iste contendit. Deinde quia S. Pater nec de propagine spirituali loquitur assertive, sed ambigit ubique, & difficultates scite prudenterque proponit. Imo in memorato libro prope finem affirmat se illam opinionem quod ex una fiunt omnes animæ, nolle discutere. Ad rationem producam respondentum est, Animam licet non propagetur per semen, infici ex consortio corporis, cum quo unum hominem constituit, sicut aqua vitiata in vase corruptitur. Id vero quo pacto fiat, erit proximo libro inquirendum. Originalis macula subiectum esse animam concedimus: atque etiam ex hoc capite insertur animam esse incorporream; peccatum enim aut justitia non sunt affectiones corporum, sed spirituum. Falsum quoque est accidentia absque subiecto nunquam traduci. Transfunt de uno in alterum (inquit Estius in 2. dist. 17. §. 16. ad 10.) subiecto non transfuso hæreses, errores, vitia, lepra, pestis, aliaque morum & morborum contagia.

24.
Instans. Insistit. Si est animus à Deo insertus corpori, non ex propagine ac semine, recte Pelagiiani objiciebant Catholicis, quod Deum faciant injustum. Quæ est enim justitia spiritum incontaminatum nihil habentem commune cum carne huic alligare, peccati macula, pœnisse subiciendum?

R. P. Berti Theol. Tom. II.

25.
Responso. Resp. Nego malam injustamque consecutionem. Non enim peccatum ex Divina institutione, & spectata vi creationis traducitur, sed humano reatu, & primi parentis malitia: cuius causa corporeo vase polluto, quod Deus terrenum sane, sed defacatum & absque forde formavit, non debet instituendæ naturæ ordinem immutare. Quod apostole docet ad quartam objectionem Vincentianam Beatus Prosper in hæc plane verba: *Prævaricatio hominum dispositæ à seculis creationis ordinem turbare non potuit, & merito creatura peccatrix penalem dominationem illius patitur, cui relictu vero Domino, sponte se vendidit. Hæc quippe servitus non institutio est Dei, sed judicium, &c.*

26.
Objicxit 4. Argumentatur rursus memoratus Peripateticus. Humanum semen habet fecunditatem, quæ attingit terminum formalem generationis: Terminus generationis est anima: Ergo anima dignatur feminis fecunditate. Minor probatur primo quoniam semen canis animam canis producit: Igitur semen hominis animam hominis. Ulterius Brutorum animæ excedunt perfectione brutorum semen, & nihil osciatis per illud propagantur. Gigni ergo & propagari potest rationalis anima per semen hominis, quamvis eodem semine sit perfectior. Amplius: Si anima vegetativa aut sensitiva educta de potentia materie, nollet Deus creare animam rationalem, quidnam ex illo homine nasceretur, brutum animal, an homo? Insuper naturalissimum est omnium viventium non orbatorum generare sibi simile: Itaque vel simile sibi generat homo, vel erit orbatus & putrigenitus. Generat ergo simile: At similitudo non consistit in materia, sed in specie, natura, & forma: Igitur etiam *forma*, quæ est anima, ab homine generatur.

27.
Solutio. Resp. nego minorem. Etenim homo generat hominem. non quod fecunditas feminis attingat productionem animæ; sed quoniam inducens dispositiōnem materie, cui Deus ex instituta naturæ lege inferit animam spiritualem, est efficiens causa unionis partium, quibus constituitur rationale animal, homo. Et quoniam Philosophus, cum quo disputo, catholicus videri vult, & Sanctorum Conciliorum recipit auctoritatem, respondeat an Virgo Maria sit Dei Mater, si neque Divinam naturam, neque Verbi personam potuit alia ratione generare, quam subministrando materiam, cui substantialiter unitus est filius Dei? Aut ergo desinant Roccus, Pomponius,

Pp 2

tius, & reliqui hujus furfuris se jactare Catholicos, aut fateantur necessarium non esse ad veram generationem, quod fæcunditas seminis cujusque termini productionem attingat. Quoniam vero nos provocant ad solam physiologiam; nego hominem deterioris esse conditionis, quam sint bruta amalia, propterea quod nequeat animam generare. Imo ex quo præditus sit anima spirituali præstat viventibus cæteris, quantum rei corporeæ substantia spiritualis; & etiam hominis generatio generationibus irrationalium, quantum dispositio materiæ & partium unitio est in hominibus, quam sit in reliquis, mirabilior. Quod sequitur de perfectione animæ brutorum, falsum est in eorum sententia qui nullam animam agnoscunt, præter mentem humanam, à corporis figuratione distinctam. Figuratio enim & dispositio partium est quidem rerum corporalium perfectio, sed quæ sita est in modificatione materiæ, non in productione novæ substantiae. Atque materiam explicare & disponere possunt singula quæ moventur. Rationalis autem substantia non est quædam corporalis materiei dispositio; nam quantumvis materia elaboretur, nequit esse principium percipiendi invissibilia & Divina. Atque hæc philosophandi ratio videtur in hac quæstione satis idonea ad solvenda Adversariorum Sophismata. In sententia autem Peripatetica recurrendum est ad educationem formarum ex præexistente materia. Anima quippe sensitiva neque existere potest, neque munus aliquod exercere nisi dependenter à corpore, & idcirco de potentia materiæ potest educari. Sed rationalis, cum non dependeat à materia in omni prorsus operatione, nequit produci ex præexistente subiecto. Dispositio corpore tenetur Deus Animam ei conjungere, non absolute, sed hoc prouidentiæ ordine præsupposito: unde tertia argumentatio utilis est, & inepta. Si Deus alium naturæ ordinem institueret, & animam non crearet, nascetur homo irrationalis, non hujus institutionis. Ad ultimum vero constat ex dictis, hominem generare simile quatenus ita materiem disponit, ut ei Deus inserat animam, qua species & natura humana perficitur. Nam inserta anima corpori filius gerit imaginem & similitudinem Patris, tametsi anima non sit ex ejus semine propagata.

28. Insuper objicit: Anima rationalis, sensitiva, & vegetativa est in homine una eademque: Homo generat animam ve-

getativam & sensitivam: Igitur generat & animam rationalem.

Resp. Falsum esse in sententia plurium Philosophorum majorem: nam in animalibus nullam aliam animam sensitivam agnoscunt præter quamdam muscularum, spirituum, artuum, fibrarumque dispositionem, & præter subtiles partes sanguinis, quibus corpora apte disposita moveantur. Hæc vero, nisi anima rationalis insit, omni sensu destituantur. Est enim sensus, inquit, mentis perceptio excitata fibrarum nervorumque concussionibus. In quorum principiis distinguenda erit minor. Homo generat animam vegetativam, & sensitivam, id est corporea membra quæ dilatantur & crescunt, atque ad illorum concitationem præfens Anima, quam Deus creat, percipit sensibilia, concedo: Generat animam vegetativam, & sensitivam, id est, quamdam substantiam à materia corporali, ejusque modificatione sejunctam, nego. In Peripatetica autem Schola respondetur animam vegetativam & sensitivam perfecto jam foetu, & adveniente anima rationali interire, quoniam hæc illarum virtutem præcontinet, & sola mouere potest, & vitam tribuere corporalibus membris: aut, si magis placet, tres simul animas confistere in eodem corpore, & vegetativam ac sensitivam traduci, rationalem creari.

Adhuc argumentatur. De ratione cujusque animæ est informare materiam, Objicitur 6. & ei adæquate aptari: Rationalis anima informat materiam: Ergo ei aptatur adæquate. Aptari autem quid est, nisi partes materiæ partibus formæ responderent? Partibus itaque constat anima, & gignitur corporali propagine. Tandem qui animam docent creari à Deo, assertunt illam totam esse in qualibet parte corporis. Hinc vero sequitur manifestissima contradic̄tio: nam abscisso brachio ubi tota erat anima, jam remota est à toto corpore reliquo, & remanet tota in eodem corpore. Tota ergo divisa erit, & tota remanet. Hactenus Antonius Roccus.

Resp. Et hæc in sententia modernorum Philosophorum nihil urgere. Distinguunt hi in homine duplēm formam, materialem, quæ est ipsa humani corporis figuratio, & spiritualem, scilicet mentem in unaquaque parte corporis alicujus sensus fungentem munere, modo organa sint apte disposita. Idem videtur sentire Augustinus, qui de Fide & Symbolo cap. 3. inquit: *Homo excepta forma membrorum, quæ diver-*

29. Soluio.

30. Objicitur 6.

31. Soluio.

diversis generibus animantium diversa tributa est, non differt à pecore, nisi rationali spiritu, qui mens etiam nominatur. Itaque respondemus formam illam, quæ partibus materiae divisibilitate sua coaptatur, esse illam formam quæ consistit in figura & dispositione membrorum, per quam homo nihil differt à pecore, non mentem ac formam spiritualem, per quam hominis species constituitur nobilior reliquis animantibus. At Peripateticus reponet, animam singulis membris aptari, quoniam licet inextensa, virtualiter divisibilis est, id est habet virtutem, quæ singulis partibus corporis applicatur. Diluent pariter utriusque Philosophi argumentationem postremam. Illi enim respondebunt animam in ea parte cerebri considerare, ad quam nervorum omnium pertingunt filamenta, quibus corporalia membra tueruntur, atque sentit quicquid accedit exterius, fibrasque aut comprimit, aut divellit. Quare scisso brachio non anima dividitur, sed venæ, arteriæ, aliaque filamenta, per quæ ab anima residente in cerebro movebatur. Similia reponent qui statuunt animæ sedem in corde. Nec tamen si totam etiam illi brachio inesse arbitraris, infertur animam una suisce confissam, sed tantum à scisso membro discessisse. Imo neque anima sensitiva, quæ tamen corporea est, dividitur juxta Peripateticos, dum brachium absinditur: sed secant duntaxat animæ imperfectorum, quorum corpora sunt paribus segmentis conglutinata, ut lacertæ & lumbri.

^{32.} Oppones ultimo. Quod anima fiat ex propagine, & de femore parentum egrediatur, videtur sacris literis magis conforme. Ergo anima propagatione seminis generatur. Probatur antecedens I. Genes. II. 23. dicitur mulier sumpta à viro, neque in ejus formatione legitur Deum inspirasse in faciem ejus spiraculum vitæ. Ergo anima Evæ ex anima Adæ facta est, neque Deus aliam, quam primi hominis animam produxit ex nihilo. II. Ejusdem libri cap. XI. 5. legimus, quod Abraham profecturus de Haran tulit Sarai uxorem suam: *Et animas, quas fecerant in Haran.* Et cap. XLVI. 26. habetur: *Cunctæ animæ, quæ ingressæ*

sunt cum Jacob in Aegyptum, & egressæ sunt de femore illius, &c. Fiunt ergo animæ à generantibus, atque illorum ex femore egrediuntur. III. Apostolus ad Hebreos cap. VII. 9. demonstrat Sacerdotium Christi esse nobilius Levitico, quoniam illud præfiguratum est in Melchisedech, cui decimas omnium divisi Abraham; ideoque, *Et per Abram Levi decimatus est: adhuc enim in lumbis Patris erat, quando obviauit ei Melchisedec.* At Levi non erat in lumbis Abraham ratione solius carnis, sed etiam animæ; alias etiam Christus decimatus fuisset, cum natus sit ex semine Abraham secundum carnem. Igitur universorum hominum, excepto Christo, tam caro, quam anima propagatur ex femore, lumbisque parentum.

Resp. nego ant. Ad priorem probationem dico in Genesi nec legi animam Evæ fuisse traductam, sed tantum quod corpus illius fuerit extractum de corpore Adæ: unde hoc argumento non probatur nec creatio, nec propagatio animorum. Dicitur autem mulier *Virago*, quoniam est os de ossè viri, & caro de carne, ut habetur eodem versu: non quod sit anima de anima, & spiritus de spiritu. Vide Augustinum Epist. 28. ad Hieron. Ad alteram respondet S. Pater in Epist. ad Optatum num. 19. filios Abraham, & Jacobi appellari Animas modo quodam locutionis, quo significatur per id quod continetur illud quod continet, sicut Virgilius ait septimo Aeneid. *Vina coronant, cum coronen- tur vasa vinaria.* Animadvertisit etiam Gen. 46. haberi pronomen relativum masculini generis, *Qui egressi sunt de femoribus ejus:* quo manifeste significatur exiisse de femore patris homines, non animas. Id vero secundum versionem LXX. in qua legitur: *οἱ ζενόντες ἐν τῶν μηρῶν αὐτοῦ;* nam Vulgata habet ut supra recitatum est. Ad ultimum respondet lib. x. de Gen. ad lit. cap. 20. Christum non fuisse cum Levi decimatum in femore Abraham, quoniam non venit in uterum matris per viri concubitu, sed à virginе conceptus est absque semine. Pergamus itaque ad reliquias controversias, nam de origine Animæ videmur satis superque dixisse.

33.
Solutio.

C A P U T V.

Sequitur quæstionis pars tertia, quæ est de immortalitate
Animorum.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

à num. 2. usque ad 7. Probatur, animam

non mori simul cum corpore, sed esse
immortalem.

8. 9. & 10. Respondetur ad opposita.

I.
De immor-
taliitate ani-
mi.

ITAQUE cum spiritus nihil habeat commune cum corpore non potest simul cum ipso interire. Quod nunc breviter demonstratus sum adversus rudiores, qui sibi hanc apertissimam veritatem nequeunt persuadere. In quorum numero inique nonnullos Catholicos recensent Lucas Osiander Cent. xv. lib. 1. cap. 16. & Daniel Claffenus lib. 1. Theolog. Gentilis cap. xiv. viris doctrinæ spectabilis, ac summæ dignitatis nequaquam parcentes. Sed prodidit fœsi stylus ipse mendacii. Nam de his unum referunt dixisse, se animæ immortalitatem firmiter non credidisse, cum nuljam mortuus esset: cui autem hæc mors significaverit, ipsi nesciunt. Veneratur Claffenus septimo Thesauri Græcarum Antiquitatum volumine pag. 76. immortalitatem Animæ negant, qui nullam substantiam admittunt præter corporalem, divisibilem ac solubilem, & omnem animam constituant in quadam dispositione materia, sive congerie atomorum. Sunt aliqui tamen, qui materialē putant animam & nihilominus immortalem; id vero non ratione, sed fide tenere se profitentur. Hi sunt, qui existimant animam generari corporeo semine: quos refutavimus capite præcedenti.

2.
Propositio.Probatur ex
scripturâ
immortalitas
animæ.

PROPOSITIO: Anima rationalis non moritur simul cum suo corpore, sed perpeti vita fruatur. Nam primo id eloquia Divina testantur. Sap. 111. 1. legitur: *Justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori . . . illi autem sunt in pace.* II. Machab. xii. 44.: *Nisi eos qui ceciderant resurrecturos speraret, &c.* Ioh. xii. 25. Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Matthæi xxv. 46. *Ibunt hi in supplicium æternum: justi autem in vitam æternam.* 2. ad Corinth. v. 1. *Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in celis.* Sunt alia generis hujus innumera.

Consentient Ecclesiæ PP. quorum verba necessarium non videtur producere. **P**robatur ex Legatur Coccius in Thesauro, & in lib. 2. **F**atibus de Operibus sex dierum Franciscus Suarez. Nendum Patres, verum etiam multi tam Græci, quam Barbari persuasum habent quod vivat anima humana post discessum à corpore, ait in vii. contra Celsum Origenes. Et recte quidem. Nam ut mittam Pythagoram, & Platonem in Phædone, & xii. de Rep. Diodorum Siculum lib. xviii. Macrob. in Somn. Scipionis, Salustium in Catilin. aliasque nominis celebritate præclaros; immortalitatem animorum tenuisse Thraces scribit lib. ii. cap. ii. Pomponius Mela. Idem tradit de Chaldæis & Indis Pausanias in lib. quarto. Certissimum est ergo probari immortalitatem animarum Scripturis, Traditione, atque plurium etiam Gentilium consenuit.

Tertio probatur demonstrationibus. Quarum prima est. **A**nima humana incorporea est, & caret partibus; Ergo est suapte natura immortalis. Antecedens demonstratum est supra cap. 3. prop. 1. consequentia pariter probata est in libro de Angelis cap. 3. prop. 2. *Quomodo enim dissolvi potest quod non est compositum?* inquit Greg. Nys. Orat. Catach. c. 8. Huc reduci possunt argumenta Philosphorum quod principium intellectionis sit per se subsistens, atque, ut Peripatetici loquuntur, *per se formæ*: de quo plura S. Thomas in ii. contra Gentes cap. 55. 57. & i. p. q. 75. art. 6. Vide & Melchiorem Canum lib. xii. cap. 14. in his tamen argumentationibus nos ab horum principiis aliqua ex parte distamus; non enim species omnes intelligibiles a phantasmati dependere arbitramur: atque ita deridere possumus ratiocinationes eorum, qui probant mentem humanam, ex quo à corpore per sensus species debeat emendicare, aut cum corporibus interire, aut solutam à corpore in modum glirum somno otioque torpere. Atque hinc est quod Peripatetici multi, prædicti etiam magno ingenio & magna philosophia Aristotelis eruditione, pronuntiarunt im-

4.
Demonstra-
tiones,

mor-

mortalitatem animorum fide credi, sed nullo certo physico argumento patescere. Quos cum disertissime Canus infestetur, & perpolito dicendi genere hanc propositionem confirmet; tamen prope finem disputationis haec scribit de argumentis, quibus Peripatetici demonstrant animae immortalitatem: *Quod si huiusmodi argumenta tibi evidenter non sunt, memento nec ceteros ex tuo ingenio aſtimandos esse, neque hic evidentiam mathematicam regurēndam.* Nos ergo ex Augustinianis principiis probamus rationalem substantiam esse omni corpore nobiliorum, quoniam illius naturam perspicue intelligibilem novimus absque omni extensione, & ideas rerum defendimus superinditas, non a corporibus emendicatas.

^{5.} Nisi omnem perceptionem oriri dixeris à sensu, & phantasmate juxta Peripateticam doctrinam; assequeris optime argumenta Augustini in libro de Immortalitate Animæ: de quo tamen commoneo, ut legatur libri I. Retract. caput xv. Probat enim S. Pater Animum esse immortalē ex quo sit subjectum scientia ac discipline immutabilis, atque ei insit ratio perfectior quounque corpore, nec non lex & ordo invariabilis numerorum, & veritas, qua nihil potest esse praestans. De quo argumentorum genere arbitror eum, qui præcedentes lucubrationes attente legerit, plane suisse informatum.

^{6.} Firmissimæ sunt argumentationes ex Dei providentia petitæ. Deum esse & ratio demonstrat, & probat hominum universorum conscientia. Atque Deum justissimum esse remuneratorem bonorum operum, & malorum vindicem liquet ex idea somni & incommutabilis boni: non enim bonum rectumque Dominum judicat quisquis illum absque præriorum paenarumque lege constituit. Atqui nisi sit perennis animorum vita post mortem, boni plures mercede, & improbi suppicio debito privabuntur; quod est Deum facere improvidum, rerumque humanarum incium & negligentem. Et ergo post interitum corporis, Animi perpetua & interminabilis vita. Hoc argumentum primo nobis exhibuerunt sacra literæ: Job. xxi. à versu 7. *Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortati que divitiis?* Psalm LXXXI. à versu 3. ad postremum. Habacuc I. & II. capite. Idem urget Chrysostomus hom. 4. de Providentia: nec latuit Ciceronem in libro de Senectate, & in primo Tusculan. Qq. Hinc est, quod impii ut suis indulgenter cupiditatibus, Dei providentiam sustulerunt, ut

legimus Psalm. xiiii. 1. & Sap. 11. 1. 2. & 3. S. P. Augustinus in libro Confessio num suarum vi. cap. ultimo, *Disputabam*, inquit, *cum amicis meis Alipio & Nebridio de finibus bonorum & malorum Epicurum accepturum fuisse palmarum in animo meo, nisi ego credidisset post mortem restare animæ vitam, & tractus meitorum, quod Epicurus credere noluit.*

Accedit inditus amor beatitudinis, & omnium hominum solicitude & cura eorum, quæ post mortem futura sunt. Hujusmodi anxietas aliud non est, quam certa & constans prænotio, sive instinctus naturæ omnia ad bonum congruens recta trahentis; Instinctus autem & inclinatio naturæ fallax esse non potest, alioqui melior foret conditio pecudum, quam hominum, cum illæ ab auctore naturæ ad finem sibi debitum dirigantur: Oportet ergo, ut sit revera immortalis vita, quam appetit creatura qualibet rationalis. Quam argumentationem non solum urgent Theologi ac Patres, verum & Tullius memorato loco, ubi antiquorum Philosophorum sententias exponit, & in Epist. 117. Séneca.

^{7.} Objicies. Animam simul interire cum corpore scribit Ecclesiastes cap. 3. v. 19. Objectiones. Apostolus in I. ad Timoth. cap. vi. 16. atque evincitur ex Levitico XVI. v. 14. Ecclesiastes enim ait: *Ideo unus interitus est hominis & jumentorum, & aqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo jumento amplius: cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum?* Paulus vero expresse affirmit quod Deus solus habet immortalitatem. In Levitico sunt haec verba: *Anima omnis carnis in sanguine est.* Non animam dixit Divinus Auctor pecudum tantum, vel jumentorum, sed *omnis carnis.* Et carnis nomine etiam homines designari constat ex cap. vi. Gen. 12. & Joannis 11. 6. Ad summum animorum immortalitas, si ulla est, erit gratia mortem coercens, ut definit vi. Synodus Act. xi. Erit ergo suapte natura omnis homo quantum ad animam corruptibilis & mortalvis.

^{8.} Resp. ad locum Ecclesiastæ, unum esse interitum & jumentorum & hominum quantum attinet ad vitam corpoream communem omnibus animantibus: nam & homini, cui dederat Deus posse non mori, posteaquam sese avertit a Creatore suo, & perdidit originalem justitiam, di-

^{9.} Responsio ad locum Ecclesiastæ.

dictum est Gen. 111. 19. *Pulvis es & in pulverem revertaris.* Ita nihil habet homo iumento amplius ratione corporis & vitæ animalis in carne prætereuntis; & cuncta ad eamdem terræ conditionem redeunt, unde facta sunt, quoniam humani corporis molem Deus de limo formavit. Mens ergo in terram non revertitur, cum de terra non sit producta. Reliqua verba sunt admirantis, & reprehendentis improbos, quorum animus adeo terrenis cupiditatibus illaqueatur, ut nonnisi terrena sapiat, & solum corporis interitum, ut iumentorum mos est, perhorrescat. Conferenda sunt cum his verba Sap. 11. *Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: Exiguum & cum tardio est tempus vita nostra, & non est refrigerium in fine hominis, &c.* Etiam citato capite Eccl. v. 17. habetur: *Et dixi in corde meo: Justum & impium judicabit Deus, &c.* Quibus commonet nos alteram manere Vitam, in qua non videtur, quomodo sub sole contingit in loco iudicii impietas, sed merces aqua rependitur. De testimonio Apostoli, & auctoritate & sensu vi. Synodi vide lib. x. cap. 3. Legatur & Augustinus libro septimo de Genesi ad literam sub finem, ubi ait quod anima sit immortalis secundum quendam vitæ modum, quem nullo modo potest amittere; secundum quamdam vero mutabilitatem, qua potest vel deterior vel melior fieri, non immerito etiam mortalis possit intelligi, quoniam

veram immortalitatem solus ille habet, de quo proprie dictum est, *Qui solus habet immortalitatem.* Consimilia tradit in Epistola ad Hieronymum de Origine animæ cap. 2. num. 3.

Ad Levitici verba reponent non vulgares Philosophi animam quidem omnis Responsio ad carnis aut immolandæ super altare Do-^{10.} Levitici vermini, aut ad mensam comedendæ, cuius profecto generis non est homo, nihil esse quam subtiliores partes sanguinis; nec in brutis reperiri animam sensitivam, quæ sit substantia aliqua distincta à materia, qualem propugnat Peripatetici. Sed de brutorum anima viderint alii. Longe hac præstantiore & ab interitu liberum animum esse humanum, persuasum habent qui defunctorum spiritui etiam funerum ceremonias sacros honores impendunt. Vix enim invenies aliquem, qui animum suum tanto dedecore afficiat, ut corpus illius sedem tumulandum credit asini sepultura. Respondendum itaque cum Augustino quæst. 57. in Leviticum, animam omnis carnis esse in sanguine, quatenus in hac vita vivitur dum sanguis per corporis membra omnibus in venis diffunditur; vel animam hoc loco significare duntaxat vitam temporalem, quomodo Apostolus, ut se ostenderet paratum ad sanguinem pro Evangelio fundendum, inquit, *Non enim facio animam meam pretiosiorem quam me.* Reliqua argumenta soluta sunt cap. 111. Prop. 1. & cap. IV. Prop. 2.

C A P U T VI.

Absolvitur disputatio de Anima hominis refellendo errorem de ejus transmigratione, & revolutione
Platonica.

S U M M A R I U M.

- 1. Status quæstionis exponitur.
- 2. usque ad 5. Probatur, non dari animarum de uno in aliud corpus migrationem.
- 6. Propugnatur, non dari revolutionem Platonicam.
- 7. & 8. Solvuntur figura.

I.
De transmi-
gratione ani-
marum.

Mετεμψύχωσις, ut Græci appellant, sive animorum de uno in aliud corpus transitum, vel, ut loquitur Tertullianus, *recidivatum* dicitur primus omnium tradidisse Pythagoras. Verum arbitror derivasse ab Ægyptiorum idolatria: hanc enim gentem principio Regum suorum memoriam astrorum symbolis, rerunque corporalium imaginibus coluisse, deinde tanquam numina sempiterna sydera ipsa, & alia Majorum symbola habere cœpisse,

se, commonstrant quæ à nobis scripta sunt de Origine Polytheismi. In ea opinione magis confirmamur, quod Photius in Bibliotheca p. 1004. affirmat errorum illum ad Pythagoram ex Ægyptiis manasse. Eodem laborasse Stoicos omnes auctor est in libro 111. cap. 18. Lactantius. Idem de antiquis Germanis scribit Appianus in Celticō, & de Indis lib. 3. Physiologia Stoicorum dis fert. xii. Justus Lipsius. Quanto insuper honore Brachmanni Boves, Elephantes

phantes & animalia cætera prosequantur, scribit in Itinere ad Orientales Indias Vincentius Maria Carmelita Excalc. lib. 111. cap. 22. & 26. Etiam Plato animas hominum volvi post mortem credidit ad corpora bestiarum, auctore Augustino in x. de Civit. Dei cap. 30. Sic in Phædro scribit, sic in Timæo, sic in extremo de Republica. At non sicut Plato primus hujus erroris assertor, ut visum Irenæo lib. 11. cap. 58. nunc 33. sed idololatræ Aegyptii, aut saltem Pythagoras, alio quo nefarium Dogma accepit Empedocles, cuius extant apud Tertullianum de Anima cap. 15. & Diogenem Laertium in vita Philosoph. ea verba: *Thamnus & piscis fui.* Etiam Manichæi eodem errore imbuti sunt, apud Augustinum Hæresi 46. & in libro contra Adimantum cap. xii. Platonici quidam non solum Transanimaitionem defendunt, sed ulterius animarum reditum ad astra, unde sumptæ fuerunt; quamquam non conveniunt an exacto anno magno ibi in eternum debeant permanere, an infinitis revolutionibus cogantur rerum ad corpora terrena descendere. De hac animarum perpetua revolutione Virgilius in vi. Aen.

*Has omnes, ubi mille rotam volvere
per annos,
Letbaeum ad fluvium Deus evocat agmine
ne magno,
Scilicet immemores supra ut convexa
revitant,
Rursus & incipiant in corpora velle
reverti.*

Exprimit autem Poeta per aquam Lethæi fluvii oblivionem; nemo quippe mortali vitæ in alio corpore antea tæ juxta Platonem reminiscitur, propterea quod animæ in aliud corpus migraturæ exhibet Dæmon medicamentum, quo in gravem incidit aporiam. Refellendus modo est tam supinus & pervulgatus error quam brevissime possumus, ut ad munus pensumque persequendi lucubrationem de primo homine revocemur.

^{2.} PROPOSITIO I. Non datur animorum de uno in aliud corpus migratio.

^{3.} Probatur ex Scriptura. Manifestissima haec veritas sacrorum librorum auctoritate firmatur. Ecclesiastæ XII. 7. habetur: *Revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* At non rediret ad Deum, si in aliud corpus migraret. Apostolus ingemiscea, dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus.* Cupiebat corpo-

ris resolutionem, ut esset cum Christo: & dissoluta hujus habitationis domo alteram non manu factam firmissime sperandam esse monebat. Si autem daretur transanimatio, esset de domo terrestri in terrestrem, & de corpore mortis in corpus mortis transendum.

Refutatur etiam opinio Pythagoreorum ratio cinationibus naturalibus. Prima Pythagorei est Irenæi lib. 11. cap. 33. & potest hac refutatur.

brevi forma proponi: Nemo reminiscitur eorum, quæ in alio corpore perpetravit. Ergo qui putat se in alio corpore vitam egisse, id nulla ratione affirmat, nec probabili ducitur conjectura. Reponunt Platonici, quod animæ priusquam in corpora intrent, potentur obliuione. Verum Beatus Irenæus ita Platonem perstringit: *Si oblivionis poculum potest, posteaquam ehibitum est, omnium factorum oblitterare memoriam: hoc ipsum unde scis, o Plato, cum sit nunc in corpore anima tua, quoniam priusquam in corpus introeat, a Dæmons potata est oblivionis medicamentum?* Deinde si posset corporum admixtio omnium præteriorum delere memoriam; dum quis à somno evigilat, non reminisceretur eorum, quæ soporatus & quiescente corpore vidit in somniis. Id vero experientæ quotidiane adveratur, cum anima recordetur, quæ apud se vidit, & in phantasinate egit, eaque post plurimam temporis nuntiet proximis. Insuper aggravat quidem corpus animam, quæ illo uititur tanquam organo & instrumento, & si corporea molles disrumpitur, mens humana nequit operari per sensus, quemadmodum artifex extreum opus sine instrumentis non perficit: sed quæcumque corporis permixtio & effectio non potest efficere, ut anima, quæ est suapte natura substantia cogitans, omnem prorsus internam cogitationem & reminiscentiam deperdat: quemadmodum nec defectus instrumentorum potest impedire atque omnino delere ideam, ac perceptionem artificis. Sed legendus est memorato loco Irenæus.

^{4.} Altera argumentatio potest depromi ex Tertulliano lib. de Anima cap. 33. Probatur 2. Si animabus, dum in alia corpora migrant, ea deputantur, quæ ipsorum meritis videntur congruere, E. G. porcorum immundis, luporum falsariis, glierum otiosis, asinorumque locordibus & ignaris congruum est, ut etiam scelerum suorum reminiscantur, quibus talia corpora promeruerunt, maxime cum hoc fine ad ea volentur, ut adimplent Q. q

pleant quod negligenter prætermiserunt, & pœnam luant commissorum: Atqui nemo præteriorum factorum conscientia torquetur, nisi illorum tantum, quæ in hoc humano corpore perpetravit: Ergo ad hoc non venit, ut superioris virtutæ corrigat vitia, pœnasque persolvat. Si demutantur (inquit Tertullianus) non ipsa dispungentur quæ merebuntur: & evacuabitur ratio judicii, si meritorum deerit sensus. Deverit autem sensus meritorum, si status verterit animarum.

5.
Probatur 3.
ex S. Augu-
stino.

Tertio loco nonnulla argumenta producam ex magno Ecclesie Doctore Augustino. Sit primum: Deus hominem condidit ad imaginem & similitudinem suam: atque hæc Divina imago in animo potissimum sita est. Si daretur animorum transmigratio, corpora quoque brutorum fierent habitaculum spiritualis animæ. Igitur etiam belluae essent procreatæ ad imaginem & similitudinem Dei. *Anima humana facta est ad imaginem & similitudinem Dei. Non dabit imaginem suam cani, & porco.* Inquit S. Pater in Psalmum 146. v. 9. Alterum sit: Jumenta, quæ hominum usui deserviunt, absque ullo crudelitatis scelere vapulant, freno reguntur, neque illa est inter illa hominesque consuetudo. Nemo quippe non miratur extremam quorundam Indorum stultitiam, qui bestias ingenti pretio redimunt, excipiunt hospitio, & ab earum carne abstinent, stercore etiam religiose servato, maxime boum atque elephantum. At si daretur animorum transmigratio, jumentis esset peculiaris honor habendus, & Indorum superstitionem docti quique probarent; quum in belluina corpora essent detrusæ animæ parentum & amicorum. Non ergo, nisi prorsus desipiat, hanc animorum revolutionem quippe audebit asserere: *Quid ergo faciet de tanto scelere* (ait S. Pater contra Admantum discipulum Manichæi cap. 12.) *si quando tardum jumentum plagis, aut concitatum freno fatigavit, in quo forte patris ejus anima fuerit? Ut non dicam quod etiam accidere parentes suis inter pediculos, & pulices potuerit, a quorum isti interfectione non temperant?* Tertio: Cum olim Manichei, tum memorati Brachmanni fatentur animas hominum in corpora quidem jumentorum, pecudum, boumque revolvi, at non in minutissima cimicum, pulicum, aliaque hujusmodi: At si hominum spiritus migraret in bestias, etiam in tenuissimas revolveretur: Ergo non transmigrat. *Cur in vulpeculam* (inquit eodem

loco Augustinus) *revolvi anima humana possit, & non possit in mustelam, cum catulus vulpecule fortasse etiam minor sit, quam magna mustela?* Deinde si in mustelam potest, cur in murem non potest? Et si in istum potest, cur in felionem non potest, deinde in apem, deinde in muscam, deinde in cimicem, atque inde usque in pulicem, & si quid est aliud multo minutius, pervenire?

PROPOSITIO II. Non datur circulus animorum, seu revolutio Platonica, ^{6.} Propositio 2. qua anima Deum secuta sine ulla pœna ad alterum circum pervadat, confectoque omnium siderum cursu ad primam conditionem evolutis perpetuo sœculis revertatur.

Ad præcedentia argumenta, accedit ^{Probatio} ratiocinatio Augustini in x. de Civit. Dei contra rev. cap. 30. & xii. cap. 20. Ea sic proponitur: Anima purgata, Deum secuta, & beatitudinem adepta juxta Platonicon placita revolutis sœculis ad secundam vitam reddit, optione unicuique proposita, ut corpus eligat, quod velit, E. G. Anima Orphei corpus cygni, Ajacis leonis, Thamyrae philomelæ, Agamemnonis aquilæ; ut in Phædro ait Plato. Hoc autem est omnino incredibile. Ergo commentarius est circumitus & circus animorum. Minor probatur; quoniā stultum est credere ex illa vita, quæ beata esse non potest, nisi certa sit anima de sua futura æternitate, defiderari corporum corruptibilium labem, & inde ad ista remeare, tanquam hoc agat summa purgatio, ut inquinatio requiratur. Confirmatur; nam animæ juxta Platonis doctrinam nunquam beatitudinem consequuntur, quam insinuè appetunt naturali, cum post temporum volumina sciant se iterum ad misericordiam, terrenamque calamitatem redituras: aut si id ignorant, non sint veram felicitatem consecuta. Recte ergo Tullius in vi. de Republica dicit ex sententia Platonis vitam ubique jugi malorum fonte circumseptam esse; & præceptoris doctrina jure dislocuit Porphyrio: quem puduit illud credere, nemater fortasse filium in mulam revoluta vectaret. Legendus in locis, quæ innuimus S. Pater, & Alipius Reylof Gandavensis lib. vi. de Anima cap. 3.

Oppones: Transmigratio animorum non videtur repugnare Scripturis. Nam in Joannem Baptistam revolutum spiritum Eliae, constat ex apertissimo Christi testimonio Matth. xi. 14. *Ipsæ est Elias.* Transmigrant ergo animi de corpore hominis unius in corpus alterius. Revolvi etiam ad bestias & volucres colligitur

7.
Objecatio.

ligitur ex Psalmo 146. 9. ubi legimus Deum præbere escam *pullis corvorum* *invocantibus eum*. At non invocarent coryi Dominum, nisi anima spirituali prædicti essent. Venit itaque interdum spiritus hominis ad corpora ferarum & volatilium.

^{8.}
Solutio. Resp. ad 1. Si animus Eliæ vere in Joannem migraverat, ecce interrogantibus Levitis Jo. 1. v. 21. num esset Elias, respondit, *non sum*, Itaque, ut Augustinus scribit Tractatu in Joannem quarto, *si figuram Præcursoris advertas, Joannes ipse est Elias: quod enim ille ad primum adventum, hoc iste ad secundum erit. Si proprietatem personæ interrogas, Joannes Joannes, Elias Elias. Dominus ergo ad præfigurationem recte, ipse est Elias; Joannes autem recte ad proprietatem, non sum Elias.* Idem

scribit Tertullianus de Anima cap. 17. Hieronymus Epistola ad Algasiam 151. q. 1. & Gregorius hom. vii. in Evangelia. Pulli autem corvorum dicuntur Deum *invocare* metaphorice, quatenus clamitant crocitando: unde vertit Hieronymus *Filiis corvi clamantibus*. Atque Psalmista nobis providentissimam Dei curam hoc exemplo commendat. Pulli enim corvorum antequam plumescant, non pascuntur à parentibus, ut mos est volucrum cæterorum, & postea enutriti pelluntur è nido, & tamen querunt à Deo escam sibi. Videatur Isidorus in xi. Etymolog. cap. 7. & Elianus lib. 2. Hist. Anim. cap. 49. Corvorum pullos magnus Augustinus interpretatur Gentiles, *Qui simulacra colere videbantur parentum suorum, & conversi sunt ad Deum.*

C A P U T VII.

Reditur ad primum Hominem, & inquiritur, quomodo conditus fuerit ad Imaginem Dei, & cum originali iustitia.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.

2. & 3. Probatur, hominem factum esse ad imaginem Dei secundum animam.

4. & 5. Ostenditur, similitudinem Dei præter substantiæ intelligentis naturam, etiam dona virtutum, & d. gratiarum involvere.

à 6. usque ad 9. Propugnatur, Adamum cum gratia gratum faciente productum fuisse, licet id non sit definitum ab Ecclesia.

à num. 10. usque ad 15. Diluvuntur contraria.

homo cæteris animantibus præest non proceritate aut robore corporis, sed facultatibus animi. Ergo non in corpore, sed in animo Imago Dei sita est. Deinde conveniunt in hoc Ecclesiæ Patres, & Theologi; quorum princeps Augustinus lib. 24. contra Faustum cap. 2. inquit: *Eum ad imaginem suam non fecit, nisi secundum id quod interius est, non solum incorporeum, verum etiam rationale, quod pecoribus non ineſt.* Insuper lib. viii. exlibris Augustini de Trinitate, Patris, Filii, & Spiritus Sancti imaginem in mente ejusque notitia & amore peculiariter expressam ostendimus. Præterea, ut idem Augustinus docet in lib. 83. Qq. q. 51. inter creaturas omnes, *Quæ sapiunt Deo similitudine proxima sunt.* Et ratio est, quoniam creatura intellectualis, & sapientia capax & est, & vivit, & cognoscit, cum creatura aliæ aut non cognoscant, ut bruta, aut non vivant, ut lapides: ideoque substantia intelligens est id, quo nihil melius in creatura inventur. Oportet ergo, ut imago Dei existat in Anima, quer quam homo dicitur.

Qq. 2

vinitatis

1. Quomodo primus homo conditus ad imaginem Dei, & cum originali. Primum hominem creaturam esse ad imaginem & similitudinem Dei aper-te Divina Scriptura testatur. Ad rationem imaginis requiritur, ut rem, cuius imago est, peculiariter repræsentet. Epiphanius ait Hæresi 70. incertum esse, an hæc imago in anima vel corpore sita sit: sed errasse scribunt cum Gregorio de Valentia disp. viii. quæst. 3. p. 1. Theologi alii. Quoniam vero Magister sententiarum in 11. dist. xvi. demonstrat auctoritate Augustini similitudinem non solum consistere in essentia, quæ immortalis & incorruptibilis est, verum etiam in amore virtutis, atque innocentia & iustitia; etiam de originali integritate est disquisendum.

2. PROPOSITIO. I. Homo factus est ad imaginem Dei secundum Animam: & haec imago in facultate intelligenti & volendi, atque in arbitrii libertate consistit.

Probatio. Etenim Genes. 1. 26. hominem creatum legimus ad imaginem Dei, ut præfet propricibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ. Atqui R. P. Berti Theol. Tom. II.

vinitatis substantiam, id est, plenitudinem essendi peculiari modo repræsentat.

3.
Sequela 1.

Ex quibus sequitur primo etiam Angelum, cum sit spiritualis substantia, & prædictus vi intelligenti, ad imaginem Dei fuisse creatum, & quidem peculiari quadam ratione, cum majori intelligentia polleat acumine.

Sequitur 2.

Sequitur ulterius etiam mulierem in se imaginem Divinam referre, ut colligitur ex primo Genesios 27. *Ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam creavit eos.*

Sequitur 3.

Quamquam mulier rectissime appellatur ab Apostolo in priori ad Corinthios xii. 7. *gloria viri*, quatenus ex viro producita est, eique subjicitur. Consequitur tertio hominem peccando imaginem Dei penitus non amittere, quoniam in eo non extinguitur lumen rationis, neque omnino perit liberi arbitrii facultas: tametsi dum actu peccat, erratque extra rationis semitas, comparandus sit iumentis insipientibus, & fiat similis vanitati.

Sequitur 4.

Sequitur præterea hominem & Dei imaginem appellari, & ad imaginem Dei procreatū, ut distinguitur à Verbo, quod est Diuinæ substantiæ perfectissima imago, & sapientia Patris, non creata, sed nata; nec diceretur recte ad imaginem Patris, quæ verba demonstrant imparem quamdam similitudinem. Legendus Augustinus xv. de Trinit. cap. 2. & 3. & Magister sent. in 11. dist. xvi. §. ultimo. Postremo sequitur Divinam imaginem etiam in corpore quodammodo relucere, ut idem Aug. docet in vi. de Gen. ad lit. cap. 12. & in 1. de Genesi contra Manichæos cap. 17. *Omnium enim animalium corpora, sive quæ in aquis, sive quæ in terra vivunt, sive quæ in aere volitant, inclinata sunt ad terram, & non sunt erecta, sicut bonum corpus.* Quo significatur etiam animum nostrum in superna, id est in aeterna spiritualia erectum esse debere. Ita intelligitur per animum maxime, attestante etiam erecta corporis forma, homo factus ad imaginem, & similitudinem Dei. Atque poterunt hoc pacto conciliari Patres, qui etiam in corpore humano Divinam imaginem agnoverunt; ut in Dracontii Hexamerone:

*Sed dominatorum dominator summus & auctor
Limavit per membra virum de pulvere factum:
Limus adhuc deformis erat; membratur in artus
Corporea species hominis caelestis
Imago.*

PROPOSITIO II. Similitudo Dei præter substantiæ intelligentis naturam, Propositio 2. etiam dona virtutum, divinarumque gratiarum munera videtur complecti.

Id innuunt primum sacræ literæ. Nam Probatur ex Apost. ad Ephef. iv. 24. & ad Coloff. 111. Scriptura. 10. hortatur nos ad charitatem, & exercititia virtutum, ut spiritu renovemur secundum imaginem Dei, ad quam creatus est primus Adam. Igitur præter rationalem naturam quæ Dei imago est naturalis, impertitus est universorum Creator homini gratiarum dona, in quibus splendescit imago quedam supernaturalis, cuius causa nuncupamur Dei filii, eique speciali titulo similes. Ait etiam Joannes Epist. i. cap. 111. 2. quod in Patria Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sic uies. Divina ergo similitudo non qualicunque cognitionem, sed supernaturalem, & sanctæ dilectioni conjunctam commonstrare videtur. Nec tamen hic sequitur primum hominem ab initio vidisse Deum facie ad faciem, ut quidam commentisunt; non enim habuit plenitudinem beatitudinis, & charitatem adeo fervidam, ut non posset ad commutabilia bona converti, quomodo ipse probavit eventus. Similitudo ergo Patriæ in hoc est perfectior, quod justi per liberum arbitrium excidere à charitate non possunt, orta ex manifesta visione Dei sanctæ dilectionis necessitate, quæ cum flexibili hominum viatorum arbitrio nequit connecti.

Etiam Patres similitudinem Dei in amore virtutis constituerunt. Irenæus lib. 5. Probatur ex adversus hæres. cap. 6. docet imaginem baberi in plasmate, similitudinem vero assumi per spiritum: hac autem improbos & carnalibus cupiditatibus deditos propria culpa carere. S. Hieronymus in Comment. ad cap. 28. Ezech. ait Dei similitudinem compleri in baptismate. S. P. Augustinus adversus Adimantum discipulum Manichæi cap. 5. eamdem similitudinem apparere scribit in dilectione ini micorum: quod conforme est testimonio Evangelico Mat. v. vers. 45. Plura Patrum testimonia affert Bellarm. de Gratia primi hominis cap. 2. quibus cogimur (inquit) admittere non esse omnino idem Imaginem & similitudinem, sed imaginem ad naturam, similitudinem ad virtutes pertinere. Quod & Magister docet memorata distinct. xvi. §. 4. & D. Thomas q. 93. art. 9. Suffragatur & ratio; nam similitudo addit ad rationem imaginis rectitudinem ac perfectionem, quæ proculdubio in creatura rationali est virtus & ordo dilectionis. Ex quibus infertur hominem peccando similitudinem Dei, non imaginem per-

perdidisse: unde Augustinus, qui in vi. de Gen. ad lit. cap. 27. & 28. scripserat *Adam imaginem Dei perdidisse peccato*, in 11. Retract. cap. 24. ita accipendum esse animadvertisit, *non tanquam in eo nulla remanserit, sed quod tam deformis, ut reformatione opus haberet*. Quam reformationem Apostolus in iustitia & sanctitate consistere non uno in loco declarat.

PROPOSITIO III. Adam cum gratia gratum faciente productus est: non tamen id ab Ecclesia definitum videtur.

Probatur pars 1. Demonstrata est à nobis hæc thesis libro hujus x. cap. vii. Prop. secunda. Nunc de homine breviter confirmatur; cum producta ibidem argumenta sint homini Angelique communia. Primo Apostolus ad Ephes. 4. 23. ait: *Renovamini spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis*. Qui renovatur ad priorem conditionem regreditur. Prior ergo conditio hominis fuit in iustitia & sanctitate. Insuper Concilium Tridentinum sess. v. can. 1. definit: *Primum hominem Adam, cum mandatum Dei in Paradiſo fuisse transgressus, statim sanctitatem & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amissus*. Præterea hæc est sententia Augustini, aliorumque Patrum rationi etiam consentanea, ut demonstratum est loco nuper citato de Angelis.

Probatur pars 2. Secunda pars probatur. Jansenius de Grat. 1. hominis cap. 1. contendit spekülate ad fidem ob allatum Tridentini definitionem. Sed hæc conjectura est valde infirma. Nam Estius in 2. dist. 25. respondet: *Aliud est creatum esse in sanctitate & iustitia, aliud in ea constitutum. Constitui enim in ea potuit post creationem. Nam & in Paradiſo constitutus, id est, positus fuit primus homo Gen. 2. non tamen in eo creatus. Unde satis liquet Patres Concilii Tridentini dum ita circumspecte locuti sunt, ut constitutum dicerent, non creatum aut conditum, studio voluisse abstinere a definenda quæſione inter Catholicos disputata, an homo fuerit creatus in gratia*. Addit Juenin Tom. 3. Inst. dissert. 3. q. 1. Sacrae Synodi jussu deletam fuisse vocem *Conditum*, quam illius Canonis editorès primum inseruerant. Contendunt allii Concilium per *iustitiam & sanctitatem veritatis*, non habitualem gratiam intellexisse, sed rectitudinem originalem, quam sitam putant in recto ordine ac dominio rationis, nullo reluctante motu concupiscentiæ, necnon in libero arbitrio actuali gratia suffulto; quam utique rectitudinem merito primi peccati per-

didimus; nam etiamsi nobis grātia uberior per Christum subministretur, remanet tamen concupiscentia ad agonem, quæ ex peccato est, & ad peccatum inclinat, ut eadem Tridentina Synodus docet proximo Canone quinto. Denique Cardinalis Pallavicinus lib. vii. Hist. Con. Trid. cap. x. testatur, *Patrum consilium fuisse se prorsus abstinere a supervacaneis articulis ab illis nimarum qui Catholicas inter scholas in dubitatione versantur . . . nec enim Synodus collecta fuerat ad decidendas opiniones, sed ad errores recidendos*. Quanti attem Scholastici scripserint primum hominem absque gratia habituali fuisse conditum, neminem puto ignorare.

8. Neque probatur hujus de Adamo Confirmatio condito in gratia sanctificante assertio-nis definitio Canone 19. Concilii 2. Arausican, quem urget Bellarmine capite de Gratia primi hominis tertio, & Cl. Auctōr Operis, quod inscribitur Mens Augusti lib. i. cap 4. Sunt autem Concilii verba ex Augustini Episto-la sexta ac centesima: *Natura humana, etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo se ipsam Creatore suo non adjuvante servaret. Unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine gratia poterit reparare quod perdit?* Quibus in verbis demonstratur tantum adversus Pelagianos neces-sitas gratiæ actualis ad consequendam salutem, & reparandas vires ad servanda ut oportet Divina præcepta ob Adæ culpam deperditas, argumentatione quam appellavit Schola à fortiori. Neque irrefragabile monumentum submi-nistrant verba Augustini lib. i. de lib. arb. cap. 11. dicentis firmissima fide te-nendum esse, *Hominem tam perfecte conditum à Deo, & in beata vita constitutum, ut ad arumnas mortalis vitæ ipse inde propria voluntate delapsus sit*: Aut quod in synopsi fidei Monachi Scithæ, vel quod Fulgentius de Fide ad Petrum cap. 25. absque dubitatione credendum esse profertur, *Primos homines, id est, Adam & mulierem ejus, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse*. Respondere etenim poterunt antiquorum scholasti-corum defensores ad perfectionem & rectitudinem originalem hoc tantum requiri, ut humana natura esset instituta absque ullo vitio & peccato, atque cum bona voluntate, & gratia sufficientis adjutorio, ut posset sibi habitualem charitatem comparare, & ad plenitudinem beatitudinis pervenire. Quamobrem nulla censura veteres Scholasticos per-

Qq 3

frin-

stringendos arbitramur: et si rectitudinis ac sanctitatis nomine planiori sensu fatemur significari justificationem & gratiam, in qua permanentes jure quodam hereditario consequimur beatitudinem. Hancvero assertionem nostram commemorato lib. 1. cap. vii. satis præmunitivimus.

9.
Quænam spēcia lāia dona justitia originalis importaverit.

Profecto justitia Originalis præter gratiam habitualem alia dona complura importabat: idque ex eo constat, quod nemo filiorum Adæ in peccato conceputus dum baptismate abluitur, & gratia ac sanctitate exornatur, in hac vita assequitur primigeniæ institutionis uberrimam plenissimamque felicitatem. Aſſequeretur autem, si rectitudo originalis nihil fuisset præter gratiam gratum facientem. Itaque primus homo ita constitutus est bonus & rectus, ut in anima superni luminis illustrationem, & beatitudinem participaret; imperfecte tamen, & quomodo explanavi libro x. cap. viii. In qua beatitudine nulla rixa à se ipso adversus se ipsum turbatus atque tentatus sua secum pace fruebatur. Quamvis vero esset futuri castus ignarus, propterea quod plenitudo scientiæ & major abundantia charitatis futura erat merces arbitrii, si in accepta justitia stetisset; nulla tamen animi angehatur sollicitudine, cum non miserum fieri, & à tanta bonorum affluentia non cadere in sua potestate esse sentiret. In corpore pariter tranquillitate, securitate, & immortalitate fruebatur; nullo enim concupiscentiæ motu rationi contrario, nullaque rixa carnis integer animus gravabatur: atque licet mortalis factus conditione corporis animalis, erat immortalis beneficio Conditoris. Præerrat etiam omnibus animantibus terræ, pescibus maris, & volatilibus cœli, ampliori etiam dominatu, quam modo exercitat non solum pecora & jumenta suis usibus subdita regendo, sed feris etiam imperando potentia non corporis, sed rationis. Atque hæc omnia manifesta reddentur capite libri hujus penultimo, ubi ostendam ignorantiam, concupiscentiam, & mortem non esse conditionem humanæ naturæ, sed pœnam peccati. Diluenda nunc erunt eorum objecta, quibus arridet veterum quorundam Scholasticorum opinio de homine in justitia quidem originali, sed non in gratia sanctificante creato.

10.
Objectio 1.

Ob. 1. Apostolus in 1. ad Corinth. cap. xv. 46. ait: *Factus est primus homo in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem.* Adam ergo sine gratia, Christus in sanctitate & justitia creatus est. Confirmatur ex

eo, quod S. P. Augustinus in 11. de Genesi contra Manich. cap. 8. hoc Apostolico testimonio utitur ad probandum tunc spirituale Adam fuisse effectum, *cum in Paradiso, hoc est in beata vita constitutus præceptum etiam perfectionis accepit, ut verbo Dei consummaretur.* Quod manifestius affirmat in libro Quæst. novi ac veteris testamenti q. 123. ubi eos refellit, qui putant primum hominem Spiritum Sanctum in sua condicione accepisse.

II.

Resp. Apostolum disertis verbis loqui de resurrectione mortuorum; in qua corpus, quod seminatur in corruptione, surget in gloria, & quod seminatur animale, surget spirituale: nos vero qui portamus imaginem hominis terreni portaturos imaginem cœlestis, dum resurgent mortui incorrupti, & corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem. Est enim Apostolus eodem loco verborum suorum interpres. *In eo ergo quod scriptum est, Factus est primus homo in animam viventem, voluit Apostolus intelligi corpus hominis animale.* Spirituale autem quodammodo intelligendum esse ostendit, addendo, *novissimus autem Adam in spiritum vivificantem; proculdubio Christum significans, qui jam ex mortuis ita resurrexit, ut mori omnino deinceps non possit.* Ita Augustinus 111. de Civit. Dei cap. 23. Itaque distinguendum est antec. Factus est per Apostolum primus homo in animam viventem, id est, in corpus animale, vita prædictum, sed natura mortale, quamvis non mortuorum nisi peccasset, concedo: Factus est in animam viventem, videlicet, absque Divinæ gratiæ munib[us], & rectus perfectione naturæ, non sanctificationis ornatu, nego.

12.

Ad verba Augustini deprompta ex libro 2. de Genesi contra Manichæos Soluto 2.

solent nostri respondere cum eximio Auctore librorum, quorum titulus est *Mens Augustini*, S. Patrem tradidisse simultaneam rerum creationem nullis temporum intervallis distentam, ideoque ordinem narrationis designasse, non autem rerum gestarum, sive discrimen posuisse inter id quod facit hominem animalem, & quod illum spiritalem reddit, non inter tempus creationis, & justificationis. Non est tamen vera hæc responsio. Ea quippe creatio, qua homo in propria specie productus est, & positus in Paradiso, per Augustinum temporis intervallis fuit peracta, & ad simultaneam sex dierum operationem pertinet sola creatio hominis secundum causam.

causalem rationem. Verumtamen (inquit S. Pater lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 15. n. 26.) sic factus est homo, quemadmodum illa prima causa habebant ut fieret primus homo . . . secundum causalem rationem, in qua primitus factus est. Nam si aliter factus est, non illum Deus ita illorum sex dierum operibus fecerat: in quibus cum dicitur factus, ipsam causam utique fecerat Deus, qua erat suo tempore homo futurus. Et cap. 3. num. 5. scriperat: Huc accedit, quod etiam ipsa verba, quibus narratur quomodo Deus paradisum plantaverat, in eoque hominem quem fecerat collocavit, &c. satis nos admonent bac non ad illam operationem pertinere, unde requievit in die septimo, sed ad ipsam potius, qua per temporum versus etiam nunc operatur. In ea ergo hominis productione commemorata secundo capite Genesis, & qua homo formatus est de limo terra & positus in Paradiso, non solum reperitur rerum gestarum distinctione, sed etiam morarum temporalium: adeoque si Adam spiritualis effectus est cum primo preceptum accepit in Paradiſo, fuit aliquando animalis, & non dum sanctificatione exornatus. Respondetur ergo Augustinum quod scriperat lib. 2. de Gen. contra Manich. retractasse lib. 1. Retract. cap. x. his verbis: Nec illud Apostoli, ubi adhibet testimonium de Genesi, dicens: Factus est primus homo Adam in animam viventem, sicut ille voluit, intellexi. Apostolus enim ad hoc adhibuit illud testimonium, ut probaret esse corpus animale: ego autem hinc putavi hoc esse monstrandum animalem factum prius hominem, non corpus hominis solum. Hinc est, quod in vi. de Gen. ad lit. cap. 21. 22. 23. opinionem de homine creato prius animali, postea spirituali luculenter impugnat, eodemque modo Apostolica verba exponit, quem nos paulo supra tradidimus.

^{13.} ^{Solutio 3.} Librum Quæst. novi ac veteris Testamenti non esse Augustini tenent viri omnes eruditii, Bellarminus, Maceo, Alexander, PP. S. Mauri, Caveus etiam, & Oudinus. Enimvero q. 2. scribitur mundum à Deo fuisse creatum ob Diaboli præsumptionem q. 21. fæminam non esse ad imaginem Dei, q. 109. Melchisedech esse Spiritum Sanctum, alia que plura digna notis, severisque castigationibus. Respondet tamen S. Thomas q. 95. art. 1. legi in eodem libro fuisse aliquo modo in Adam Spiritum Sanctum sicut in aliis justis; non tamen quomodo nunc est in fidelibus, qui sta-

tim post mortem æternæ vitæ percipiunt hereditatem.

Opponit celebris Commentator Aegidii Fridericus Gavardi Tom. 3. quæst. ^{14.} Objectio 2. VIII. art. 2. Si Adam in gratia sanctificante creatus fuisset, quantum ad spem attinet futuri boni fuisset magis heatus, quam justus in statu naturæ lapsæ. Hoc autem falsum est. Non ergo fuit Adam conditus in gratia. Ad hæc: adversatur superior assertio Augustinianæ doctrinæ. Primo quoniam S. Pater de corrept. & grat. cap. x. scribit: Erat adhuc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis cadere ulterius omnino non possent. Sed gratia habitualis est inhabitatio Spiritus Sancti. Ergo gratiam habitualiem Angelii & primus homo accepturi erant, si per liberum arbitrium in veritate stetissent. Deinde cap. xi. ait S. Pater: Prima gratia est, qua fit, ut habeat hominem justitiam si velit. Poterat ergo Adam habere justitiam, sed non habuit. Ulterius docet eodem loco Augustinus Deum primo homini fuisse largitum Adjutorium sine quo non. Hoc adjutorium non est gratia sanctificans, sed actualis sufficiens. Solam ergo sufficientem gratiam in prima conditione habuit Adam. Insuper lib. xii. de Civit. Dei cap. 9. docet, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de Sanctis Angelis dici posse: quod caritas Dei diffusa sit in eis per Spiritum Sanctum. Itaque charitas habitualis non omnibus Angelis principio collata fuit. Denique homo in eo peccavit, quod appetit Dei naturam ac sapientiam: non ergo Divinæ naturæ participes erat per gratiam.

Resp. ad primum, Adam in statu innocentiae majorem beatitudinis spem habuisse, quatenus ignarus erat futuræ miseriae, & non mori & non miserum fieri erat in sua potestate, atque si per liberum arbitrium in accepta justitia perseverasset, plenitudinem beatitudinis consecutus fuisset sine tillo mortis & infelicitatis exprimento. Quatenus vero iustis conferuntur gratia per Iesum Christum, qua non solum donatur perseverantiae potestas, sed etiam felicitas perseverantiae, est in homine lapsi vividior spes, dum interim non lætiore, sed potentiore gratia fulcitur. Augustinus hæc expressis verbis docet de Corrept. & Grat. cap. x. & xi. Neque ait Angelos per liberum arbitrium promeruisse Spiritum Sanctum, sed majorem abundan-

^{15.}
Solutio.

dantiam charitatis, scilicet charitatem consummatam, sive plenitudinem beatitudinis, ut cadere non possent ulterius, & hoc certissime scirent. Quare non gratia, sed gloria fuit Angelis, & futura erat homini, dummodo in veritate stetisset, merces arbitrii. Dum ait Magnus Doctor primam gratiam fuisse ut homo haberet iustitiam si vellet, demonstrat discri men inter gratiam actualem Conditoris, & Redemptoris, quarum una dat posse, altera dat etiam velle, & carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincit. Quod paulo post explicans inquit: *Tunc ergo dederat homini bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet.* Idem est ergo posse habere iustitiam, ac posse per adjutorium actualis gratiae acceptam rectitudinem perseveranter tenere. Atque his excutitur altera Gavardi argutatio: non enim Augustinus ait collatum Adae solum adjutorium sufficiens, sed ulterius bonam voluntatem, & statum rectum ac sine vitio, in quo si permanere voluisset, re-

cepisset debitam cum Angelis sanctis mercedem, plenissimam scilicet beatitudinem. Status autem ille rectus & sine vitio, in quo permanendo pervenitur ad gloriam, est conditio sanctificationis & gratiae: quam ad Sanctos Angelos pertinere cum debita laude Creatoris confitemur, ut cap. ix. libri de Civit. Dei xii. declarat Augustinus; nam sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam illos fuisse credendum est. A qua bona voluntate cum mali sponte defecerint, non habent charitatem, per quam Deo adhaerent: habuerunt tamen, quia simul ac facti sunt, ei à quo facti sunt amore cum quo facti sunt adhaeserunt. Atque haec omnia sunt ex iisdem locis, quæ ex Augustino opponuntur, de prompta. In solutione vero ultimi argumenti lectorem non moror; nam gratia sanctificans & participatio Divinae naturæ non efficit quin possit homini irrepere amor propriæ protestatis, & superba præsumptio, nisi summum bonum, cui amore adhaerendum est, perspicua cognitione videatur in gloria.

C A P U T VIII.

Primo homini etiam gratiam actualem fuisse collatam, sed ei necessariam non fuisse ad perseverandum ab intrinseco efficacem & præterminantem.

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. 3. & 4. Probatur, Adamo præter gratiam Sanctificantem etiam actualem à Deo fuisse collatam.
5. & 6. Solvitur objecio.

7. Usque ad 10. Propugnat, Adamum ad perseverandum non indiguisse adjutorio gratiae prædeterminatis.
8. Usque 25. Enervantur contraria fundamenta.

I.
De gratia
actuali.

GREGORIUS Ariminensis in 2. Sent. dist. xxix. q. 1. concl. 3. in eo potestatem supernaturaliter operandi, quam habuit Adam, à prefenti statu corruptæ per peccatum naturæ distinguit, quod innocens homo adjutorio habitualis gratiae per liberum arbitrium, ejusque nativam ac naturalem potentiam poterat perseverare ac mereari, absque speciali actualis gratiae adjumento; quod infirmis & perduelli cupiditate lacescit hominibus est maxime necessarium. Hanc authenticæ Doctoris sententiam ita nostrates solent interpretari, ut quamcunque actualis gratiae largitatem à prima innocentis creaturæ conditione Gregorius excluderit: cum

tamen possit intelligi de gratia, sive auxilio efficaciter excitante, ac faciente ut homo re ipsa uteretur habitu iustitiae & generalis influentie & præmotionis: quo speciali auxilio Adam non equissem etiam Bellarminus defendit in libro de gratia primi hominis cap. 4. citato cum aliis insignioribus scholasticis ipso Gregorio. Nos, quoniam non sumus de verborum sensu nimis solliciti, ad res animum convertentes illud inquirimus, num Adam præter gratiam sanctificantem, etiam actuali donatus fuerit; & an ad actu perseverandum indigerit adjutorio prædeterminante, pro quo inter Scholasticos plures doctique viri detectant. Quæ duo alibi à nobis discussa

qui-

quidem sunt: sed cum libro iv. polliciti simus facturos hoc loco quasi post messem spicilegium, hæc subjecimus.

PROPOSITIO I. Adamo præter gratiæ actualitatem etiam actualitatem Deus impertitus est.

Probatur ex S. Aug. Adagio collata gratia actualis. Facili negocio demonstratur ex Augustino, qui in Ench. cap. 106. de primo homine scribit: *Etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen iustitiae retinendæ sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni Divinum adjutorium præberetur.* Et in Ep. 106. ad Paulin. *Natura humana (inquit) si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo se ipsum Creatore suo non adjuvante servaret.* Ergo præter iustitiam & integritatem originalem Deus primo homini etiam adjutorium largitus est, ut posset in bona voluntate & sanctitate perseverare. Quod & confirmat S. Pater de Corrept. & Grat. cap. xi. his verbis: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet.* Ubi aperte bona voluntas & originalis rectitudine ab auxilio sine quo non, sive possibiliteatis, aut sufficientis gratiæ distinguitur. Adde Augustiniana testimonia à nobis producta lib. x. cap. vii. propost. i.

Probatur 2. ratione. Probatur etiam ratione. Primo quoniam oculus quantumvis sanus indiget candore lucis, ut possit videre; ergo anima licet recta & sancta eget superna gratiæ actualis illustratione, ut possit virtutum supernaturalium officia exercere. Quod argumentum est Augustini in lib. de Nat. & Grat. cap. 20. ubi ait: *Sicut enim oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissime iustificatus, nisi aeterna luce iustitiae divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.* Praterea habitus, ut suos excitant actus, sunt excitandi, & movendi. Indigebat ergo primus homo gratiæ præmotione & excitatione aliqua, ut charitatis habitus in actum sanctæ dilectionis exiret. Nec sat erat illius habitus conservatio, & simultaneus cause primæ concursus: quoniam iste, ut Theologi docent, non causam movet ad operandum, sed comitatur & adjuvat operantem.

An gratia actualis constituta in sola illustratione mensis. Hanc gratiam actualitatem necessariam Adamo innocentii docti quidam viri in sola illustratione mentis constituant,

R. P. Berti Theol. Tom. II.

ita ut gratia Christi præter certam scientiam & illuminationem mentis moveat etiam voluntatem per sanctæ dilectionis inspirationem. Luculenter Augustinum adversus Pelagianos pugnasse pro necessitate hujus gratiæ, quæ sita est in illuminatione intellectus, & voluntatis impulsu, demonstrant Dionysius Petavius in lib. de Hæresi Pelagiana cap. 8. & 9. Stephanus Decamps lib. 111. de hær. Jansen. cap. 15. Vossius etiam lib. 111. p. 2. art. 6. Quibus subscriptibit Tournely de Grat. Christi q. 2. art. 1. p. 25. Hi omnes videntur gratiam innocentis naturæ in sola mentis illustratione statuerè. Illud autem certissimum est, S. Patrem adversus Pelagianos ita gratiam Christi prædicare, ut ei tribuenda sit bona voluntas, sancta delectatio, & talis inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus. Controvertitur inter Catholicos, an gratia Christi hanc dilectionem insipiret præmotione quadam indifferenti, an congrua, an ab intrinseco efficaci & victrici. Hanc nos propugnamus, & defendimus, ita tamen, ut in hoc statu etiam gratiam sufficientem, quæ dat pugnandi vindicandi virtutem, sed à duris corde respuitur, contra recentiores hæreticos asseramus. Itaque Theologi, qui gratiam victricem & efficaciter præmoveant nolunt admittere, aut admittunt duntaxat speciem, non possunt inventare discripem inter gratiam Conditoris & Redemptoris, neque hanc uberiorum demonstrare, nisi affirment illum mentem collustrasse, hanc vero etiam corda inflammare suavi, blandaque delectatione. Nos ergo in hoc latissimam discrepantium invenimus; quod in hoc statu gratia præmoveat ad hoc vel illud bonum particulare, inspiratque determinatam delectationem, V. G. sanctam voluntatem amandi Deum, diligendi inimicum, orandi, penitendi, &c. Atque hæc delectatio nunc effectum consequitur & super carnalem concupiscentiam exercet gloriosa certamina, & est gratia efficax: nunc ipsa à prava cupiditate vincitur & oppugnatur, & est adjutorium sufficiens. Legatur libri quarti caput xi. Auxilium ergo actualis gratiæ collatum Adæ erat illuminatio mentis & quedam inclinatio voluntatis ad bonum in communi, qua poterat liberum arbitrium hoc vel illud bonum specialiter eligere, & in bona voluntate permanere, si vellet: illuminatio autem & inclinatio ad bonum supernaturale, ut donum gratiæ distinguitur à proprietate naturæ.

Rr

Opp.

5.
Objecio.

Opp. S. P. Augustinus in lib. de Natura & Gratia cap. 51. ait: *Si enim iste, qui hunc librum scripsit (Pelagius) de illa hominis natura loqueretur, quæ primo inculpata & salva condita est, utcunque acceptaretur hoc dictum.* At Pelagius dixerat possibilitatem non peccandi esse in arbitrii potestate, nec aliam gratiam requiri præter legem & doctrinam, atque revelationem Spiritus Sancti. Ergo homini innocentia haec sola revelatio, non adjutorium actualis gratiæ fuit necessarium. Utitur hoc argumento Cl. Tournely pag. 26.

6.
Soluio.

Resp. non illum esse verborum Augustini sensum, ut significet Pelagianam doctrinam locum habere in statu innocentia; maxime quod Tournely eodem loco, & Petavius citato cap. VIII. docent Pelagium tandem agnoscisse non solum gratiam doctrinæ & legis extrinsecus sonantis, sed internam quoque revelationem, licet non absolute & simpliciter necessariam. De qua re opinionem nostram in libro de Hæresi Pelagiana explicabimus. Quamobrem si in statu innocentia requirebatur adjutorium supernæ intrinsecæ illustrationis, quod Pelagius non agnoscit nisi ad facilius operandum; quomodo dicta à Pelagio de integra hominis natura acceptarentur? Dogma ergo Pelagianum de non peccandi possibilitate loquendo de prima hominis conditione utcunque est tolerabile; quoniam infirmitas & concupiscentia, ad quam superandam necessaria est gratia vicioris delectationis, unde fit suave quod antea non delectabat, non erant in priori hominis institutione; ideoque erat in libero arbitrio possibilitas non peccandi magis, quam nunc sit, expedita, & validior.

7.
Propositio 2.

PROPOSITIO II. Adam ad perseverandum non opus habebat adjutorio gratiæ prædeterminantis & vicioris.

Probatur
Adam non
opus habui-
fe ad perse-
verandum
gratiæ præ-
determinan-
te.

Hæc est Augustini sententia, ut probatum est lib. 4. cap. VIII. & nunc breviter confirmatur. Sanctus enim Augustinus de Corrept. & Grat. cap. XI. de primo homine ait: *Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti cum dicunt, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati.* Atqui auxilium quod isti, nempe Adæ posteri, implorant, est auxilium gratiæ prædeterminantis. Non ergo auxilio istiusmodi indiguit Adam. Et quoniam responderi solet primum hominem non opus quidem habuisse auxilio actualis perseverantia, ut vinceretur concupiscentia, & liberi arbitrii sanaretur in-

firmitas, sed ut perseveraret actu, & dependeret à prima causa tam bene operandi potestas, quam ipsam operatio: pluribus excutitur hujus responsionis infirmitas. Nam 1. S. Pater gratiæ medicinalis hunc expressum characterem describit, quod potentior sit, & faciat, *ut homo velit;* cum econtra adjutorium Adæ esset tale, *quod deseveret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret, ut vellet.* Fatentur autem Adversarii Adamum non indiguisse adjutorio gratiæ medicinalis. Ergo fateri debent non indiguisse adjutorio, quod efficeret, *ut vellet.* Deinde S. P. hanc gratiam, quæ dat non solum posse, sed etiam velle, & ipsam efficit perseverantiam, necessariam tantummodo tradidit ob infirmitatem naturæ lapsæ, & carnem contraria concupiscentem; ita, ut, nisi foret hæc naturæ infirmitas, cupiditasque viciosa, nullatenus homini necessaria esset alia gratia præter illam quæ dat posse perseverare: Atqui in statu innocentia nullum erat naturæ vulnus, nec adversus rationem pugnans cupiditas: Ergo in hoc innocentia statu necessaria non erat gratia, quæ efficit prædeterminante & indeclinabili impulsu ipsam perseverantiam. Major liquet ex verbis Augustini cap. 12. ejusdem operis: *Tantum quippe Spiritu Sancto acceditur voluntas eorum, ut ideo possint quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur ut velint; nam si in tanta infirmitate vitae hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellet, nec Deus in eis operaretur ut vellet; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficiente infirmitate voluntatis ut possent.* Sed legenda sunt etiam præcedentia & subsequentia verba contentionis animi ad discendum assida.

Præterea eodem libro S. P. Augustinus docet Angelos Sanctos stetisse per liberum arbitrium, & beatitudinem fuisse illis mercedem meriti, cum post Adæ lapsum ipsa perseverantia donetur electis, & gloria in his qui liberantur sit donum gratiæ. Atqui per Augustinum stare per liberum arbitrium est perseverare in bona voluntate & justitia cum solo adjutorio sine quo non poterat permanere. Ergo hoc solum adjutorium erat homini ante culpatam transgressionemque

Adæ

Adæ necessarium. Major est Augustini scriptoris citato cap. xi. Posset ergo permanere, si vellet, quia dederat adiutorium per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profecto ejus culpa est, cuius meritum fuisse, si permanere voluisse: sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsis, & hujus mansonis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit semper se in illa esse mansuros. Et infra, quæ futura erat & homini, sicut facta est & angelis sanctis, merces meriti. Minor etiam propositio est Augustini. Stare enim per liberum arbitrium, non est perseverare sine gratia, nam, si hoc adiutorium vel angelo vel homini, cum primum facti sunt defuisse, quoniam non talis natura facta erat, ut sine Divino adiutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisse, sine quo manere non possent. Ergo stare per liberum arbitrium est permanere in sanctitate cum solo adiutorio sine quo, videlicet cum gratia quæ dat posse habere justitiam, si homo velit, non qua sit etiam ut velit.

9.
Oppugnatio
Thomistæ
rum.

Respondent cum Thomistis eruditus Theologus Ant. Boucat dissert. iv. de Hominis creatione art. 2. concl. 2. primum hoc argumentum nimis probare, nam etiam sub gratia præmoveniente efficaciter, quisquis in justitia perseverat, stat per liberum arbitrium; non enim Christi gratia infert, ut Janseniani dogmatizant, necessitatem. Insuper ex eodem cap. de Corrupt. & Gratia xi. demonstrat etiam Adamo gratiam singularē magnamque fuisse collatam; quomodo insinuant ea verba: *Quid ergo Adam non habuit Dei gratiam? Imo vero habuit magnam, sed disparem, & cætera, quæ subsequuntur.* Addit liberum arbitrium etiam à Deo motum & excitatum posse dissentire si velit, ut definit sacrosancta Tridentina Synodus sess. vi. can. 4. & 6.

to.
Responso.

Hæc adverfus Jansenianos pervicaciter in hoc statu negantes libertatis indifferentiam bene sapienterque dicta sunt: sed quatenus posita ad elidendam superioris argumentationis vim, Augustini discipulis nihil negotii facessunt. Ad primum enim respondent, liberum arbitrium Adæ indiguisse quidem adiutorio, sine quo non, sed in hoc à praesenti arbitrio differre, quod modo præmovetur gratia Christi, quæ carnis voluntatem

R. P. Berti Theol. Tom. II.

contraria concupiscentem voluntate spiritus vincit. Demonstrata est ergo in primo homine potestas liberi arbitrii; quoniam sic adjuvatur (notentur verba Augustini) ut sine hoc adiutorio in bono non maneret, sed hoc adiutorium si vellet desereret. Non itaque argumentum illud nimis probat; quia licet consistat sub utraque gratia libertas: gratia primi hominis erat adiutorium, sine quo perseverare non poterat; nunc autem parum est non posse sine gratia permanere, nisi etiam ab ea efficiatur, ut homo velit. Et quoniam primus homo accepit posse si vellet, sed non habuit velle quod posset, & tunc ita liberum erat, ut bene posset velle vel male; ideo perseverare in bono dicitur ab Augustino, stare per liberum arbitrium. Nunc vero, cum per gratiam Christi detur nobis in bono recipiendo, & perseveranter teneendo non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possumus; propterea perseverantia dicitur peculiari titulo donum gratiæ. Quæ cum Augustinus prædicto in loco iterum iterumque declarat, & à nobis iisdem verbis repeatantur; miror quomodo viri docti in nos insurgant, quasi à libertate Adæ gratiam, à gratia Christi libertatem divellere studeamus. Ad secundum responsio est manifestissima; nam Augustinus, posteaquam scripsit Adam habuisse gratiam, eamque magnam, sed disparem; ipsem hanc disparitatem demonstrat. *Hec est prima gratia* (inquit) *quæ datus est primo Adam, sed hæc potentior est in secundo Adam.* Prima est enim quæ fit, ut homo habeat justitiam si velit: secunda ergo plus potest, quæ etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat: Teneamus ergo hanc manifestissimam disparitatem. Canones Tridentinos suscipimus, probamus, defendimus: stat enim cum gratia excitante indifferentia judicii, ideoque vera libertas, & potestas dissentendi: viget adhuc arbitrium, nec est inanime quoddam mere passiæ se habens: manere tamen concupiscentiam vel somitem Sancta Synodus fatetur & sentit; & ideo necessariam dicimus in hoc statu gratiam vietricem, ut non consentientibus sed vitiliter repugnantibus nocere non valeat. Ergo nisi talis concupiscentia maneret, necessaria esset gratia, sed non illa, quam nunc imploramus, dum caro concupiscit adverfus spiritum.

Opp. 1. Hæc de gratia Adæ necessariâ opinio negans in statu Innocentia Objectio 1.

Rr 2

ii:
necess-

necessitatem auxilii specialiter præmoventis, & efficaciter excitantis nova est, Janseniana est, & hoc solo titulo redditur suspecta, quod probetur uno tantum, vel altero textu libri de Corrept. & Grat. nullo in alliis plurimis ab Augustino editis aduersus Pelagianos hujus doctriæ apparente vestigio.

12.
Solutio.

Repl. Hanc sententiam non esse novam, sed ab antiquis scholasticis traditam, & ab his omnibus, qui docent Adamum non eguisse auxilio excitante, & motione, qua fieret ut homo bene uteretur concursu Dei indifferenti: quod afferi unanimiter à Scholasticis inuit Bellarminus, & fatentur recentiores omnes, qui non sunt physicae prædeterminationi Thomistarum prorsus addicti. Quorum aliqui in eo tantum à nobis discrepant, quod auxilium actuale primi hominis in sola mentis illustratione constituit, gratiam vero Christi in sanctæ charitatis inspiratione; ut aliquo discrimine inter utramque gratiam posito, facilius ab hoc statu gratiam suapte natura vietricem removeant. At nos pro tali genere gratie tanquam pro causa meliore pugnamus; quod nemo verterit vitio, studioque novitatis. Eapropter in utroque statu, integræ scilicet, corruptæque naturæ auxilio Dei tribuendam putamus sanctam delectationem, sed disparem, tunc præmoventem ut possit homo in bona voluntate persistere, nunc autem ut velit, & tantum velit; ut adversantem cupiditatem viriliter supereret. Nam primi hominis voluntas, ut Augustinus scribit lib. xiv. de Civit Dei cap. 13. Illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret. Neque Janseniana Dogmata possunt nobis objectari; non enim arbitramur vietricem delectationem trahere liberum arbitrium inevitabilis necessitate, neque gratiam Christi semper tali impulsi voluntatem impellere, ut nunquam homo dissentiat: sed tum gratiam sufficientem, cum libertatis indifferentiam in statu naturæ lapsæ defendimus ac propugnamus. Quod si affirmasset Jansenius, seque intra hos limites continuisset, ut hoc unum contenderet, Adamum eguisse solo auxilio gratiae sufficientis, nihil foret, quantum ad præfens institutum, in eo reprehendendum, inquit Honoratus Tournely in Prælect. de Gratia pag. 20. Observat. 3. In libro quidem de corrept. & Gr. S. P. Augustinus absque ulla ambiguitate tradidit utriusque status discriminem, ut Monachorum Adrumentinorum controversias compesceret: sed in omni Operc ad-

versus Pelagianos demonstrat necessarium esse, ut gratia Christi non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam imperiat charitatem: non solum operetur veras revelationes, sed etiam bonas voluntates; non tantum certam scientiam, sed etiam vietricem delectationem. Videatur lib. de Grat. Christi cap. 6. 13. 24. 28. de peccatorum meritis & remissione cap. 19. de spiritu & lit. cap. 3. & 12. &c. Pelagi vero sententiam solam gratiam legis & doctrinæ, sive revelationem admittentis, in lib. de nat. & grat. cap. 51. de hominis natura loquendo, quæ primo inculpata & sana condita est, censet *ut cunq; tolerabile*: non tolerabilem *omnino*, quoniam & illa natura ab immutabili bono illustrabatur, ut videret, & accendebatur ut amaret: sed tolerabilem *ut cunq;*, quia: *De homine sanis pedibus tolerabili potest, velit, nolit, habet ambulandi possibilitatem: confrateris vero, et si velit, non habet.* Delectationem ergo vietricem exigit Augustinus duntaxat in natura vitiata: ubi cunque enim disputat contra Pelagium, non de illa gratia quæstio est, quæ est homo conditus, sed de illa, quæ sit salvis per Jesum Christum Dominum nostrum. Legendum est caput ejusdem libri de nat. & grat. quinquagesimum tertium. Atque hoc Augustini monitu constat perperam afferri aduersus ea, quæ diximus de gratia primi hominis, quidquid Augustinus ipse profert de Gratia Salvatoris.

Opp. 2. S. Augustinus de Corrept. & Grat. cap. xi. docet ad omnem hominem pertinere quod scriptum est, Ut non glorietur omnis caro, coram ipso; & ad omnes justos illud, Qui gloriatur, in Domino gloriatur. At si Adam potuisset perseverare absque prædeterminante adjutorio potuisset gloriari quod viribus liberi arbitrii haberet perseverantiam, quam à Deo non accepit. Ergo perseverare absque gratia prædeterminante non potuit.

Resp. Proculdubio quod ab Apostolo in priori Epist. ad Corinth. scriptum est, neminem posse gloriari nisi in Domino, ad omnem prorsus hominem pertinere, sed dispare quædam ratione. Pertinet ad hominem innocentem, quia habuit adjutorium, sine quo perseverare non poterat, ideoque si stetisset, gloriandum ei fuerat in Domino, à quo accepit posse perseverare. Pertinet ad hominem in peccatis & iniquitate conceptum, quo-

13.
Objec^o 2.

14.
Solutio.

quoniam habet interdum à gratia Christi, ut perseverare possit. Et velit, adeoque gloriari debet in Domino, qui in hoc statu donat etiam perseverantiam. Nego itaque minorem: nego consequentiam; & retorquo argumentum. Ut enim homo gloriari non possit se in hoc statu habere robustum libertatis arbitrium, in quo conditus est primus homo, virtus in infirmitate perficitur, eique perseverandi possibilis & voluntas Divinæ gratie largitate donatur. In hoc loco misericordum, (ait eodem loco Augustinus) ubi tentatio est vita humana super terram, virtus in infirmitate perficitur: quæ virtus, nisi ut qui gloriatur in Domino glorietur? Ergo dictum istud Apostoli in hoc infirmitatis statu peculiarem vim habet, propterea quod gratia Christi non solum dat adjutorium quale primo homini dedit, sine quo non possumus perseverare, sed etiam operatur & velle, & in infirmitate propter elationem reprimendam virtus perficitur: & ideo non spectat eadem ratione ad statum innocentiae, neque in illo donanda erat gratia largitate tam perseverandi possibilis, quam voluntas.

^{15.} Quærenti autem, an ex isto Apostoli testimonio demonstretur pro utroque statu necessitas Divinæ gratiae, respondemus comprobari necessitatem in statu innocentiae adjutorii sine quo non, quia sine hoc adjutorio primus homo non poterat permanere: & si non poterat permanere absque Divino adjutorio, non poterat gloriari nisi in Domino de possibiliate perseverandi. In hoc vero statu ex ipsomet testimonio probatur necessitas adjutorii quo, quoniam virtus in infirmitate perficitur, nec solum per Iesum Christum adest adjutorium, sine quo permanere non possumus etiamsi velimus, verum etiam tantum ac tale, ut velimus; & consequenter non possumus gloriari nisi in Domino neque de potestate, neque de voluntate perseverandi. Quod si in hoc infirmitatis statu tale adjutorium, quo sit ut velimus, necessarium non foret, sed illud tantummodo sine quo non possumus perseverare; posset infirmus gloriari se habere virtutem quam perdidit Adam; quod non esset gloriari in Domino Christi gratiam confitendo, sed gloriari in se ipso virtutem propriam laudando. Libenter gloriamur in infirmitatibus nostris, ut in nobis virtus Christi permaneat, ut monet Apostolus.

^{16.} Opp. 3. Angeli Sancti habuerunt præceteris maiorem abundantiam charitatis: Major abundantia charitatis est donum

perseverantiae: Ergo hoc donum perseverantiae Angelis sanctis collatum est; ideoque etiam primo homini necessarium erat, ut actu perseveraret.

Resp. Nego minorem: quippe major illa abundantia charitatis non est donum perseverantiae Angelorum Sanctorum, sed præmium, scribente Augustino cap. x. de corrept. & gratia: *Diabolus vero & Angeli ejus, et si beati erant antequam caderent, & se in misericordiam casueros esse nesciebant, erat tamen abduc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, donec istam summam beatitudinis plenitudinem, tanquam præmium ipsius permanonis acciperent, id est, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent,* & hoc de se certissime noſſent. Hanc plenitudinem beatitudinis & uberrimam charitatem Sanctos Angelos accepisse merito permanonis paullo post Augustinus declarat.

Opp. 4. Cum Ant. Boucat. Contraria est præcedens assertio Divinarum literarum auctoritati, testimo niis Augustini, & multiplici rationi ex Divo Thoma de promptæ. Non ergo propugnanda est, maxime cum Theologis plurimis, nec infimi subsellii dilpiceat. Probatur antecedens; enimvero Jerem. xxx. 21. legimus: *Applicabo eum, & accedet ad me: quis enim ille est, ut applicet cor suum, & appropinquet mihi, ait Dominus?* Ezech. xxxvi. 27. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini.* Ad Philipp. 11. 13. *Deus est enim qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Et ad Corinthios 1. xii. 3. *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto.* Atqui applicare aliquem ut appropinquet ad Dominum, facere ut ambulet in præceptis, & custodiat iudicia, operari velle & perficere est illum efficaciter præmove re. Ergo nemo nisi à Deo efficaciter præmoveatur, potest in accepta justitia perseverare.

Resp. Hæc literarum sanctorum verba, si de homine primitus condito accipiuntur, tantummodo evincere Deum applicasse illum ad bonum, quatenus eum condidit in bona voluntate, & in Angelis sanctis ab ipso Deo custodiam legis, & meriti perfectionem suiss derivatam, in quantum ab eo acceperunt gratiam, sine qua mereri per liberum arbitrium non poterant. Verum de homine lapsi prolata sunt, qui cum sese ignorantiae & cupiditati sponte subjece rit.

^{17.}
Solutio.

^{18.}
Objectio 4.

^{19.}
Solutio.

rit, & sanam robustamque libertatem amiserit, eget potentiori auxilio, quo certa scientia, & viatrix delectatio inspiretur. Nam Jeremias eodem loco ait: *Obducam enim cicatricem tibi, & à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus.* Et Ezechiel: *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.* Quæ sane de hominibus impiis, iniquatisque sunt dicta. Apostolus etiam ad Philipp. ea verba profert, ut quisque salutem suam operetur *cum metu & tremore.* At in statu innocentiae non erat metus, qui aut hominem, aut Angelos miseros esse compelleret. In 1. vero ad Corinth. cap. xii. demonstrat Sanctorum de Christo prophetias esse dona Spiritus Sancti, quomodo oracula simulacrorum opera Dæmonum, quod nemo loquens in spiritu Dei dicit anathema Iesu, & nemo prophetans in spiritu Satanae confitetur Dominum Jesum: ideoque necesse est, ut qui prophetarunt de Christo fuerint Divino Spiritu afflati. Quod si ita accipendum putas, ut nemo possit Christum invocare, nisi præveniatur gratia Spiritus Sancti, non ego repugno, qui gratia prævenientis necessitatem profiteor, non eo tamen sensu, ut creatura innocens indigerit gratia præveniente ac præmovente efficaciter. Addit Boucat testimonium Apostoli ad Ephesios 11. 10. *Creati in Christo Iesu in operibus bonis.* Sed Jesum prædestinatum fuisse prævisis jam Adæ lapsu, ac perseverantia Angelorum; & consequenter hanc non fuisse effectum gratia Redemptoris, sed Conditoris, fateri debent qui Incarnationem definitam credunt in humani generis redemptionem. Quamobrem hæc Apostoli verba nequeunt ad primam hominis, vel Angelorum conditionem detorqueri.

20.
Rohoratio
objectionis
cum solutio-
ne.

Probat antecedens idem Author etiam Augustiniānis testimoniis. Ex quo nempe S. P. Augustinus lib. 111. de Trinit. cap. 4. num. 10. doceat omnia, quæ fiant per corporales motus, operari à Deo, qui movet primitus invisibilia. Et in xii. de Civit. Dei cap. 9. voluntatem, qua Angeli meliores facti sunt, eosdem non habuisse, nisi operante adiutorio Creatoris. Quod repetit S. Pater Epist. 106. nunc 186. cap. xi. & S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 1. 2. & 9. Sed hæc nostram sententiam non impetunt. Gratiam enim præmoventem etiam in statu innocentis naturæ admittimus, & sine ea fatemur non fuisse bonam volunta-

tem Angelorum: sed negamus in hac bona voluntate perseverasse gratia efficiaciter prædeterminante excitatos. Non enim quælibet gratia præmovens est viatrix; aliqui non daretur auxilium sufficiens ab efficaci distinctum, quod hereticum est affirmare. Hinc S. Thomas seq. art. x. in Respons. ad tertium affirms, quod etiam homo in primo statu accepit donum per quod perseverare posset, non autem accepit ut perseveraret; nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt & donum gratiae quo perseverare possunt, & ultius eis datur ut perseverent; tamen filius homo per gratia donum perseverare poterat in statu innocentiae, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quam nunc possimus. His autem verbis quid luculentius possit pro nostra assertione proferri, me latet.

Instans 21.
Infuper probatur idem antec. ratione. Ac primo quoniam motio moventis ratione & causa præcedere debet motum mobilis, ut tradit Angelicus Doctor in 111. contra Gentes cap. 149. Deinde quia Deus non solum est prima causa, sed etiam universalis; non esset autem universalis, nisi operaretur & velle. Rursus D. Thomas in 111. libro nuper citato cap. 98. demonstrat Deum esse causam non tantum voluntatis, sed etiam volendi. Ulterius, quia non salvantur jura primæ causæ per solum concursum simultaneum, cum iste non in causam influat, sed in effectum. Quibus addenda sunt quæ eruditus Theologus assert Conclus. præced. ut probet ex D. Thoma omnem causarum secundarum operationem esse in Deum tanquam in primum principium referendam.

Solutio. 22.
Respondeo hæc pariter nihil nos deterrere, qui tamen magni Thomæ Aquinatis præceptiones pluris, quam aliqui faciant, aestimamus. Arbitrantur enim viri docti, quibus subscribimus, his libitibus Doctoris hujus præclarissimi contineri doctrinam. Principio docet Angelicus Deum prævia quadam motione creatam voluntatem hæctere & inclinare ad bonum universaliter, tali etiam impulsu, ut extra ordinem boni nequeat discurrere: *Deus (inquit 1. 2. q. ix. art. 6. ad 3.) movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum in communi;* & sine hac universalis motione homo non potest aliquid velle. Deinde voluntas creata vi hujus præmotionis determinat se ipsam per rationem, sive judicium practicum, ad voluntum hoc vel illud bonum in particuli,

Iari, quod est bonum aut verum, aut apparens; ut docet eodem loco Thomas, necnon q. 3. de malo art. 3. ad 4. & lib. 3. contra Gentes cap. x. Habetur ergo determinatio hujus individuæ voluntatis non à prima causa, sed per consilium rationis, quemadmodum sensitivus appetitus determinatur ab hoc vel illo sensibili, aut motio universalis cœlestium corporum ab inferioribus. Quæ duo exempla adducit ipse beatissimus Thomas lect. 3. cap. 9. Epist. ad Romanos, & q. 2. de Verit. art. 4. Quoniam vero etiam consilium rationis aliquam causam præmoventem habere debet, non enim humana ratio est prima causa, & repugnat processus in infinitum; præmotio omnium prima, per quam secundæ causæ operantur modo, qui propriæ formæ conveniat, est in causis liberis impulsus supremi motoris, quo inclinatur voluntas ad bonum universaliter. Atque hæc in operibus naturalibus locum habent. Nam in supernaturalibus indiget liberum arbitrium *speciali motione*, ut ait S. Thomas: quæ præmotio est auxilium gratiæ, quæ homini integro dabit posse perseverare, nunc vero interdum dat lapsis ut perseverent. De his legenda sunt, quæ scriptissimus fusori calamo in libro iv. cap. vi. Prop. 2. & seqq. Legendus & J.B. Du-Hamel in dislert. de Deo primo Motore. Itaque Deus est primum movens, quoniam prævenit omnem motum caularum secundarum, nec impertitur solam, ut inquiunt, formam, sive naturam & operandi facultatem, sed etiam adjuvat ut possint operari. Est etiam causa universalis, & id in operibus quoque liberi arbitrii, quia præmoveat ad universale objectum voluntatis, quod est bonum in communione. Item est primum prædeterminans eo, quod in serie & connexione causarum prior determinatio est ad bonum universaliter; vi autem hujusc motionis voluntas sese per rationem determinat ad hoc, vel illud bonum particulare, ut ipsa ratio ex cognitione præmissarum determinatur ad assentendum propositionibus inde illatis. Est etiam in operibus supernaturalibus motor specialis, quoniam collustratio mentis & delectatio ab auxilio gratiæ inspirata sublimioris sunt ordinis ac perfectionis, quam proprietates naturæ. Denique & est prædeterminator particularium esse. Etiam, si causæ necessariae sunt, nec possunt se per rationem, qua carent, determinare; aut, si ratione & libertate pollent, est in eis reprimenda vo-

luntas carnis, & adversus rationem pugnans concupiscentia.

Hæc sane displicere nequeunt, nisi illi, 23. qui victricem gratiam Salvatoris no- Solutionis lunt juxta sensa Augustini prædicare. Quibus lectitanda erit Epistola Hilarii inter Augustinianas 226. ubi de Semipelagianis etiam hæc offendit: *Moleste ferunt, ita dividit gratiam, que vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus datur, ut ille acceperit perseverantiam, non qua fieret ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc vero sanctis in regnum per gratiam prædestinatis non tale adjutorium perseverantia detur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, &c.*

Opponit ultimo memoratus Theologus. Habuit Adam gratiam habitualem, omnium donorum ac scientiarum largitionem, exercuit actus moralium virutum, nec defuit in eo summus amor, qui consequitur ad cognitionem, & eo ferventior evadit, quo est perspicacior ipsa cognitio, & rationalis creatura summo bono proximior. Quisnam igitur æquus æstimator rerum negaverit primum hominem innocentem habuisse præmoventem gratiam, eamque efficacissimam?

Resp. Ex hoc eodem capite quod Adam fuerit tot tantisque gratiarum muneribus cumulatus insertur non equum ad perseverandum adjutorio efficaciter præmóvente. Condito enim homine recto, cum bona voluntate, sine ullo vitio & cum originali justitia, Deus rerum omnium auctor ac Dominus fortissimo dimisit atque permisit facere quod vellet. Neque nos negamus bonam illum voluntatem, castum amorem, aliaque gratiarum munera primitus fuisse a Deo rationali creaturæ concessa, & actus virtutum principio inspiratos ab eo, qui cum sit optimus, omnia valde bona creavit. Queritur hoc unum, an indiquerit creatura innocens adjutorio quo, ut in acceptis bonis perseveranter maneret. *Istam gratiam (de Corrept. & Grat. cap. xi.) non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malum: sed sane habuit in qua si permanere vellet, nunquam malum esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deservere posset . . . Tale quippe erat adjutorium quod deservaret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam.*

25.
Solutio.

CA

C A P U T I X.

Immortalitatem Adæ fuisse donum supernaturale, non proprietatem ei naturaliter debitam.

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. & 3. Probatur, Immortalitatem primi hominis non fuisse naturæ proprietatem, sed gratiæ beneficium.
4. & 5. Refutatur dubium de virtute ligni vitæ.
6. Ostenditur, cibos paradisi fuisse corporeos.
7. Respondeatur ad questionem, an Adam perennem vitam consecutus fuisset, si de ligno vita semel comedisset.
8. & 9. Solvitur objectio.

I.
De immortalitate Adæ.

PRIMA hominis immortalitas erat posse non mori, non autem non posse mori; quod nobis re promissum est ob merita Christi, eritque implendum quando corruptibile hoc induerit incorruptionem, cunctis è tumulo resurgentibus. Illud vero posse non mori naturale fuisse Adamo, prout naturale idem est, ac id, quod simul cum natura ab initio collatum est, aut naturam ipsam perficit & exornat, nemo, ut arbitror, negat. Num autem naturale fuerit, prout naturale est illud quod ex intrinseca virtute tanquam proprietas difflit, neque ad sui conservationem aliquo indiget supernaturali beneficio, solet à Theologis disputari.

2.
Propositio.

PROPOSITIO UNICA Immortalitas primi hominis non fuit naturæ proprietas, sed gratiæ beneficium.

Probatur
immortalitas Adæ ut
gratiæ beneficium.

Speciat hæc propositio ad fidem, est enim ab Apostolice Sedis divina auctoritate proscriptum contrarium assertum Michaelis Baji: *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.* Et probatur aperi tissimis Augustinianis testimonis. Illud quippe (inquit S. P. de Corpore Adæ lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 20.) & mortale secundum aliam, & immortale secundum aliam causam dici poterat: id est mortale quia poterat mori, immortale quia poterat non mori. Aliud est enim non posse mori, sicut quasdam creaturas immortales creavit Deus: aliud est posse non mori, secundum quem modum primus creatus est homo immortalis; quod ei praestabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ: à quo ligno separatus est cum peccasset, ut posset mori, qui nisi peccasset posset non mori. Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio Conditoris. Vide & librum adversus Julianum IV. capite 14. necnon de Civ. Dei lib. xiiii. cap. 20.

3.
Probatur ratione.

Probatur etiam ratione. Corpus enim humanum elementis compactum est, quæ propter qualitates contrarias tendunt ad mixti dissolutionem. Ita-

que ne dissolveretur, nec homo rediret in terram suam, conservandum erat absque pugna istiusmodi elementorum temperamentum; quod est quidem supra naturalem humani corporis conditionem. Unde Augustinus post verba superius relata ait: *Si enim corpus animale, utique mortale, quia & mori poterat.* Et lib. i. de peccatorum meritis & remiss. cap. 3. explicat primorum parentum immortalitatem exemplo vestimentorum & calceamentorum Israëlitarum, que in deserto per tot annos non sunt obtrita, necnon Eliæ & Henoch, quorum corpora, eti in spiritualem qualitatem nondum sunt commutata, non tamen per tam longam ætatem senectute marcerunt. Atque ita primus homo, babebat quantum existimo & de lignorum fructibus refectionem contra defctionem, & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem.

Quæri solet an hæc virtus ligni vitæ esset naturalis. Naturalem fuisse existimat Cornelius à Lapide, Tostatus gni vitæ solet Episcopus Abulensis, Pererius, Calmet, aliqui sacrarum Scripturarum Interpretes, hac ducti ratione, quod Dominus ejicendo Adam de Paradiso Gen 111.2. ait: *Ne forte mittat manum suam, & sumat etiam de ligno vitæ & comedat, & vivat in æternum.* Satis enim erat, inquit, ut moreretur, lignum vitæ indita supernaturali virtute expoliare: nec necesse erat hominem de horto voluptatis expellere. Contrarium tamen censent antiquiores Scholastici, Magister sent. D. Bonaventura, & Egidius in 11. dist. 19. Quorum sententia præludit Augustinus lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 5. dicens: *Illud quoque addo, quamquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præstitisse, quo corpus hominis sanitatem stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo, sed inspiratione salubritatis occulta.* Et de Civ. Dei cap. 20. lib. xiiii. Qui status ei de ligno vitæ, quod in medio Paradisi cum arbore vetita simul erat, mirabilis Dei gratia præstabatur.

Hæc

5.
Probatur virtuem ligni non fuisse naturalem.

Hæc autem sententia, licet noinnulli sunt qui Augustini verba de gratia improprie dicta interpretantur, quatenus & gratia fuit Paradisus voluptatis, & quidquid primo homini liberalitate Conditoris collatum est, magis mihi placet, quam alia. Primo enim, quod sola naturali virtutē servatur non est donum supernaturale: si ergo immortalitas primi hominis donum supernaturale est, non poterat sola naturali vi alicius cibi perenniter conservari. Deinde Augustinus occultam illam salubritatem ex ligno vitæ repetit, non sicut ex alio cibo, qui aderat ne homo esuriret, & corpus animale naturali virtute alimenti reficiebat. Præterea Anastasius Sinaita, aliisque perpauci cibos Adami non fuisse corporales hoc argumento demonstrant, quoniam etiam bestiæ, aliquæ saltē, quæ arborum fructibus vescuntur, potuissent de ligno vitæ comedere, atque ita non fuisse primi hominis immortalitas singulare aliquod beneficium. Anastasio autem in hac sententia facile occurritur, respondendo lignum vitæ Dei gratia ejusmodi vim habuisse, quæ ad solos homines pertineret, dum ipsi, inquit Petavius lib. 2. de op. sex dierum cap. vii. num. 6. in officio manerent. Denique ratio quam afferunt recentiores Interpretes nulla est, cum Deo tam facile fuerit ligno vitæ occultam vim salubritatis subtrahere, quam arborem maledictione sterilem reddere, ne ulterius pro homine prævaricatori poma proferret: nisi dicere velimus ea verba, *Ne vivat in æternum,* fuisse ejusdem generis cum præcedentibus. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, ironicanūc illicet objurgationem.

6.
Probatur ei-
hos Paradisi
fuisse cor-
porales.

Illud vero, quod diximus, cibos Paradisi fuisse corporales cum auctoritate Augustini, tum ratione probatur. Nam S. Pater lib. iv. contra Julianum cap. 14. n. 69. ait: *Sed ego cum eis sentio, qui sicut illud quod dictum est, Mæsculum & fæminam fecit eos, & benedixit illis Deus dicens, Crescite & multiplicamini, & replete terram, secundum sexum corporalem atque conspicuum intelligentiam dictum; ita etiam quod paulo post sequitur, Ecce dedi vobis omnem fænum sativum seminans semen, quod est super omnem terram, & omnem lignum quod habet in se fructum seminis sativi vobis erit in escam . . . non aliter accipiunt, nisi quia ille uterque sexus his alimentis, quibus & animalia cetera, corporaliter utebatur, & habebat ex hoc victu sustentaculum congruum, licet R. P. Berti Theok Tom. II.*

modo quodam immortalis, tamen animali corpori necessarium, ne indigentia laceretur, de ligno autem vitæ, ne senectute perducatur ad mortem. Ex quibus Augustini verbis etiam theologica ratio deponitur: verba enim versus 27. prioris Capitis Genesios, *Crescite & multiplicamini, & replete terram,* sunt proprie & literaliter accipientia: Ergo & qua proximo versu sequuntur, *Ecce dedi vobis omnem herbam differentem jumenta super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis suæ ut sint vobis in escam.*

Inquirunt etiam Interpretes, an Adam perehñem vitam consecutus esset, si de ligno vitæ semel comedisset. Et aliqui cum Abulensi Episcopo respondent affirmative: sed Theologi cum D. Thomas xix. art. 4. tenent virtutem ligni ligno vitæ vitæ fuisse finitam; ideoque præservasse semel continebisset.

Varia sententia an Adam peccanter vitæ fuisse finitam; ideoque præservasse semel continebisset.

Ex qua D. Thomæ sententia insert Estutis virtutem hujus arboris fuisse naturalem, quoniam, inquit, omnis virtus corporalis finita est, nec virtus supernatura in corpore naturali absque necessitate est ponenda. Sed hujus consequentia necessitatem non satis percipio. Etenim virtus supernaturalis finita esse potest, maxime comparate ad præceptum factum Ada exercendi obedientiam tam abstinentia ab arbore vetita scientiæ boni & & mali; quam vitam aliendo ac servando esca arborum cætarum. Nam etiam virtus Sacramentorum illorum usu quoddammodo instauratur, & si despectui sint, arbitrii culpâ deperdit; hanc tamen virtutem nemo dixerit naturalem. *Sic ergo immortalis & incorruptibilis condita est caro hominis, ut suam immortalitatem & incorruptionem per observantiam mandatorum Dei custodiret.* In quibus mandatis hoc continebatur, ut de illis lignis concessis manducaret, & ab interdicto abstineret, & per horum edulium immortalitatis dona conservaret: ait Mag. Senti dist. xix. §. 4. Ut ad Abulensem redeat oratio; si comedere semel de ligno vitæ perennem præstisset immortalitem, profecto Adam mortuus non esset, cum in Paradiſo degens aliquando ejusdem arboris fructus gustaverit: *Quid enim absurdius, quam ut credatur ex aliis arboribus alimenta sumptissima, non autem etiam ex illo, quod & similiter permisum fuerat;* ait S. Pater lib. 2. de Peccatorum meritis & remissiōnē. cap. 88

cap. xxii. n. 35. Profecto Adamum si Divini præcepti observantia custodisset originalem justitiam, consecuturum fuisse illam immortalitatem, qua etiam non posset mori, non utique expoliandum corpore sed supervestendum in corruptione, ut absorberetur mortale à vita, & ab animali in spiritale transiret, expresse docet idem Augustinus in Operे mox laudato lib. i. cap. 2. de Corrept. & grat. cap. 10. & XIII. de Civit. Dei cap. 19.

8.
Objecatio. Unum est, quod contra superiorem propositionem opponi potest, Animam rationalem esse suapte natura formam corporis, formam vero naturaliter exigere materie propriæ unionem. Cum ergo Anima sit immortalis exigit etiam corpus indissolubile: alioqui posset naturaliter à corpore divelli, & absque culpa misera fieri. Cum enim à corpore separata consistet eusque societatem summopere appeteret, nec naturaliter habere posset, desiderio compartis suæ plurimum torqueretur. At quod à rerum naturali constitutione exigitur, nequit supernaturale beneficium existimari. Igitur supernaturalis non est primi hominis immortalitas.

9.
Solutio. Qui puræ naturæ possibilitatem pro-pugnant, huic argumento respondent spiritualem animam modo perpetuam corporis unionem, etiam à corpore sejunctam appetere, quoniam homo conditus est immortalis, & separatio animæ à corpore pena est violati præcepti, non conditio naturæ. At si homo in puris naturalibus productus esset, nec perpetuam corporis societatem, nec ejus post mortem resurrectionem naturali instinctu exoptaret, cum optimè nosceret utramque constitutioni corporis sui non deberi. Qui vero statum puræ naturæ possibilem negant, respondent appetere quidem rationalem animam perpetuam cum corpore vitam; hanc tamen esse hominis conditionem, & quidem perfectiorem, quam sit natura quælibet irrationalis, ut omne, quod appetit naturali facultate consequi minime possit, sed opus habeat supernaturalibus auxiliis, maxime ut perenni-ita fruatur, & finem, ad quem fertur, assequi valeat. Utramque sententiam ad trutinam revocabo in dissertatione ad finem libri hujus apponenda.

C A P U T X.

De libero arbitrio primi hominis, & in quo essentialis ratio libertatis consistat?

S U M M A R I U M.

à num. 1. usque ad 5. Præmittuntur scitu necessaria.

à num. 6. usque ad 10. Explicatur, quid sit

Liberum arbitrium inditum primo homini, ac permanens sub captivitate peccati, & unde proficiatur.

I.
De libero arbitrio primi hominis, & in quo essentialis ratio libertatis.

NIHI liberis arbitriis prolati nomine soleo mentis animadversione percipere, quam voluntatem ipsam rationalis substantiæ, quæ pro suo arbitratu quod ei à ratione proponitur eligere potest, vel rejicere. Constituitur ergo libertas voluntate & ratione; non tamen ex æquo: sed voluntas est ipsa potest, quæ potest in utramlibet partem inclinari: ratio autem vis intelligendi, qua voluntati objectum proponitur, & sine qua non potest in bonum libera deliberatione propendere. Etenim, ut Augustinus ait in VI 11. de Trin. cap. 4. *Nemo amare potest incognitum.* Et quidem ea propensio, qua natura quælibet fertur in bonum absque ductu rationis, non potest opus voluntatis appellari, alioqui prædicta forent arbitrio etiam animalia bruta, & creature reliquæ, in quibus philosophi plures appetitum quemdam constituant sensitivum aut naturalem: quamquam sunt Philosophi non vulgares, qui in rebus inanimatis nul-

lam inclinationem agnoscent præterquam Divinæ ordinationis legem, & superiorum causarum impulsum, cui necessitate infallibili obsecundent, & veluti jalum emissum à perito sagittario dirigantur ad scopum, quem illæ nullo modo deprehendunt. Profecto in ratione liberum arbitrium consistere nequit formaliter: cum non sit in nostra potestate objecta percipere & cogitare; alias peccaret quisque ante consensum voluntatis, dum mentem subit cognitio aliqua falsa & perversa, nec ulla daretur ignorantia, quæ à peccato excusat, quandoquidem esset in potestate hominis & libera ipsam ignoratio. Quapropter S. P. Augustinus in lib. de Sp. & lit. cap. 34. ait: *Nemo habet in potestate quidei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire propriæ voluntatis est.* Ex quibus satis revincitur error Durandi statuentis in 11. dist. 24. naturam libertatis tam in voluntate, quam in ratione.

Cum

2.
Ratio radi-
cem liberi
arbitrii con-
stituit.

Cum itaque ratio motum voluntatis præcedat, in illius judicio radicem, ut inquietum Scholæ, liberi arbitrii statuunt juremerito docti celebresque Theologi. Et quoniam ad bonum in communi & ad Deum in se visum dari nequit indifferentia judicii, cum nulla in his apprehendi possit species mali, et si voluntas in hujusmodi objecta sponte ac lubenter protendat, non habet veram libertatem, quæ est potestas ad utrumlibet, nulla necessitate impellente. Necessario enim amatur quod adeo bonum apprehenditur, ut alio animus à vero aut apparenti bono rapi non possit. Quæ satis lib. iv. cap. ultimo, & lib. x. cap. xiiii. sunt explicata.

3.
Notanda
quomodo li-
bertas homi-
nis in uno-
quoque statu
dignoscen-
da.
Ut modo libertas hominis in unoquoque statu facile possit dignosci; adver- tendum est voluntatem appellari libe- ram à necessitate, à peccato, à miseria. Dicitur libera à necessitate suapte natu- ra, & essentiali constitutione; unde quidquid ex necessitate agitur, nequit opus liberi arbitrii appellari. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, ait Augustinus lib. iiii. de lib. arb. cap. 3. Quapropter errant turpis- simi Calvini, & Janfenii Gregales, qui libertatem putant cum indeclinabili ne- cessitate consistere. Observandum hoc loco indifferentiam, in qua libertas sita est, non esse ad bonum & malum, quam appellant Theologi indifferentiam *con- trarietatis non servato, sed prætermisso ordine finis*; cum objectum voluntatis sit bonum, neque in malum tendat, nisi propter aliquem defectum, ut recte S. Thomas in 11. Sent. dist. 25. q. 1. art. 2. Hinc est, quod Augustinus Ju- lianum constituentem liberum arbitrium in facultate æquilibrita, & sese ad bo- num, vel ad malum pro suo arbitratu inclinante, merito his verbis exprobrait lib. 1. Op. Imperf. *Siccine Deum lau- das, ut ei auferas libertatem?* Sita est itaque libertatis essentia in potestate eli- gendi pro libitu hæc vel illa media, etiam ad invicem contraria, quæ va- leant ad debitum finem conducere: unde S. Thomas libertatem definivit 1. p. q. 61. art. 8. *Libertas est vis electiva mediorum servato & non prætermisso ordine finis.* Quod ergo possit voluntas ad malum flecti, id non habet ex intrinseca ratione libertatis, sed condi- tione creaturæ defectibilis: cuius libe- rum arbitrium definitur ab Augustino: *Media vis, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad intidelitatem potest:* atque à Magistro Sent. in 11. dist. 24. §. 5. *Facultas rationis & voluntatis, qua bo-*

R. P. Berti Theol. Tom. II.

num eligitur gratia assistente, vel ma- lum eadem deficiente. Hanc liberam à necessitate voluntatem habuit primus homo, qui potuit non peccare, potuit non mori, potuit bonum non deserere, inquit lib. de Corrept. & Grat. cap. xi. S. Pater.

Eadem à necessitate libertas etiam in hoc infirmitatis statu certissime perse- verat. Etenim Deus, ut idem Augu- ^{De libertate à necessitate,} gustinus ait in viii. de Gen. ad lit. cap. 23. *Nunquam ita punit volunta- tem malam, ut naturæ perimat digni- tatem.* Est tamen inter libertatem Adæ, & libertatem quæ post Adæ transgressio- nem permansit, discrimen serio adver- tendum; nempe, quod in prima homi- nis conditione arbitrium erat liberum à necessitate & à peccato; homo enim crea- tus est rectus, sine vitio, cum bona vo- luntate, & cum adjutorio perseverandi, si velle. Nunc vero est quidem homo liber à necessitate, sed servus pec- cati, nisi gratia Redemptoris liberetur, id est, habet adhuc liberam voluntatis potestatem, sed cupiditate, quæ est pœna peccati, tanquam visco glutino- que taliter implicata, ut bonum, sicut oportet, non agat, nisi charitate, quæ inspiratur in cordibus nostris per Spiru- tum Sanctum, contraria concupiscentia vincatur. Nam ubi *Spiritus Domini, ibi libertas*, Auctore Apost. in 2. ad Corinth. iiiii. 17. Cum itaque Pela- giani originale peccatum, & gratia Sal- vatoris necessitatem negarent eo quod li- bero arbitrio inesset ad utrumlibet æqua- potestas, rectissime Augustinus adver- sus hæreticos illos disputans ait *amissam peccati merito libertatem*, in Ench. ad Laurent. cap. 39. in Epist. ad Vitalem, & lib. xiv. de Civit. Dei cap. xi. Quod sane intelligendum est de voluntatis po- testate libera à lege peccati, & expli- cata à glutino concupiscentia, non de po- testate libera à necessitate, quæ etiam post Adæ prævaricationem in homini- bus perseverat. Nam in libro 1. ad Bonifacium cap. 2. non libertatem periisse scribit, sed illam magnam, quæ fuit in *Paradiso*: quod repetit de Corrept. & gratia cap. 12. de Spiritu & lit. cap. 31. de lib. arb. cap. 18. & aliis in locis compluribus. Eo enim Augustini dispu- tationes collineant, ut adversus Pela- gianos respuentes gratia Christi adjuto- riū, nimiumque arbitrii possibilitatem extollentes, originalem culpam, & gratiam Salvatoris propugnet. Eapropter scribit lib. 1. Operis imperf. *Non satis esse ad operandum bonum liberum arbitrium, nisi Dei gratia liberatum:* &

S. 2

lib.

lib. de nat. & grat. cap. 67. *De gratia quippe Dei agitur, quæ nobis per Mediato rem medicina opitulatur, non de impossibilitate iustitiae.* Post peccatum ca veri, sed opitulante illo, qui non potest falli. Solvit vero nodum omnem de Gratia & lib. arbitrio cap. 15. scribens: *Semper est autem in nobis voluntas libera, sed non semper est bona.* Aut enim à iustitia libera est, quando servit peccato, & tunc est mala: aut à peccato libera est, quando servit iustitia, & tunc est bona. *Gratia vero Dei semper est bona, & per banc sit, ut sit homo bonæ voluntatis, qui prius fuit voluntatis male.* Quamobrem Augustinus in hoc statu miseriarum non negat libertatem *indifferentiam*, sed libertatem à peccato, neque de illa lis unquam fuit inter ipsum atque Pelagium, sed de libertate expedita à servitute pravae cupiditatis: quam libertatem hostis gratiæ Christi in filiis Adæ æque ac in homine primo asserebat. Ex quibus colligitur perperam gloriari de patrocinio Augustini, qui negant veram in hoc statu libertatem, & irrito molimine Phereponum, sive Clericum, conari Animadv. in cap. 30. Enchirid. pag. 560. Append. August. ut Augustinum apertum liberi Arbitrii hostem demonstret.

s.
5.
Unde liberum à peccato.
Liberamur itaque à peccato per gratiam. *Ex quo enim primus homo libero arbitrio venumdatus est sub peccato, ideo mala capit esse libertas hominis, quia ipsa libero arbitrio ablata est bonitas voluntatis:* inquit in Respons. ad 1. Inq. Ferrandi S. Fulgentius. Nondum tamen in hoc statu liberi sumus à miseria, cum etiam in iustis remaneat concupiscentia ad luctam, & mors stipendum peccati. Etenim libera voluntas dicenda non est, quando subditur vincentibus cupiditatibus. A quibus erit penitus libera, cum à summo bono viso facie ad faciem ad illud perenniter rapietur, non solum restituta libertate prima, qua Adam poterat non deserere bonum, & quæ nobis per Christi gratiam redditur cumulatius, sed etiam libertate, quæ fruens indeficerter æternorum gaudiorum jucunditate non poterit amplius servire peccato. *Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare: novissima erit multo major non posse peccare.* Prima immortalitas erat posse non mori: novissima erit multo major non posse mori: ait S. P. de Corrept. & Grat. cap. 12. de Nat. & Grat. cap. 35. & in Ench. ad Laurent. cap. 105. Ex quibus etiam obiter animadverte S. Patrem asserentem in patria perfectissimam libertatem

non loqui de libertate *indifferentia*, quæ ad meritum & demeritum in hoc statu necessaria est, sed de libertate à miseria. Hæc omnia traduntur à Magistro sent. lib. 11. dist. xxv. his verbis: *Est namque libertas triplex, scilicet à necessitate, à peccato, à miseria.* Ubi etiam docet Adam peccando libertatem arbitrii perdidisse, non quidem omnem, sed libertatem à miseria & à peccato: libertatem à necessitate reperiri tam in bonis, quam in malis, nec sine illa meritum dari: libertatem à peccato illis solis inesse, quos Christi gratia liberat & reparat, non ita, quod in hac mortali carne penitus sint sine peccato, sed ut in eis peccatum non dominetur nec regnet: libertatem denique à miseria illam esse, de qua Apostolus ait, *Et ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei;* quam libertatem habebat Adam ante peccatum, sed plenius habent Sancti in beatitudine. Hæc Magister. Divus quoque Bernardus de Gratia & libero arbitrio. *Triplex est* (inquit) *nobis proposita libertas, à peccato, à miseria, à necessitate.* Hanc ultimo loco positam contulit nobis in conditione naturæ: in pristinam restauramur à gratia: media nobis reservatur in patria. Dicatur ergo *prima libertas naturæ, secunda gratiæ, tertia vite vel gloriae.*

6.
De arbitrio indito primo homini, ac permanente sub captivitate peccati, id est libero à necessitate aliquid modo di- liberò à ne- ccessitate. Eturus exponam quid sit, & unde proficiuntur: nam utrum revera persistat sub dominatu concupiscentiæ, ut indubitanter supponimus, non videtur spe- ctare ad institutum de primo homine di- spitionem, sed ad statum ærumnosæ mortalitatis, & ad gratiam Christi me- dicinalem. Istud itaque arbitrium quidam in quodam habitu à ratione & vol- luntate diverso male, ut arbitror, con- stituerunt. Habitus enim, quemadmodum à Scholasticis accipiuntur, sunt af- fectiones aumorum ad unum specie actum inclinantes, E. G. ad charitatem, ad humilitatem, ad temperantiam: & per liberum arbitrium potest voluntas ne- dum ad istiusmodi actus flecti, verum etiam ad oppositos, id est, malevolen- tiæ, superbiam, atque immoderationem. Quod si habitum dixeris facultatem po- tentiamque rationalis substantiæ; libe- rum arbitrium habitum esse fatebor, ma- xime cum à D. Bernardo definiatur habi- tus animi liber sui. Pariter non satis apte liberum arbitrium appellarunt nonnulli actum, cum maneat voluntas libera tametsi

tametsi nihil agat: quamvis & actum dicere non detrecto, quatenus actus nominat etiam proprietates, ac formas, vulgaris sermonis consuetudo. Definiri ergo liberum arbitrium potest: *Facultas rationalis creaturæ agendi & non agendi, prout libertate, positis omnibus ad actionem requisitis.*

7. Sane cum ejusdem potentiae sit velle & eligere, liberum arbitrium ab ipsa voluntate nequaquam distinguitur: unde opus est, ut liberæ ejusque operationis sit rationalis voluntas principium efficiens. Quod communiter argumentationibus pluribus selectisque authenticis Doctor Ariminensis in 11. sent. distinctione quinta ac vicesima. Et revera Magnus Augustinus in 111. de lib. arbitrio cap. 1. motum culpabilem esse in voluntate, & à voluntate demonstrat. In voluntate, quoniam eo motu animus movetur à voluntate, quo movetur liberè, non necessario. Profert eo loco S. P. exemplum lapidis, cui similis est prævaricator animus in eo, quod ut ille pondere gravitatis in ima fertur, ita iste premente cupiditate inclinatur ad commutabile bonum; in hoc tamen dissimilis, quod lapis ita movetur ut non habeat potestatem activam, qua possit impressam sibi motionem cohibere, animus vero potestatem illiusmodi habeat. Ex quibus vellem diligenter notari, Jansenianos ac Novatores reliquos liberum arbitrium non meliorem falso putasse, dum ausi sunt dogmatizare voluptatem ita animum dejicere, ut necessario moveatur, nec potis sit contraniti. Sed præstat audire Augustinum. *Restat* (inquit) *ut ejus sit proprius iste motus,* quo fruendi voluntatem ad creaturam à Creatore convertit: qui motus si culpe deputatur, non est utique naturalis, sed voluntarius: in eoque similis est illi motui, quo deorsum versus lapis fertur, quia sicut iste proprius est lapidis, sic ille animi. Veruntamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius, animus vero, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis inferiora diligit: & ideo lapidi naturalis est ille motus, animo vero iste voluntarius. Et infra, *Motus,* quo buc atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius atque in nostra potius potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis. Motus ergo liber erit tantummodo, ubi sit in voluntate potestas illum cohibendi. Sat is enim constat Augustinum voluntarium pro libero usurpavisse; cum pote-

itas illa animi motum cohibendi ad voluntarii rationem minime requiratur. Quamobrem ad Novatorum vitanda sophismata distinguendum accuratius est inter voluntarium & liberum, sive, ut recentiores quidam loquuntur, inter libertatem voluntatis, & libertatem arbitrii. Libertas enim voluntatis opponit coactioni, libertas arbitrii adversatur necessitatibus. Enimvero voluntas, auctore Augustino in libro de duabus Animabus, *Est animi motus, cogente nullo, ad aliquid non admittendum vel adipiscendum:* voluntas autem tunc libera est, quando *actus volendi est in nostra potestate,* ut ipse Augustinus docet in 1. Retract. cap. 22.

8. Quoniam, ut diximus, voluntas non fertur ad incognita, etiam ratio & judicium ad actum voluntarium ac liberum trio carent prærequisitum, unde libero arbitrio careres inanimes res inanimes, & bruta Animalia. Libero arbitrio carent res inanimes & bruta. Etiam quando amamus scire incognita, amor iste cognitione supponit; non enim hoc idem est cum dicitur, *amat incognita, & amat scire incognita:* quoniam qui scire amat incognita, non ipsa incognita, sed ipsum scire amat. Videatur Augustinus in x. de Trinit. cap. 1. Quomodo autem ad ipsam cognitionem actus liber consequatur, memini me non semel disseruisse. Addam nunc Angelici Doctoris declarationem tanto dignam Magistro ex 1. p. q. 82. art. 2. *Intellectus,* inquit, *naturaliter ex necessitate inhaeret primis principiis, & voluntas ultimo fini.* Sunt autem quædam intelligibilia, quæ non habent necessariam connexionem ad prima principia: sicut contingentes propositiones, ad quarum remotionem sequitur remotio principiorum. Et talibus non ex necessitate assentit intellectus. Quædam autem propositiones sunt necessariae, quæ habent connexionem necessariam cum primis principiis: sicut conclusiones demonstrabiles, ad quarum remotionem sequitur remotio primorum principiorum. Et his intellectus ex necessitate assentit cognita connexione necessaria conclusionum ad principia per demonstrationis deductionem. Non autem ex necessitate assentit, antequam bujusmodi necessitatem conclusionis per demonstrationem cognoscat. Similiter etiam ex parte voluntatis. Sunt enim quædam particularia bona, quæ non habent necessariam connexionem ad beatitudinem, quia sine his potest aliquis esse beatus, & bujusmodi voluntas non de necessitate inhaeret. Sunt autem quædam habentia necessariam connexionem ad beatitudinem, quibus scilicet homo Deo inha-

inhæret, in quo solo vera beatitudo consitit. Sed tamen antequam per certitudinem Divinæ visionis necessitas hujusmodi connexionis demonstretur, voluntas non ex necessitate Deo inhæret, nec bis quæ Dei sunt. Sed voluntas videntis Deum per essentiam de necessitate inhæret Deo, sicut nunc ex necessitate volumus esse beati. His autem ea, quæ alibi de libertate arbitrii disputavimus, sunt plenissime comprobata.

9.
Monitum

Illud tantum moneo, nos, dum liberum arbitrium ex dupli facultate conflatum prædicamus, id est, ex ratione & voluntate, minime unum ab alia discerpere, sed eamdem humanam mentem esse intellectum & voluntatem, quatenus diversimode percipitur, ut apprehendit, aut vult. Quod non soli recentiores Philosophi tenent, sed etiam Nominalium princeps Gregorius Ariminensis in 2. dist. xvi. & xvii. q. iii. art. 2. Et nihilominus intellectum quasi facem voluntatis concipimus, & illum necessariam aliquam facultatem, istam indifferentem ac liberam rectissime nuncupamus. Idque diversa connotatione terminorum & consignificatione rerum facillimum est explicare. Mens enim prout rerum ideis formatur, & recipit rerum imagines, atque ad eas contemplatione convertitur, Ratio & intellectio appellatur; prout eligit, & quod menti obversatur, amplectitur, aut fugit, dicitur voluntas. Atque ita de imaginatione, sensibusque philosophi bene multi ratiocinantur, nec ea distinguunt, nisi objectorum ratione, ita, ut nihil sint aliud, quam anima ad corporum objectum, sive ad ejus imaginem se convertens. Hinc arbitrantur plures animam dum intelligit, pati; dum vult, agere, quoniam intelligendo recipit ideas, volendo se libere aut spontanee determinat. Verum placet nobis etiam in intellectione actum aliquem constitutre, mentis scilicet conversionem, & advertentiam. Ut enim oculus non cer-

nit colores nisi animus ad imaginem pictam in oculis se convertat; ita mens non deprehendet veritatem, si non ad ideam vel speciem adverterit.

Nullus quidem in lectione Augustini aliquantisper versatus arbitrabitur me Elucubratio doctrinam ejus repellere. In x. de Trinit. sententia. cap. 11. docet, hæc tria, memoriam, intelligentiam, & voluntatem non esse tres vias, sed unam vitam, nec tres mentes, sed unam mentem, nec tres essentias, sed unam essentiam. Et lib. xi. cap. 4. Cum differimus (inquit) de natura mentis humanae, de una quadam re differimus; nec eam in hac duo, quæ commemoravi, nisi per officia geminamus. Quidquid autem potest ex adverso objici, per ordinem ad connotata facillime diluetur. Ita rationem dicimus esse id, quod excellit in anima, & præstantiorem illam fatemur quocunque sensu; quoniam primum animi officium est perceptio veri, & longe sublimior est contemplatio rerum spiritualium, quam corporearum atque mutabilium. Brevi dicam: Anima est plurium operationum causa effectrix, & ab his plura etiam sortitur vocabula. Potest intelligere, potest velle, potest sentire. Intelligitur verum: eligitur bonum: sensitus corpus certis quibusdam extensionis aut qualitatis modis, quos accidentia appellant, affectum. Ergo vocabulum istud *Intellectus* significat animam, & consignificat ipsius potestatem, aut operationem, quæ est cognoscere verum: Alterum *voluntas* demonstrat eamdem animam, & connotat illius virtutem, aut actum eligendi bonum: Tertium *sensus* denotat ipsam substantiam animæ, & monstrat ipsius ordinem ad sensibilia. Quapropter ipsam Anima, quatenus percipit verum, & eligit bonum, est illa creaturæ rationalis eximia ac singularis proprietatis, de qua differentiatione nostra ad hunc modum se habet, videlicet, Liberum Arbitrium.

C A P U T XI.

An generatio hominum in Paradiso fuisset per carnalem complexum, si nemo peccasset?

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.

2. Probatur, etiam in statu innocentiae per à num. 3. usque ad 6. Respondeatur ad contraria.

copulam conjugalem filiorum propagationem futuram fuisse.

CAR-

1.
De genera-
tione homi-
num in Para-
diso.

Mens ali-
quorum Pa-
trum.

CARNALEM hominum propagatio-
nem minime in statu Innocentiae
futuram nonnulli Patres tradide-
runt, quibus placuit nullum usum fore
nuptiarum, si Adam stetisset. Quod
traditum à Damasceno lib. 11. De Fide
Orthodoxa cap. 30. & libro 1v. cap. 25.
à Gregorio Nysseno in libro de Opificio
Mundi cap. 17. scribit Petavius lib. 2.
de Op. sex dierum cap. viii. & Vello-
fillus Adv. in Tom. 1. Chrysostomi q. 3.
Estius etiam in 2. dist. xx. §. 1. Addunt
eundem Chrysostomum Hom. xviii.
in Genesim, & Procopium in caput
ejusdem libri 1v. Idem Estius affirmit
aliquando ita sensisse Augustinum, ut
constat (inquit) ex lib. 1. de Gen. con-
tra Manichæos cap. 19. & de vera Relig.
cap. 46. incertum quodammodo fuisse
lib. de bono conjugali cap. 2. sed prior
repudiasse sententiam. Prioris ve-
ro dubitationis sua meminisse lib. xiv.
de Civit. Dei cap. xxii.

Opinio
S. Augustini.

Revera S. Pater citato libro super
Genesim cap. 19. inquirit, num verba
Geneseos 1. 28. *Crescite, & multipli-
camini* sint carnaliter, an spiritualiter
accienda & respondet: *Licet nobis
eam etiam spiritualiter accipere, ut in
carnalem facunditatem post peccatum
conversa esse creditur.* Ubi etiamsi car-
nalem generationem commode possi-
mus accipere, quæ est humanae naturæ
propagatio per turbidam libidinem, de-
clarat tamen plenissime filiis seculi tan-
tum quadrare verba Christi apud Lu-
cam xx. 34. *nubunt, & traduntur ad
nuptias,* quod negat ante peccatum
Adæ futurum. Atque de vera Religio-
ne cap. 46. & lib. 1. de verbis Apóstoli
cap. 15. scribit carnales necessitudines
ex peccato oriri, nec futuras si natura
humana in istam corruptionem non
fuisse relegata. Sed hæc duo loca re-
tractat lib. 1. Retract. cap. 13. n. 8. scri-
bens: *Nondum enim videram fieri po-
tuisse, ut non morituri de non morituris
nascerentur, si peccato illo magno non
mutaretur in deterius humana natura:*
ac per hoc si & in parentibus & in filiis
facunditas felicitasque mansisset, usque
ad certum Sanctorum numerum quem
prædestinavit Deus, nascerentur homi-
nes non parentibus successuri morienti-
bus, sed cum viventibus regnaturi. Es-
sent ergo & istæ cognationes & affinita-
tes, si nullus delinqueret, nullusque mo-
reretur. Repudiavit ergo Augustinus
priorum illam opinionem.

2.
Propositio.

PROPOSITIO: Fuisse etiam in sta-
tu innocentiae per copulam conjugalem
filiorum propagatio.

Ex Scripturis, & Augustinianis testi-
moniis breviter demonstratur. I. Deus ^{probatur}
cum hominem condidit, masculum &
^{conjugalis}
fæminam fecit eos, & benedixit eis di-
cens, *Crescite & multiplicamini:* Est ^{etiam in sta-}
^{tus}
Ergo facunditas generationis benedictio
priori hominum institutioni conveniens,
non occasione peccati superinducta;
alias ad multiplicationem humani gene-
ris, & memoratae benedictionis effe-
ctum necessarium fuisse peccatum, quod
valde absurdum est cogitare. *Quisquis
autem dicit non fuisse coituros, nec gene-
raturos nisi peccarent, quid dicit, nisi
propter numerostatem Sanctorum nece-
sariorum hominis fuisse peccatum?* ait
S. P. Augustin. lib. xiv. de Civit. Dei
cap. 23. 11. mulier Gen 11. 18. appelle-
latur viri adjutorium: *Si autem queri-
tur, ad quam rem fieri oportuerit hoc
adjutorium, nihil aliud probabiliter oc-
currit, quam propter filios procreandos,
sicut adjutorium feminæ terra est, ut vir-
gultum ex utroque nascatur:* ait ipsem
Aug. lib. ix. de Genes. ad lit. cap. 3.
num. 5. 111. Adam adhuc innocens &
proximæ calamitatis ignarus inquit
Gen. 2. *Quonobrem relinquet homo
patrem suum & matrem, & abderebit
uxori sue: & erunt duo in carne una.*
Quæ verba assert Christus Matth. xiv. 4.
ut probet matrimonium esse ex sua in-
stitutione indissoluble, nec licitum es-
se quacunque ex causa libellum repudii.
Vigilient igitur in prima quoque con-
ditione connubia. Ita ratiocinatur ipse
Augustinus laudato libro 1v. de Civit.
Dei cap. 22. In eodem cap. Gene-
sis v. 18. legitur: *Non est bonum esse
hominem solum.* At mulier, quæ viro
causa fuit perditionis, non bona extitit-
set, nisi ei futura esset gignendæ prolis
adjutrix. Deus ergo hac de causa
mulierem producendam esse probavit.
*Mulierem viro (Ambrosius) non nisi ge-
nerandi causâ perhibet institutam.* Hæc
enim sunt verba ejus in lib. de Paradiso:
*Si igitur viro culpe auctor est mulier,
quemadmodum pro bono videtur adjecta?*
Verum si consideres quia Deo univer-
sitas est cura, invenies plus placere Do-
mino debuisse id, in quo esset causa uni-
versitatis, quam condemnandum fuisse
illud, in quo esset causa peccati. Ideo
quia ex viro solo non poterat humani
esse generis propagatio, promuntiavit
Dominus, non esse bonum hominem solum
esse. Verba sunt Augustini libro 11.
contra Julianum cap. vii. n. 29. Satis
ex his liquet fæminæ, virique conju-
gium ad societatem & propagationem
prolis fuisse primitus institutum, atque
ad

ad naturæ conditionem, non ad peccatum secunditatem pertinere. Quæ omnia rationi etiam consentanea sunt; non enim homini ubertas secunditasque videbatur deneganda, quæ animantibus ceteris fuit ab hujus universitatis Auctore concessa.

REFUTATUR OBJECTIO.

3.
Objecatio.

Oppones: Homines in statu innocentiae minime propagandos saltem conjunctione gignentium, cum ipsorum conditio, tum generanda prolixi constitutio, ejusdemque generationis natura commonstrant. Et generantium quidem conditio: enimvero, si masculus & feminæ adulti ac virili ætate fuerunt producti, & instituta naturæ conveniens erat consimilis prolixi & posteritatis generatio, quare ante prevaricationem procreandis liberis operam non dererunt? Proles vero quonam statu fuisset ex materno utero in lucem edita? Si corpore exiguo membrisque infantilibus, obnoxii fuissent pueri innumeris calamitatibus, & deteriores bestiis, quibus nutrices in os inferunt mansa quæque minima & emolita. Quod si robusta virtute, & corpore valenti & confecto; non essent pueri ab hominibus progeniti hujuscæ naturæ. Generatio denique & libidine perficitur, & corporalis seminis abscissione: quarum una rationem anteverit, & est poena peccati; altera est mortalitatis & corruptionis indicium: unde Lucæ xx. 34. solis, ut diximus, filiis sæculi degentibus sub necessitate mortis, & contagione peccati res uxoria dicitur convenire. Pugnat ergo præcedens assertio cum parentum, natorum, & generationis conditione & natura.

4.
Solutio.

Respond. Adam & Evam, licet adulteros aptosque ad maritalem complexum non minus, ac modo sint despontati ætate progressa, statim se ad faciendam generis sui progeniem non applicavisse: *Quia mox creata muliere facta est illa transgressio, cuius merito in mortem destinati etiam de loco illius felicitatis exierunt.* Posset etiam dici, quia nondum Deus jusserrat ut coirent. Cur enim non ad banc rem Divina expectaretur auctoritas, ubi nulla concupiscentia tamquam stimulus inobedientis carnis urgebat? Ideo autem non jusserrat Deus, quia secundum suam præscientiam disponebat omnia, in qua & eorum casum proculdubio præsciebat, unde jam mortale genus propagandum esset humanum. Hæc S. Pater lib. ix. de Genes. ad lit. cap. 3.

In quibus verbis non ait Augustinus expectandum fuisse universale mandatum, quod jam acceperant, sed peculiare, ut jure nobiliore, quam bellæ, suo obtemperarent Auctori.

Quod ad prolem attinet, diluitur à D. P. August. in lib. i. de Peccatorum Soluio meritis cap. 37. & 38. *Propter uteri quoad pro-capacitatem (inquit) fortasse necesse fuerit parvulos nasci, quamvis cum exigua sit pars corporis costa, non tamen propter hoc Deus parvulam viro conjugem fecit, quam edificavit in mulierem, unde & ejus filios poterat omnipotenta Creatoris mox editos grandes protinus facere.* Sed, ut hoc omittam, poterat certe quod multis etiam pecoribus præstitit: quorum pulli, quamvis sint parvuli, neque accidentibus corporis incrementis etiam mente proficiant, quoniam rationalem animalia non habent, tamen etiam minutissimi & currunt, & matres agnoscent, nec fugendis iveribus cura & ope admoventur aliena, sed ea ipsi in maternis corporibus loco abdito posita mirabiliter faciuntur. Contra hominem nato, nec ad incessum pedes idonei, nec manus saltem ad scalpendum bables, & nisi opere nutrientis admotis labris papillæ iveris ingerantur, nec ubi sint sentiunt, & juxta se jacentibus mammis magis possint esurientes sive, quam suge-re. Prinde infirmitati mentis congruit hæc omnino infirmitas corporis. Vide & quæ scripsimus lib. i. cap. 3. opp. 2.

De iveri libidinis, & corruptione naturæ hæc sit ejusdem Augustini responsio in libro adversus Julianum iv. cap. 5. num. 35. *Cur autem non creditis, hominibus in paradiſo constitutis ante peccatum Divinitus potuisse concedi, ut tranquilla motione, vel commixtione membrorum sine ulla libidine filios procrearent, aut in eis saltem libido talis esset, cuius motus nec præcederet, nec excederet voluntatem?* Et lib. xiv. de Civit. Dei cap. 24. Seminaret igitur prolem vir, suscipere fæmina genitalibus membris, quando id opus esset, voluntate motis, non libidine concitatis. Proximo cap. 26. solvit etiam quod de violata virginitate opponebatur, his verbis. *Ita tunc potuisse utero conjugis salva integritate fæminei genitalis virile semen immitti; sicut nunc potest eadem integritate salva ex utero virginis fluxus menstrui cruxoris emitti.* Eadem quippe via posset illud injici, qua hoc potest ejici. Ut enim ad pariendum non doloris genitus, sed maturitatis impulsus fæminea viscera relaxaret: sic ad fetandum & concipiendum non libidinis appetitus, sed voluntas.

voluntarius usus naturam utramque con-
jungeret. Ad hæc autem oratio nostra
deducta cohibere se debet, ne ulterius
progrediatur; nam posthac sapientissi-
mus Augustinus, *De rebus loquimur,*
(inquit) nunc pudendis, & ideo quam-

vis antequam earum puderet, quales esse
potuissent, conjiciamus ut possumus; ta-
men necesse est ut nostra disputatio magis
frenetur eā, quæ nos revocat, verecun-
dia, quam eloquentia quæ nobis parum
suspetit, adjuvetur.

C A P U T XII.

Quomodo Protoplasti suasione Serpentis præceptum
Domini transgressi sunt?

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. &c 3. Probatur, Legem homini Latam, ne
certæ arboris, cuius species ignoratur,
fructum tangeret, fuisse æquissimam.
4. Solvitur objecio.
- à num. 5. usque ad 8. Propugnatur, diabolum
ad tentandam Eam fuisse usum vero, ac
naturali serpente tanquam instrumento.

à num. 9. usque ad 13. Respondeatur ad obje-
ciones.

à num. 14. usque ad 16. Propugnatur, trans-
gressione primorum parentum plura in-
volvere peccata, quorum tamen primum
erat superbia.

SED jam ad aerumnas, quæ propter
malitiam & carnis necessitudinem
nos premunt, ventum est. Præce-
perat Dominus Adæ & uxori, ne de
ligno scientiæ boni & mali comedenter
facta copia arborum cæterarum. Ser-
pens mulierem decepit, hæc virum; is
nos miseram ejus progeniem in cumulo
miseriarum deject. Hæc omnia
brevi complectar, de mandato Dei, de
tentatione serpantis, de lapsu protopar-
tum hac sectione dicturus.

PROPOSITIO I. Aequissima fuit lex
principio homini lata, ut certæ arboris,
cujus speciem ignoramus, fructum non
tangeret.

Ratio enim æQUITATIS postulat, ut
creatura suo Auctori subjiciatur, eique
præster obedientiam. At Deus brevissimo
illo, levissimoque mandato, *De ligno
autem scientiæ boni & mali ne comedas,*
ut Augustinus ait in libro de Civitate
Dei quartodecimo, cap. 15. *Se est Do-
minus commonebat.* Postulabat itaque
ius æQUITATIS, ut rationalis homo latam
sibi legem inviolabiliter custodiret. Deinde,
quoniam magnum est obedientiæ
meritum, rectissime autem Angelorum
hominumque Creator statuerat, ut plen-
nitudo beatitudinis esset merces arbitrii
Divinae gratiæ adjutorio suffulti, quo-
modo idem Augustinus docet de Cor-
rect. & Grat. cap. x. xi. sapientissime
institutum est, ut aliquo præcepto ser-
vando suam exerceret obedientiam.
Utramque causam complexus est S. Pa-
ter in 11. de Peccatorum meritis cap.
21. scribens: *Al sit enim ut bonorum
Creator, qui fecit omnia bona valde,
mali aliquid in illius etiam corpora-*

R. P. Berti Theol. Tom. II.

3.
*Quæ species
arboris.*
Illius arboris speciem incomptam
esse non male diximus præced. libro
prop. 3. cap. 4. Nam quod traditur in
Alkorano fuisse triticum septem spica-
rum, refutatur ex Genes. ubi legitimus
non de genere segetum herbarumque,
sed de lignorum fuisse. *Quod ergo li-
gnum est, non est dubitandum*, ait Au-
gustinus lib. viii. de Gen. ad lit. cap. 6.
Opinio Theodoreti & Moysis Barcepha,
quam non improbat Isidorus Pelusiota,
Gennadius & Procopius, fundamento
nititur nimium labili. Ajunt enim fuis-
se ficum, propterea quod Gen. 111. 7.
legimus, *Conserunt folia ficus, & fe-
cerunt sibi perizonata:* putant enim ex
eadem planta fructum ac folia Proto-
parents legisse. Sed nostri Interpretes
inquiunt inverisimile esse quod iterum
ausi fuerint arborem illam contingere,
unde accidisse sibi maximam calamita-
tem sentiebant. Addit David Ziegra-
cum Remonstrantibus aliis, videri
probabilius, quod Adam prope ar-
borem non steterit, eo quod non ipse
propria manu carpsit fructum, sed
T t hunc

hunc ei detulit mulier. Fecerint ergo subligacula fucus, quod ad tegendam nuditatem habeat hoc arborum genus lata folia; sed, ut S. Pater admonet in viii. de Gen. ad lit. cap. 5. *Melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis.*

4.
Objec^{tio}.

Solutio.

Objices: Videtur lex nimium rigida tam minimae transgressioni poenam innumerabilium calamitatum addicere. Resp. non minimam ac leuem, sed gravissimam fuisse priorum hominum culpam. Primo quoniam facillimum fuit in tanta integritate naturae & magna ciborum copia ab unica arbore in Dei honorem abstinere, nec potuit melius & diligentius commendari quantum malum sit sola inobedientia, ut Augustinus demonstrat lib. viii. memorati Operis de Gen. ad lit. cap. xiii. & ii. de Peccator. meritis cap. 21. Deinde quia ubi magna est inobedientiae pena proposita, & res à Creatore facilis imperata, nequit satis explicari quantum malum sit non obediens tantæ potestatis imperio, & tanto terrenti supplicio; inquit Doctor maximus xiv. de Civ. Dei cap. 15. Insuper quia in hac primordiali Dei lege, quam in arboris fructu Deus observari mandaverat, omnia præcepta legis posterioris continebantur, ut luculententer demonstrat Tertullianus in libro adversus Judæos cap. 2. Sed videamus quis fuerit tam perniciose inobedientia primis Parentibus Author.

5.
Propositio 2.

Sentimenta aliquorum.

PROPOSITIO II. Suasor primi peccati fuit Diabolus, usus, ut mulierem alloqueretur, vero ac naturali serpente tanquam organo & instrumento.

Ita cum ceteris Fidei luminibus S. Pater xi. de Genesi ad literam cap. 2. & xiv. de Civit. Dei cap. xi. paucis Catholicis repugnantibus. Origenes tamen & Philo serpentis nomine designari putant aut appetitum sensitivum interius percellentem, aut Diaboli suggestionem nullo visibili corpore assumpto peractam. Ab his non dissentit Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus. Non nulli apud Fagium Comment. in Genes. serpentis nomine significari tradunt linguan animalis à serpente diversi. Rabbi Abenesra ait Diabolus, nullatenus Evas aggressum, sed colubrum naturali facultate loquentem. Ophitæ, quibus Marcionis & Manichæi affecte afferuntur, inquiunt serpentem illum fuisse spiritum Deo meliorem: cui gratias agunt, quod per ipsum hominibus cibus, per cibum visus, per visum mulieris cognitio, per hanc nuptiæ, per istas vero

mundo bona innumera accesserint. Hos omnes parum negotii est refutare.

Ac primo verum ac naturalem serpentinum assumpsum à Dæmone demonstratur, quoniam Genesis iii. i. ubi legimus: *Sed & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, habetur hebrei* cum vocabulum **וְנַחֲשָׁה** Nachash quod genitivum quoddam reptilium significat, ut constat ex lib. Exodi 14. 3. Deuter. viii. 15. & Jeremiæ viii. 17. Præterea huic vocabulo præfigitur litera paedagogica נ, *He*: quæ juxta regulas Grammaticorum nota est aut pronominis, aut articuli & regiminis, aut interrogativi, aut significationis propriæ, ut demonstrant Joannes Paschius, & Salomon Glafius. At hoc loco neque articuli, neque pronominis, neque interrogativi nota est: Ergo significationis propriæ & literalis. Rursus comparatur eodem versu *Serpens* cum ceteris animantibus terræ. Igitur est etiam ipse terrenum animal. Afferit non solum Guilelmus Estius in 2. dist. 21. §. 1. & alii Scholastici, sed etiam memoratus Paschius, & Jo. Frischmuth Acatholici maledictionem in serpentem prolatam; sed non defunt qui hanc ad solum Diabolum pertinere arbitrentur, ut idem Estius scribit sequenti §. quartodecimo: unde ex hac maledictione natura serpentis nequit certo deprehendi: et si, ut mox dicam, defendi possit serpentem quoque naturalem fuisse à Deo maledictum.

Delituisse in colubro Diabolum & scriptura & ratio suadent. Nam legimus Proba in lib. Sap. cap. 11. 24. *Invidia autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Et Jo. viii. 44. *III. homicida erat ab initio. Apocalypsi etiam xii. 9. appellatur Diabolus Serpens antiquus.* Neque poterat animal ratione carens mulierem alloqui, cum ea differere, ac tanta vafritie illam ad exitium impellere. *Non itaque serpens verborum sonos intelligebat, qui ex illo siebant ad mulierem.* Neque enim conversa credenda est anima eius in naturam rationalem; quandoquidem nec ipsi homines, quorum rationalis natura est, cum dæmon in eis loquitur ea passione cui Exorcista requiriatur, sciunt quid loquantur. Ait S. Pater xi. de Gen. ad lit. cap. xviii. Et paucis interjectis naturam humanam primitus seductam dæmonis in serpente colloquio conjicit etiam ex eo, quod nullum aliud genus animantium soleat moveri incantationibus, ut serpentium, quasi ad prime tentationis memoriam commendandam quedam sit illi, id est dæmoni, cum hoc genere familiaritas. Ophi-

8.
Quid de
Ophitarum
deliramen-
tum.

Ophitarum vero deliramenta recitasse, ac refutasse idem est. Nuptiae enim sunt ante suggestionem serpentis institutae, atque etiam in statu innocentiae fuisse humani generis propagatio. Neque credendum est, spiritum bonum fuisse auctorem mortis, & inobedientiarum præconem. Aperti sunt autem post culpam oculi prævaricatorum ad intuendum quod novum in eorum corpore acciderat patentibus eorum oculis nudo. Audiatur Augustinus, qui Marcionitas Ophitasque aperte refellit in libro 1. de Nuditiis ad Valerium Comitem cap. 5.

Quomodo à se adductis animalibus terrestribus & volatilibus omnibus, Adam clavis oculis nomina possit imponere, quod nisi discernendo non fecerat, discernere autem nisi videndo non posset? Quomodo ipsa mulier ei demonstrata est, quando ait: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea?* Postremo si usque adeo quisquam fuerit contentiosus, ut hæc eundem dicat non cernendo, sed palpando potuisse cognoscere, quid dicturus est, quod ibi legitur mulier lignum, de quo fuerat cibum sumptura, probitum vidisse quod esset speciosum oculis ad videndum? Erant itaque nudi, & non confundebantur, non quia non videbant, sed quia nihil unde confunderentur in membris senserant quæ videbant. De specie serpentis hoc unum dicam, ab Eugubino credi fuisse basiliscum, à Pererio Scytalem ornatum præfulgida tergi varietate, ab aliis variabilem: sed incerta res est, nec multum Theologis refert in eam inquirere,

9.
Objecio
Aben-Estræ

Arguit Aben-Estræ à naturali serpente Eam fuisse tentatam. Nam Satanus super ventre non graditur, nec vescitur pulvere. At serpenti air Dominus Gen. 111. 14. *Super pectus tuum gradiens, & terram comedes cunctis diebus vite tue.* Non ergo serpens ille erat Satanus. Contra hoc eodem argumento quidam probant serpentem illum nonnisi Satanam fuisse. Enimvero, inquiunt, serpenti progreedi humi rependo est inditum à natura, non poena: Atqui serpenti Evæ deceptoris in poenam datum est, ut gradiatur sine pedibus ventre: Ergo serpens tentator mulieris verus serpens non fuit. Et quidem verum non fuisse serpentem pluribus argumentis evincitur. Primo quod in tertio Genesis dicitur *callidus*, in versione LXX. προνικότατος plurimum prudens, à Hieronymo *nequam* & *versipellis*, in multis Latinis Codicibus, teste Augustino xi. super Genesis cap. 2. *sapiensissimus*: quæ non possunt stupido & irrationali serpenti convenire. Deinde

R. P. Berti Theol. Tom. II.

inverisimile est Detum cum reptili rationis experte eodem modo, ac hominibus fuisse locutum, eique peccandi ne scio tanta indignatione probra ac maledicta dixisse. Præterea ecce Satanus corpus serpentis ingressus est; non vero animantis alterius membrorum forma venustioris? Quomodo etiam fieri potuit, ut mulier colubrum non horreret, aut saltem eo loquente non deteggeret latentis spiritus fraudem? His suaderi potest non aliud fuisse Serpentis nomine significatum, quam aut sensitum hominis appetitum, aut dæmonem.

Resp. ad argumentationem Aben-Estræ præfata maledictionem ad serpentem antiquum, id est, Diabolum certissime pertinere: quippe non minus cum serpente, quam cum cæteris veneficis, & feris animantibus nobis inimicitiae sunt, & verisimile non est ea, quæ de serpente dicuntur, pœnam esse reptilium terrestrium, non insitas à natura proprietates. Etsi enim Interpretes recentiores inquiunt, facile esse hanc maledictionem etiam de vero serpente expondere, nam labefactato per culpam dominio hominis super bestias serpens homini noxious & abominabilis factus est, & quod erat conditio naturæ, transit in pœnam, quemadmodum nuditas, & partus mulierum, aliaque permulta; hæc tamen me plane non convincunt, cum serpens nec pudoris, nec pœnitutinis sit capax, nec fortassis ullius doloris ac sensus: &, quod nuper dicebam, non foret singulariter serpens maledictis illis vexatus, cæteris quoque nocivis belluis & repentibus plurimis, & talo hominis insidiantibus. Atque hæc adeo vera sunt, ut Didymus, Basilius, Ephrem Syrus, & Chrysostomus, qui maledictionem de vero serpente accepte, senserint olim pedes habuisse, hisque postmodum vi maledictionis Divinæ deperditis repere. Proinde Augustinus cap. 36. libri super Genesim xi. *Tota (inquit) ista sententia figurata est, nec aliud debet ei Scriptoris fides, narrationisque veritas, nisi ne illam dictam fuisse dubitemus.* Haud me fugit viros doctos reponere historicam narrationem esse: pœnam inflictam non propter serpentem, sed propter hominem; & Diabolum ipsum ante aggressionem faminæ damnatum & exolum fuisse. Verum hæc parum urgent: nam & nos litteraliter omnia explicabimus, ita tamen, ut conditions serpentis, ad quas fit allusio, sint velut cortex parabolæ, & maledictio cadat in diabolum, qui sub anguis exuvias seducta Eva, pœna etiam

10.
Solutio,

etiam in naturalibus serpentium proprietatibus expressa multandus erat. Neque tanta ei fuerat tentandi homines potestas, clanculum præsertim, & veluti calcaneum mordendo, per sensuum illusiones, atque vicissim tanta in eum humani generis abominationis, & pugnandi etiam & conterendi caput ejus facutas, quanta miserandum Adæ lapsum fuit consecuta. Ita ergo literalem sensum recipiendum arbitror, ut quatenus sententia maledictionis prolatæ est, sit figurata, & appellat Diabolum punendum spiritualiter supplicio significato in proprietatibus vere ac proprie inditis naturæ serpentis: quemadmodum colloquium fallax, & fraudulenta tentatio fuerat solius spiritus nequam reapse tam per lubricum animal tortuosis anfractibus mobile; ut Augustinus ait in xix. de Civit. Dei cap. xi. Quod si adhuc contendas maledictionem illam ad utrumque serpente pertinere, nullatenus repugnabo: nam & pro hac sententia sunt modo à me momenta quædam inserta, & plura suppeditabunt Etsius in 2. dist. xxii. §. 14. Sylvius opusculo viii. in cap. 3. Geneeos, Spondanus An. Mundi i. num. v. qui tamen fatentur in ea maledictione sensum mysticum primario à Deo intentum, referendum utique ad Diabolum, qui malifici, & casus miserabilis auctor extitit. Graditur autem Diabolus super pectus, & terram comedit, quoniam invidentia, dolis, & superbia homines circumvenit, serpitque, & fluctuatione cupiditatum agit, terrenosque & voluntatibus deditos quasi devorat, & depascitur. Sed vide hæc apud Augustinum citato loco, & lib. 2. de Genesi contra Manichæos cap. 17. exposta & enucleata. Ac de maledictione serpentis haec tenus.

11. Nunc ex ordine ad argumenta, quæ Responso 1. probare videntur Diabolum non assum-
contra argu-
plisse verum serpentem, est responden-
menta pro-
bantia dia-
bolum non
assumpsisse
verum ser-
pentem.
Atque ad primum dico serpentem prudentie & astutiae laude commendari, quod sit animal præ aliis dexteritate habens ad malum vitandum, caudam in via medio corpori inferens ne à viatoribus detruncetur, & caput erigens ut videat an quisquam veniat ei nocumentum allaturus. Dormiens etiam sese torquens corpus totum plecit, ut caput communiat, & senium sentiens in rimam petrae se insinuat, ac pronus per foramen nititur, exquitque vetustatem. Hinc prudens dicitur, callidus, sapiens; ut columba laudatur ob simplicitatem, & formica ob sagacem in-

dustriam. Potest etiam iste serpens, non irrationali anima, sed alieno spiritu, id est, Diabolico, sapientissimus dici omnium bestiarum, ait Sanctus Pater xi. de Gen. ad lit. cap. 2. Joannes Frischmuth cum Drusio reprehendit Hieronymum, quod in lib. de Tradit. Hebreis interpretatus sit **ערום** Harum, callidum, nequam & versipelle cum omnia, inquit, essent valde bona: sed inconsiderata, aut audaci animadversione; primo quoniam ita reddiderunt etiam Aquila, & Theodotion: deinde, quia sermo est de serpente, & malo spiritu illum exagitante: rursus quia Fagius ejusdem cum Frischmutho religionis Comment. in 3. Gen. scribit: **ערום** Hebreis æquivocum est ad nuditatem, astutiam, versutiam, & calliditatem. Reversa cap. 2. versus ultimo Adam, & Eva eodem vocabulo appellati sunt **ערמים** Harumim, nudi.

Quod sequitur nullius est momenti; 12. cum Deus etiam rebus sensu carentibus Responso 2. nutu & voce imperet in summa auctoritatis, & omnipotentia testimonium. Erat insuper Domini reprehensionis principaliter ad seductorem spiritum directa; unde serpens cur hoc fecerit non est interrogatus: *Quia non ipse in sua natura & voluntate fecerat, sed diabolus de illo, & per illum, & in illo fuerat operatus,* inquit S. Pater xi. de Gen. ad lit. cap. 36. num. 49. Assumpit vero Satanas corpus serpentis, non bestie alterius quia illud assumere permisus est, & non aliud, ut per naturam serpentis significaretur generi hominum, omnis diabolica tentationis similitudo; ait eodem libro Augustinus cap. 28. n. 35. Est autem hæc similitudo, quod per infirmiores potentias spiritualiter serpendo, & suavi persuasionis sibilo permulgando, venenum sensim instillat. Addit Spondanus, libentissime diabolum elegisse serpentem, ut hominem per vilissimum animal prosterneret ac superaret.

Ad illud vero, quod postremo loco 13. sequitur, hoc habeto responsum. Mu- Responso 3. lier colubrum non timuit, non quod animalia tunc loquendi facultatem habent, ut in 1. Antiquitatum libro cap. 2. Joseph commentus est; sed quoniam nulla erat causa timoris, ubi cuncta ad nutum hominis serviebant, quomodo Chrysostomus ait homilia in Genesim sexadecimam. Cur vero non sit admirata, non unam causam apud Scriptores invenerimus. Existi-

Existimat S. Thomasq. xciv. art. 4. mulierem putavisse, quod serpens loquendi officium accepisset supernaturali aliqua operatione. Docent alii ignorasse, num naturaliter sermonem habere posset etiam animal, quod noverat à Deo creatum: sed nihil prohibet quin ulti concedamus fuisse Eam demiratam, & rem novæ eventum expectavisse, ut Janus scribit in tertium Gen. v. 1. Notatione tertia.

14.
Propositio 3. In transgressione primorum parentum plurimum peccatorum reperitur complexio, sed est primum, & radix cæterorum superbia.

Eva plura
commisit
peccata.

Non uno peccato Eam delinquisse sati confitat; fuit enim *superba* Dei scientiam affectans, *inobediens* Divinum mandatum transgressa, *curiosa* fructum vetitum contemplando, *Impenitens* maliitiam propriam excusans, & viro suo *scandalosa* eundem trahens in perditionem. Sed tribus præsertim modis Satanæ illam tentavit: infidelitate, ne crederet se moritaram; immoderata cibi aviditate, ut de ligno scientia comeaderet; & inani gloria, & promissione deitatis, cum dixit, *Eritis sicut Dii*. His omnibus sceleribus fese Adam coquinavit, qui etiam peccavit amore in mulierem inordinato, eo iniquior, quo in dignoscendis diaboli fallaciis sapientior, & fortior ad has repellendas.

15.
Probatur
primum pec-
catum fuisse
superbiæ.

Horum peccatorum primum fuisse superbiæ, demonstrant Divinae scripturæ, & ratio ex Augustino deprompta. Etenim Prov. xv. 18. legimus, *Contri-
tionem precedit superbia: & ante rui-
nam exaltatur spiritus*. Et Eccl. x. 14. 15. *Initium superbiæ hominis Apostatare à
Deo: quoniam ab eo, qui fecit illum,
recessit cor ejus, quoniam initium omnis
peccati est superbia*. Augustiniana ratio hæc est in lib. xiv. de Civit. Dei cap. xiii. *In occulto autem mali esse
caperunt, ut in apertam inobedientiam
laborentur. Non enim ad malum opus
perveniretur, nisi præcessisset mala
voluntas; porro mala voluntatis initium
quid potuit esse, nisi superbia?* Initium

enim omnis peccati *Superbia est. Quid
est autem superbia, nisi perverse celi-
dinis appetitus?* Ita ergo casus miserandus accidit. Præcessit serpentis interrogatio, deinde timoris expulsio, post hac suggestio, & Divinitatis ac summæ scientiæ promissio. Tum mulier Dei similitudinem transgressione præcepti appetere, mentis elatione superbire, averti à bono incommutabili, in poenam præsumptionis decipi, fidem præbere suadenti, fructum comedere, exhibere marito. Quod callidus serpens ad extremum pollicitus est, primo muliebrem animum contaminavit, traxitque ad arborem, à qua fuerat exordium sermonis. Hinc facile est conciliare sententias Patrum, quorum alii primum peccatum infidelitatem, alii inobedientiam, alii inanem gloriam appellaverunt. Nam infidelitas & mendacium principio appetat in suaorsis sermone: inobedientia & vetiti fructus degustatio primum peccatum est operis; elatio autem & præsumptio est malæ voluntatis initium. Legite lib. xi. de Gen. ad lit. cap. 30. & memoratum caput xiiii. de Civit. Dei.

16.
De peccato
Adæ

Adam vero postquam ab Eva certior factus est suggestionis diabolice, appetens & ipse præter ordinem rectum Diæ vinitatem ac sapientiam, quamvis forte amplis Satanæ promissis non fideret, noluit uxorem contristare, & fructum, quem porrigebat, comedere magis deceptus benevolentia mulieris, quam fraude serpentis. Nec tamen primum Adæ peccatum fuit in uxorem studium & amor: *Quoniam si voluntas in amore
superioris immutabilis boni, à quo illu-
strabatur ut videret, & accendebar ut
amaret, stabilis permaneret; non inde
ad sibi placendum averteretur, & ex hoc
tenebresceret, & frigesceret, ut vel
illa verum crederet dixisse serpentem,
vel ille Dei mandato uxoris præponeret
voluntatem, putaretque se venialiter
transgressorum esse præcepti, si vita sua
sociam non desereret etiam in societate
peccati. Hactenus loco nuperrime lau-
dato Augustinus.*

C A P U T XIII.

De poenit., quæ justa retributione Adæ inobedientiam consecutæ sunt.

S U M M A R I U M.

1. Præmititur notandum generale.
2. Additur notandum speciale de morte.
3. Probatur, mortem esse pœnam peccati.
4. num. 4. Usque ad 10. Refutantur responsiones scismatici.
5. num. 11. Usque ad 15. Solvuntur reliqua objectiones.
16. Habetur notandum de ignorantia.
17. Ostenditur, ignorantiam pariter esse pœnam peccati.

I.
De pœnit.
inobedientiæ
Adam.

ADAMI transgressionem innumeræ propemodum calamitates subsequuntur. Primo desertor factus æternæ vitæ, etiam æterna, nisi gratia liberasset, morte damnatus esset. Tum, cum posset antea quidquid vellet, nunc, sicut in ejus stirpe cognoscimus, cupiditatibus noxiis abripitur. Harum vero motus obscuros, atque ad turpes voluptates incitationa non solum comitantur pudor & verecundia, quæ in probis honestisque juvat moderandæ libidini, sed etiam interitus libertatis, non quidem à necessitate, ut contendunt hæretici, sed à concupiscentia & lege peccati, quæ ad malum inclinat. Posteaquam enim facta est præcepti transgressio, confessim gratia Divina desrente de corporis nuditate confusus est, sensitque motum inobedientis carnis suæ tanquam reciprocam pœnam inobedientiæ suæ. Cœpit deinde lucem fornicare Divinam, refugit in tenebras atque in devia, umbras appetens. Corpus quoque miseriis, quas modo experimur, affectum est, fame, siti, exilio, agrorum sterilitate, alienatione & similitate ferarum, & necessitate moriendo. Videlicet Augustinus de Civit. Dei lib. xii. cap. 15. de Peccatorum meritis & remiss. lib. i. cap. 3. & sequentibus, de Gen. contra Manich. 11. cap. 19. & de Gen. ad literam lib. vi. cap. 25. & lib. xi. cap. 39. De quatuor præser-tim pœnit. hoc loco disputare proposui, de morte corporis, de ignorantia, de concupiscentia, & de pudore nuditatis.

D E M O R T E.

2.
Quid vel-a-
giani & So-
ciniani de
morte.

Et de morte quidem disquirendum est non tantum propter hæresim Pelagianorum negantium hanc pœnam esse morte. verum etiam propter Socinianorum negantium hanc pœnam esse peccati,

nos, quorum columen acutus & callidus Faustus cum Francisco Puccio Florentino anno 1577. congressum habuit contentiosum. In quo tergiverfator ille ita hominem natura mortalem fuisse contendit, ut suapte natura morti fuerit subjectus, nec in ipsa creatione donatus tali gratia, qua potuisset à morte perpetuo immunis servari. Hujus autem assertionis prima pars vera esse potest, & poterat eam Puccius salvo catholicismo dogmate declinare; non enim immortalitas primi hominis erat conditio naturæ, sed gratia Dei beneficium: & quod Faustus tanta ingenii alacritate, & ambiguitate verborum frequentissime inculcat, primi hominis corpus fuisse animale, dissolubile, & mortalitate affectum inspecta natura sua, poterat ultra concedi. Sed ita fuisse mortale, ut etiam fuerit morti subjectus, antequam Adam laboreretur, atque, ut Socinus ait pag. 258. & 276. tom. 2. Bibliot. Fratrum Poloniæ, in sua creatione Divina gratia fuisse destitutum, nec conservatio ejus vitæ fuisse prospectum, sapit aperte antiquiorem hæresim Pelagianam.

Ut audaciam, qua Sociniani Divina aliud est testimonia solent contortis interpretationibus eludere, refellere quisque valeat, observandum est, quod cap. 9. mori, præmonui cum Augustino lib. vi. de Gen. ad literam cap. 20. aliud esse non posse mori, aliud posse non mori; aliam immortalitatem, quæ est conditio naturæ solis incorporalibus substantiis conveniens, aliam immortalitatem quæ est beneficium Conditoris, & potest etiam rei corporeæ concedi, si quotidiana corruptionis reparetur supernaturali virtute defectus. Animadvertisendum quoque discrimen esse inter mortale, mortuum, & moritum. Mortale est enim quod potest mori; moritum quod mori debet:

bet: mortuum quod jam vita caret. Potest autem corpus esse mortale, quamvis non moritum, sicut hoc nostrum potest, ut ita dicam, esse agrotabile, quamvis non agrotatum, inquit Augustinus in 1. de Peccatorum meritis cap. 5. Male ergo distinguit Socinus inter immortale & mortale, quod istud sit morti subjectum, illud nequaquam; quod enim morti subjectum est, non est mortale tantum, sed moritum; quemadmodum quod est vulnerabile, potest quidem vulneribus perfodi, sed necesse non est, ut vulneretur reapse. Recte tamen quod morti subjicitur, appellatur mortale, ut infra.

^{3.} PROPOSITIO: Mors est poena peccati; id est, poterat homo sibi mortem concilicere, ut fecit, sed non erat moriturus nisi peccasset.

Probatur
mortem esse
poenam pec-
candi.
Definita est haec veritas à Synodo Palestina, ut S. Pater resert de Gestis Pelagii cap. 3. à Carthaginensi V. & Tridentina sess. v. can. 1. At Adversarii, cum quibus congridemur, nullam Sanctorum Conciliorum, ac Patrum rationem habent. Eos itaque ex sacris literis refellere instituimus. Genes. enim 11. 17. ita Dominus Adamum allocutus est: *De ligno autem scientie boni & mali ne comedas: In quaunque die comederas ex eo, morte morieris.* Legunt Hebrei **תְּמוֹת מוֹת** moriendo

morieris, id est, erit tibi mors inevitabilis, & eris obnoxius morti certo superventuræ: quam significationem insisse istiusmodi reduplicationi constat ex Gen. xxxvii. 33. Exodi 19. 12. 3. Regum 11. 37. Vertit hunc locum Targum, *Eris reus mortis: Symmachus, & Hieronymus, Mortalis eris: Vatablus, Morti eris obnoxius: Robertus Stephanus, Pagninus, Arias Montanus, Antiquior Itala, moriendo morieris: Fagiis, tunc incipies esse mortalis: Græci, Σύντος σὸν, eris mortaliss: Omnia ergo consensione Hebræorum, Latinorum, Græcorum, Syrorum cum primum Adam peccavit, sese ostrinxit moriendi necessitate, & antea poterat non mori. Mors ista, cui homo prævaricator se subjicit, non solum certitudinem, sed etiam vehementiam quamdam habere ex memorata hebraici sermonis phrasí certo certius colligitur, & pro utraque morte animæ, & corporis verba Geneseos apposite explicantur ab Augustino lib. xiiii. de Civit. Dei cap. 12. Esse quoque accipienda de morte corporis, imo de ista principaliter, ex ipsa scriptura, & ex ratione manife-*

stissime evincitur. Enimvero Deus hominem puniens dixit, *Terra es, & in terram ibis, quod nisi de morte corporis, quomodo intelligi possit, ignoro,* inquit idem Augustinus in primo de Peccatorum meritis cap. 3. Ratio autem satis aperta haec est, quoniam in citato Genesis textu Deus poenam comminatur, & mors animæ est ipsa culpa, per quam convertens se ad commutabile bonum libere à Deo recedit. Non ergo de morte animæ sola accipiendus est locus Genesis, alias sola culpa, non poena esset à Deo prænunciata: & verborum illorum, *Quocunque die comedaris, morte morieris,* sensus foret non satis aptus, *Cum peccabis, peccabis.* Atque haec etiam communis sensu probantur, Hebræorum quoque, ut constat ex Sexto Senensi lib. v. Bibl. Sanctæ añot. 43. & 52. nec non Buxtorfio in Append. ad differt. 2. Hujus argumentationis summa est: Ex versu 17. secundi capituli Genesis liquet Adam mortalem factum esse, id est morti subjectum, atque interitu lata lege superventuro redditum in pulverem, quoniam mandatum de non comedendo ligni vetiti fructu transgressus est. Non esset ergo morti obnoxius, nec moriturus, si præcepto Domini obtemperasset.

Excipit haec Socinus respondens Deum, postquam homo lapsus fuit, ^{4.} Exceptio perspicue declarasse quid per mortem Socini. Gen. 11. v. 17. intellexisset. Ait enim: *Quia audisti vocem uxoris tuae & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuae. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ. In sudore vultus tui vesceris panem tuum, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Gen. 11. 17. 18. 19. Vides mortis, non tanquam poenam mentionem fieri, sed tanquam termini, ad quem ipsa pena duratura sit, nec infligi mortem à Deo, nec tanquam aliquid pristine hominis naturæ contrarium, vel dissimile commemorari; sed solum declarari hominem subjectum morti, tanquam rei, quæ ipsius hominis naturæ, & materiæ ex qua constabat, propria esset, eique valde consentanea. Addit Socinus: *Cum moritum aliquem pronunciamus, cum ut mortem caveat monemus, cum mortis reuin esse affirmamus, cum mortem alicui minitamus, & similia innumera quotidie dicimus, nunquam de morte ipsa naturali loquimur, sed vel de violenta, aut quæ nobis*

bis immatura videtur, vel de infelici vita verba facimus; atque hoc sensu verba Genesis esse explicanda.

5.
Refutatio.

Sed hæc nullius sunt momenti; excurrit enim Socinus de secundo ad tertium caput Geneseos. In cap. 11. versu 17. Deum mortem minitari, aperte probatum est. Socinus ipse pag. 260. fatetur ex hebraici sermonis proprietate illa verba, *morte morieris*, significare, *certissime morieris*, sive incurres in necessitatem moriendo, ut annotatum in Bibliis Roberti Stephani; & hominem ante lapsum, quamvis natura mortalis esset, non tamen obnoxium morti penitus & necessario. Ergo necessitas moriendo poena est. Etiam sterilitatem terræ & reliqua cap. 3. commemorata poenam esse, imo mortis præludia, aut etiam mortem defluentem, & sensim dissolventem corpora, donec in pulverem revertatur, puto neminem diffiteri. Abit etiam homo in cineres, & materię, ex qua constat, consentanea est dissolutio; non enim erat homo immortalis natura, sed gratiā; ideoque nullus negat redire hominem in pulvrem, quia de pulvere sumptus est. Sed contra naturae definitum plantavit Dominus in medio Paradisi lignum vitae tribuens *stabilitatem contra vetustatem*, ut Augustinus ait, & ostendimus cap. ix. Quod ergo tam salubri ac mirabili cibo homo privatus sit, debetur merito transgressionis; & ideo naturalis conditio appellari non potest. Nam ut ipsius Socini exemplo utar, violentam mortem, & illatam sublato alimento, nemo unus dixerit naturalem. Illud vero quod ait hanc solam mortem, quam immaturam & violentam appellamus, infligi propter peccatum, non mortem absolute, quæcumque ea demum sit, ipsis Scripturæ verbis apertissime refutatur. Non enim Adamo dictum est, quacunque die comederis, morieris aut veneno, aut laqueo, aut ferro, sed *morte morieris*, id est, certissime morieris; nec illius genere mortis, violentæ scilicet, legimus Adamum fuisse interemptum. Violentum quippe dicere consuevimus, quod ab exteriori causa vim patitur. Si autem violentum appellas quidquid est contra inclinationem naturæ; do utramque manum, & mortem violentam esse profiteor. Verum quis, nisi omnino desipiat, affirmabit esse naturale quod naturæ inclinationi adversatur? Nunc sane cum mortem prænunciamus & lamentamur, loquimur saepenumero de morte violenta, vel immatura; sed posteaquam incurrit homo in necessitatem

moriendi: quâ positâ fit poena actualis peccati mortis acceleratio vel turpitudo, quemadmodum facta est poena originalis culpæ ipsa necessitas moriendo.

Secundum pro Catholico Dogmate argumentum sit: Sap. 1. 13. legitur: *Deus mortem non fecit*; & cap. 11. 23. *Quoniam creavit Deus hominem inextirpabilem, & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Invidia autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum*. At si homo conditione naturæ morti esset obnoxius, non regnaret mors propter dæmonis invidientiam, nec Deus hominem creasset *inextirpabilem*. Igitur homo non est morti naturaliter subjectus.

Reponit Adversarius primo, Sapientiæ librum ad confirmanda nostræ Religionis decreta nullam vim & auctoritatem habere. Deinde ait, mortis nomine, non illam significari que est naturalis, & omnibus communis conditio, sed immaturam, miseram, & violentam. In primo enim cap. v. 12. Author hominem hortatur ad evitandam mortem; & mors quæ omnibus dominatur vitari non potest. Manifeste, inquit, idem ostendunt verba postremi verbus: *Impii autem manibus & verbis accercent illam*. Sequenti autem capite ait duntaxat, impiorum Diabolum imitantium proprium esse alicui perditionem & mortem machinari, quemadmodum ille homicida fuit ab initio. Ac de impiis mortem alteri inferri conantibus scriptorem loqui manifestum est ex verbis sequentibus: *Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius*.

Verum & hæc levissima sunt. Sacrorum librorum Canonem non privatorum hominum judicium, sed universalis Ecclesia debet definire. Sapientiæ liber in Divinorum voluminum serie tertii Carthaginensis Concilii, Romanorum Pontificum Innocentii & Gelasii, Tridentinæ Synodi notissimis decretis, & Patrum testimonio censetur; eumque laudarunt etiam temporibus proximi Apostolorum egregii Traectores, ait S. Augustinus de Prædest. SS. cap. 14. Videant nunc Sociniani, qui nollent calliditatis insulari, quanta vafritie Faustus apertissima Divinorum librorum verba contorqueat. Concedo Autorem loqui de morte violenta, & adversus impios, qui illam proximo machinantur. Peto autem, quo sensu creavit Deus hominem *inextirpabilem*? Quoniam creavit illum integrum & incorruptum, ac propterea sui similem, inquit pag. 161. *in animi incorruptione*, quam significat vocabulum græcum

cum *αρθαρτία*, ait pag. 328. Veruntamen si Auctor scribit adversus eos, qui morte turpissima corporis inimicos afficiunt, & Diabolum imitantur, per quem mors violenta introivit in mundum, occiditque hominem creatum à Deo integrum & incorruptum; quis non videt hominem etiam in corpore à Deo *inextirpabilem* conditum esse? Græcum autem vocabulum non solius animi integratam, sed immortalitatem quoque absolute significat. *Αρθαρτία non minus pro integritate, quam pro immortalitate usurpatur*, ait, ægre licet, ipse Socinus. Immortalite ergo, non minus, ac integratam animi Deus hominem exornaverat. Cap. I. v. 12. ubi legitur, *Nolite zelare mortem, monemur, ne illam quasi summo studio arcessamus, puta vino, veneri, & viitiis reliquis indulgentes. Sunt enim ζηλωταὶ vehementer studiosi.* Et recte; quaenam enim invidiâ Diaboli, ac inobedientiâ primi hominis introivit in mundum, peccati stimulo celerat & accerstur. Versus sequentis cap. ultimo habent Graci pro, *imitantur illum, πειράζονται τὸν iritant illum*, id est, mortem, quæ invidiâ Diaboli seducto Adam communis est, impii advocant & attrahunt. Itaque Socinus sequitur *semper ancipitem fensum, statum questionis turbare nititur, & frustra laborat invenienda alia morte, cuius auctor fuerit Deus, ante eam, quæ intravit per peccatum, cuius peribet auctor Diabolus:* inquit non male in defensione argumentorum suorum Franc. Puccius.

9. Præterea ad Rom. VIII. 10. scribit Confirmatio. Apostolus: *Corpus quidem mortuum est propter peccatum.* Recte de his Augustinus lib. I. de Peccatorum meritis cap. 4. *Puto quod non expostorem, sed tantum lectorem opus habet tam clara, & aperta sententia.* Corpus, inquit, mortuum est, non propter fragilitatem terrenam, quia de terræ pulvere factum est, sed propter peccatum: *quid amplius querimus?* Nec est cur aliquis objiciat Augustinum ibidem afferere corpus Adæ fuisse ante peccatum *mortale*; ut enim superioris diximus, mortale appellat quantum mori poterat, non mortale, quasi obnoxium morti; & *mortale* distinguit à morituro: *Sed & illud corpus* (inquit) *jam erat mortale, quam mortalitatem fuerat absumptura mutatio in aeternam incorruptionem, si in homine justitia, id est, obedientia permaneret: sed ipsum mortale non est factum mortuum, nisi propter peccatum.* Sive mortale erat quia poterat mori, immortale, quia po-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

terat non mori; ut non uno in loco explicavimus.

Idem Apostolus ad Rom. v. 12. Per unum hominem (inquit) peccatum in bunc Roboratio mundum intravit, & per peccatum mors. Hæc verba, quatenus originale peccatum diserte probant ab interpretamentis Pelagianorum, & à cavillis Erasmi, & Joannis Phereponi libro proximo vindicabimus. Sufficit nunc animadvertere, quod sola lectione satis patet, mortem peccati stipendum esse. In Epistola pariter ad Corinth. I. cap. xv. 21. scribit Paulus: *Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum.* Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Non potest explicari Apostolus de sola morte animæ, cum & peccatum à morte distinguat tanquam effectum à causa, & sermonem instituat de corporis resurrectione. *Hanc illi mortem non corporis, sed animæ intelligi volunt, quasi aliud dictum sit ad Corinthios,* Per hominem mors, ubi omnino animæ mortem accipere non sinuntur, quia de resurrectione corporis agebatur, quæ morti corporis est contraria, ait Augustinus lib. I. de Peccator. meritis cap. VIII. Itaque mors corporis per Adæ culpam in mundum ingressa est.

Occurrit Socinus Apostolum non esse de morte naturali ullatenus accipiens. Primo quia Apostolus eodem loco appellat corpus Adami *animale*, dicens: *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale.* Atque ut demonstret corpus *animale* esse, versu 45. assert verba Genesis 11. 7. *Factus est primus homo in animam viventem: quæ præculdubio de corpore Adæ innocentis dicta sunt.* *Animale autem corpus quale sit, jam Paulus explicaverat, nempe vile, corruptibile, infirmum.* Ergo antequam peccaret, corpus *vile corruptibile, infirmum* habuit primus homo. Deinde subjicit Apostolus corpus hoc nostrum destruendum esse, quod terreni simus, ut immortalitate donemur, quemadmodum semen non vivificatur, nisi prius moriatur. Atqui erat *primus homo de terra terrenus*, teste ipsomet Apostolo ibidem v. 47. *Destruendum itaque erat illius corpus, etiamsi non peccasset.* Ulterius Apostolus opponit corpori *animali*, quod generatur ex Adam, corpus *spiritale*, quod vivificatur per Christum. *Istud erit immortale & incorruptibile.* Erat ergo illud natura sua morti, & corruptioni subjectum.

Hæc ejusdem cum præcedentibus facilius sunt. *Animale est hoc corpus sicut pri-*

Uu

12.
Solutio.
pri-

primi hominis fuit, sed hoc jam in ipso animalis genere est multo deterius; babet enim necessitatem moriendi, quam illud non habuit: inquit Augustinus lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 26. Itaque corpus Adami erat *animale*, quia poterat mori, & etiam ante lapsum utebatur escis ad reparationem calidi, & humidi, unde animalis vita penderet. Sed ligno vitae à mortis necessitate prohibebatur, atque in juventutis flore detinebatur: & ideo non *spiritale*, sed *animale* fuisset non dubium est; nequaquam tamen moriturum, nisi in Dei prædicentis, minantisque sententiam delinquendo corruisset: ait idem Augustinus lib. xiiii. de Civit. Dei cap. 23. Destrudendum est hoc corpus corruptibile, ut resurgat in gloria. propterea quod induimus imaginem terreni hominis propagatione, & prævaricatione mortis, quam nobis intulit generatio: & corpus, ut idem Apostolus ait, *mortuum est propter peccatum*; ideoque instar feminis emori debet, ut reviviscat. Quoniam vero resurget, *ut mori omnino deinceps non posset*; erit *spiritale* etiam per oppositio nem ad Corpus Adami, quod mori poterat. Hæc adversus Socinum, qui ut aliorum hæreticorum, etiam Pelagii malitiam callide arguteque superavit.

13.
Argumenta
Pelagi.

Restat, ut veteratoris hujus, id est Pelagi, argumenta refutentur, quæ ex Scripturis æque, & ex rarione petuntur. Ex illis objici potest, quod eadem die, qua Adam comedit de ligno scientiæ, quantum ad corpus attinet, non est mortuus, sed annos vixit triginta & nongentos. Itaque ea verba, *Quacunque die comederas, morieris, animæ, non corporis interitum minitabantur*. Apostolus quoque dum ait, *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*, haud recte de morte corporis exponit; quandoquidem non omnes per Christum vivificantur, ideoque nec omnes in Adam moriuntur. At morti corporis unusquisque subjicitur. Ergo de hac morte Paulus non loquitur. Hanc mortem naturalem esse etiam ratio monstrat, primo quoniam pugnantibus elementis humanum corpus constructum fuit: & quod talibus constat, tendit naturaliter in corruptionem: posthac poterat obrui Adam molis alicuius subversione, percuti fulmine, mergi aquis, aut alio inopinato eventu interire. Sunt hæc per vulgatae Pelagianorum captiunculae.

14.
Solutio I. in comminatione & prohibitione Domini

Ad primum respondeo Gen. xi. 17.

properè utramque mortem intelligi, eam nempe, quæ naturalis vitæ privatio est ob animæ divulsionem à corpore, & hanc maxime & principaliter, & eam quæ est spiritualis vitæ privatio ob animæ à Deo per peccatum separationem; & hanc utique Adæ ipso transgressionis die contigisse. Legendus Gregorius Papa Epistola prima ac tricesima libri sexti. Attamen etiam mors corporis cœpit eodem momento in hominem debacchani: primo ob necessitatem moriendi; deinde ob frigus, astum, lassitudinem, & quotidiana corruptionis defecum, qui nihil est aliud, quam quædam prolixitas mortis, ut idem Gregorius scribit Hom. 37. in Evangelia, necnon Augustinus de peccatorum meritis cap. 16. Priori sensu etiam in humanis judiciis, postquam in reum pronunciata sententia est, & is in carcerem adducitur, *jam in mortuis extingue degit*, inquit hom. 17. in Gen. Jo. Chrysostomus, & Apostolus ad Rom. 5. 12. *in omnes homines mors pertransit*. Posteriori autem sensu metonymice idem est mors, ac id, quod trahit ad mortem: quo sensu Exodi x. 17. ait Pharaon, *aferat à me mortem istam*. Sunt denique, qui ea verba *In quacunque die referenda putant ad moderis, non ad morieris*: & qui diem promille annis interpretantur, quorum annorum summam primus homo non attigit.

Secundum argumentum nullius est Solutio 2. Verborum enim Apostoli, ut Augustinus ait lib. xiiii. de Civ. Dei cap. 23. sensus est, quod *sicut nemo corpore animali, nisi in Adam moritur, ita nemo corpore spiritali, nisi in Christo vivificatur*. Præterea quemadmodum S. Pater observat tum hoc loco, tum in 1. de Peccatorum meritis cap. 8. non agebatur ab Apostolo de *justitia que contrariatur peccato, sed de corporis resurrectione, quæ contraria est corporis mortis*: idque extra controversiam omnem evincunt proxima verba: *Per hominem mors, & per hominem resurrecio mortuorum*. Atquicet plurimi sint destituti vita justitiae, omnes tamen mortui corporaliter resurgent, ut eopem loco Apostolus contestatur. Sunt ergo omnes per Adam, in quo singuli peccaverunt, morti corporis ob illius prævaricationem addicti. Ad priorem ratiocinationem responsum dedimus cap. xi. allato exemplo vestimentorum, calceamentorumque, quæ in deserto plurium annorum spatio non sunt obrita, atque Henochi, & Heliæ, quorum corpora nondum senectute contabuerunt. Ita

Ita metuendum non erat, ut Adam habens de ligno vitæ stabilitatem *fene*cute gravaretur, & paulatim veterascendo perveniret ad mortem. Pari jure de impenditibus periculis est discurrendum. Ut enim per interiorem gratiam, nullis agitatibus perturbationibus animi, ita per gratiam externæ protectionis nullis corporum ladebat incommodis. Legendus Augustinus lib. XIV. de Civ. Dei cap. 10. Sed de corporis morte satis.

DE IGNORANTIA.

16.
De poena
ignorantie.

Plenitudinem scientiæ, & clarissimam summi veri revelationem, quæ futura erat merces perseverantie, utique homo in prima conditione non habuit. Illuminatus tamen fuit, ut bene ac sapienter vivere posset, & Deo per liberum arbitrium adhærere, ea prorsus ratione, qua de Angelorum mente dictum est lib. X. cap. 19. Quare non poterat homo decipi, & errare invitus, nec *Diabolus eum cepisset, nisi jam ille sibi placere cœpisset*, inquit Augustinus XIV. de Civ. Dei cap. 13. Nunc plura à nobis ignorari etiam eorum, quæ ad nos spectant, experientia compertum est. Hanc ignorantem naturalem esse, non penam peccati, audebant asserere Pelagiani, apud S. Patrem lib. de Dono Persev. cap. XI. & in I. de Peccatorum meritis cap. 36.

17.
Proposito.

PROPOSITIO. Ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ, & qua approbat falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed poena damnati.

Probatur
ignoran-
tiam esse po-
nam damnâ-
ti.

Ita Augustinus citato loco, & in III. de lib. arbitrio cap. 18. in I. Retractat. cap. 9. in VI. adversus Julianum cap. 16. & in Enchiridio cap. 24. Cujus argumenta sunt: quia ignorare est malum, per quod à nescientibus innumera perpetrantur mala, & cuius causa animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. At malum nequit esse naturalis conditio, sed est pena peccati. Itaque ignorantia, & difficultas, sine quibus nullus hominum nascitur, supplicia sunt, non primordia naturæ. Rursus quia sanat Gratia Christi vulnera propter peccatum inflicta, & ignorantia minuitur veritate magis magisque luce, concupiscentia vero animi charitate magis magisque fervente: & ideo Pelagiani gratia Christi necessitatem negabant, propterea quod fateri solebant utramque, ignorantiam, & concupiscentiam, penam esse peccati: At gra-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

tia Christi deputanda est tam superna mentis illuminatio, quam inspiratio sanctæ dilectionis: Igitur ignotatio, quæ per hanc illuminationem dispellitur, vulnus nunc est, priorisque damnationis effectus. *Ignorantia* (inquit S. Pater lib. II. de Dono Persev. cap. 17.) *Ignorantia igitur & infirmitas vita sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinentem.* Ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, *gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates.* Vide Christianum Lupum cap. I. de Opin. Probab. & Card. Norisium in Respons. ad Append. scrup. Anonymi. Accedit de promptum à ratione argumentum: quippe Adam conditus est cum tali potestate, qua bestiis terræ, & cæteris animalibus dominaretur; atque his nomen dedit, eoque, ut ex Hebreorum lingua colligitur, deprehenditur natura singulorum. Illam itaque perfecte noverat. At nunc qualem hominem adinvenies, qui, nisi longo studio se se maceraverit, possit vel domesticorum animalium proprietates dignoscere, easque simplici vocabulo designare? *Sunt ergo revera animæ duo ista panalia, ignorantia, & difficultas,* Lib. IIII. de lib. arb. cap. 18.

Oppones: Adam & Eva à serpente seducti sunt: Ergo priusquam labentur, ignorarunt dolos in seductoris interrogazione latentes.

Respondetur, Evam à supplantatore fuisse in fraudem deductam, posteaquam divinitatem singulari animi insolentia affectavit: eam enim aucupaturus hostis versutus, & artificio eruditus, illicere ad sapientiæ fastigium curavit; atque ita jam arrogante & inflatam elusit, *Quando bis verbis crederet mulier à bona atque utili re divinitus se fuisse probibitos, nisi jam inesse menti amor propriæ potestatis, & quadam de se superba præsumptio, quæ per illam tentationem fuerat convincenda & humilianda?* Hæc Augustinus libro XI. de Gen. ad literam cap. 30. num. 39. Et XIV. de Civ. Dei cap. 13. Illud itaque malum, quo cum sibi homo placet, tanquam & ipse fit lumen, avertitur ab eo lumine, quod ei se placet, & ipse fit lumen; illud, inquam, malum præcesserat in abdito, ut sequeretur hoc malum, quod perpetratum est in aperto. Verum est enim quod scriptum est, *Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur.* Prov. XVI. 18.

Potest idem affirmari de Adam, nisi manus assererere, hunc non fuisse deceptum, Notandum.

18.
Objectio.

Solutio.

sed

Uu 2

sed peccasse sociali quadam necessitudine, ut Augustinus explicat memorato libro cap. xi. exemplo Aaron, & Salomonis. Quorum alter populo, ut Idolum aureum conflaret, non consentit inductus, sed cesset obstrictus: alter vero, quamquam non crederet Deorum simulacra esse colenda, fuit tamen blanditiis fæmineis ad sacrilegia compulsus. Atque in hanc rem profert S. Pater testimonium Apostoli scribentis in 1. ad Tim. cap. 11. v. 14. *Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.* Hoc tamen Apostolicum testimonium ita quidam interpretantur, quod Adam non fuerit deceptus à serpente. Hortatur enim Paulus mulieres, *ut in silentio discant cum omni subjectione*, ac jubet, ne docere permittantur: cuius monitionis ac præcepti duplarem causam affert, dignitatis viri, qui primus formatus est; & imbecillitatis mulieris, quam serpens, ut infirmorem, circumvenit. Quamquam vero Augustinus Adamum à serpente negat supplatum; nihilominus laqueo erroris implicatum afferit, & eum *fæfelli quomodo fuerat judicandum*, forte quod veniale crederet ab uxore commissum, inquit S. Doctor in eodem illo loco. Hujus erroris fontem in exitu præcedentis capituli demonstravimus.

DE CONCUPISCENTIA.

20.
De poena
concupi-
scientiæ.

Concupiscere, si vim attendas grammaticalem, idem est, ac *velle*, *appetere*, *cupere*; & definiri potest concupiscentia bonarum æque & malarum rerum appetitus. Hinc in utramque partem, non solum Latini scriptores vocem hanc usurparunt, inter quos Cicero usitata phrasit cum pernicioseum aliquid, tum res magnas & maxime expetendas *concupisci*; verum etiam Autores sacri; inter quos Psalmista bono utique sensu ait: *Concupisicit anima mea in atria Domini; Jacobus contra, Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.* Atque tam de rerum spiritualium, quam sensibilium desideratione vocabulum istud *concupiscentia* adinvenitur prolatum. Sed nunc de ea agimus *concupiscentia*, *qua caro concupisicit adversus spiritum*, inquit Augustinus lib. vi. contra Julianum cap. 18. & quæ est generale vocabulum omnis cupiditatis: *Est enim libido ulciscendi, quæ ira dicitur, est libido habendi pecuniam, quæ avaritia, est libido quomodounque vincendi, quæ per- vicacia, est libido gloriandi, quæ jactantia nuncupatur, auctore eodem Augustino*

xiv. de Civit. Dei cap. 15. Proximo tamen capite docet concupiscentiam peculiari ratione appellari, non quamcumque libidinem, sed illam, *qua obscenæ partes corporis excitantur.*

Nequit ulla concupiscentia reperi finis anima; nam concupiscere viventis, & sentientis animæ est. Non est tamen concupiscentia ipse animæ sensus, sed illud, quod nos habere sentimus; *sicut in passionibus corporis non sensus est morbus, sed ille sensus est, quo nos morbum habere sentimus:* Verba Augustini sunt lib. vi. contra Julianum cap. 14. & 18. In unoquoque autem animi sensu distinguenda est sentiendi vivacitas, utilitas, necessitas, & libido. *Vivacitas sentiendi est, qua magis alius, alius minus in ipsis corporalibus rebus pro earum modo, atque natura quod verum est percipit, atque id à falso magis, minusve discernit. Utilitas sentiendi est, per quam corpori vitæque, quam gerimus, ad aliquid approbandum, vel improbandum, sumendum, vel rejiciendum, appetendum, vitandumque consilimus. Necessest sentiendi est, quando sensibus nostris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autem sentiendi est, quæ nos ad sentiendum sive consentientes iuente, sive repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit.* Hæc est concupiscentia, de qua agimus. Julianus ista quatuor invicem confundebat, sed distinguenda esse demonstrat S. Pater lib. iv. cap. 14. allatis sensuum omnium experimentis. Inter quæ ingeniose observat etiam Virgilium nulla imbutum fide, divinaque scientia inter famem unde oritur edendi necessitas, & libidinem sive intemperantem appetitum epularum posuisse discrimen; dum enarrans frugallem Aenæ ac sociorum refractionem post naufragii pericula, in viii. Aen. libro ait:

*Postquam exempta fames e pulis, men-
sæque remotæ,*

De regio autem, splendidoque convivio, quo ab Evandro postmodum fuerunt excepti, inquit Poeta:

*Postquam exempta fames, & amor
compressus edendi.*

Ex quibus constat concupiscentiam non esse appetitum sensitum aut rationalem duntaxat, sed appetitum ipsum inordinatum & reluctantem, sive impetum animi, aut sensus ad turpia & immoderata trahentem. *Motibus igitur suis anima, quos habet secundum spiritum, adveratur aliis motibus suis, quos habet secundum carnem: & rursum motibus suis, quos habet secundum carnem,* adver-

21.
Notan-
dum 1. de
concupi-
scientia.

adversatur aliis motibus suis, quos habet secundam spiritum; & ideo dicitur: Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: ait Augustinus lib. vi. adversus Julianum cap. 14. num. 41.

22. *Notandum.* Ipse tamen motus non est concupiscentia, sed actus ejus; quemadmodum exponit S. P. eodem lib. cap. 19. Quare concupiscentia est prava illa affectio, unde istiusmodi inordinatus motus exoritur. Hinc è Schola nonnulli, quibus consentiunt ex nostris Thomas de Argentina, & Gregorius Ariminensis in distinctionem libri 11. tricesimam appellari concupiscentiam sensu non malo *morbida qualitatem*. Est autem morbidum, quod tabe confectum est, & vim habet morbi inferendi, ut morbida peccus, morbus aer: quod nomen *morbida qualitatis* eatenus approbamus, quatenus significatur *qualitatis* nomine, animi aut corporis habitudo; quæ talis esse potest, etiam carentia prioris temperamenti, ut malam qualitatem dicimus languorem infirmitatis. Nam S. P. Augustinus lib. 1. de Nuptiis cap. 25. de concupiscentia scribit, *Affectio est quedam mala qualitatis, sicut languor.* Atque manifestius xi. de Gen. ad lit. cap. 32. appellat concupiscentiam eodem vocabulo, *morbida, & mortifera qualitatem*. Certum est autem, hanc non esse malam substantiam à principio malo productam in homine, ut S. Pater adversus Manichæos non uno in loco demonstrat; quoniam malum nihil est aliud, quam sola à bono deficiens. Importat vero concupiscentia aliquid positivum, videlicet, esse impetum, motumque animi, aut sensus; & aliquid privativum, nempe esse motum non rectum & moderatum. Atque ita facile percipitur quomodo, et si non est substantia, aut qualitas positiva, inficit, titillat, & inclinat ad malum: quia ut moveat & afficiat habet à vivacitate & natura sensus vel animi, ut afficiat moveatque inhoneste, id nanciscitur à vitio, & privatione ordinis inter carnem & spiritum; quemadmodum ut claudus currat, officium est animalis; sed ne recte incedat, fit læsione atque imbecilitate membrorum. Quamobrem nisi homo infirmus esset, sed inferior pars obtemperaret rationi; nullus impetus animi, aut sensuum foret idem ille, quem libidinem & concupiscentiam promiscue appellamus: habuisset enim homo obedientiam inferiorum membrorum, quam sua inobedientia perdidit. Legendus Augustinus lib. xiv. de Civ. Dei cap. 24.

PROPOSITIO: Concupiscentia virtutum est inseminatum persuasione Dia-
boli, naturæ vulnus, & poena peccati. 23.
Propositio.

Ita definit Tridentinum Concilium probatio-
fess. v. can. 5. & probatur 1. Joannes cap. 2. v. 16. ad Parthos hæc scribit:
Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitae, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Apostolus autem ad Romanos cap. viii. v. 23. *Video,* inquit, *aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & capti- vantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Et ad Gallatas v. 17. *Caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: hæc enim sibi invicem adversantur, ut non que- cunque vultis, illa faciat.* Jacobus etiam cap. 1. v. 14. scribit: *Unusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum. Ex quibus S. Pater hæc argumenta aduersus Pelagianos vibrat. Primo concupiscentia, quam Joannes affirmat à Patre non esse, & cui nos admonet, ut resistamus; non est natura instituti hominis, sed poena damnati; munera quippe Dei debemus custodire ac diligere, nec naturam, quæ bona est, execrari possumus & odisse: *Quonodo autem Joanni Apostolo obtemperamus, si concupiscentiam carnis diligimus?* Re-
spondebis, *Non est ipsa, quam laudo.* Et quæ illa est, quam Joannes dixit à Patre non esse? *Luxuria, inquies.* Sed luxurijs non erimus, nisi istam, quam laudas, concupiscentiam diligamus. Ac per hoc nolite diligere carnis concupiscentiam, cum dicebat, *luxuriosos nos esse nolebat.* Ab hac igitur abs te laudata concupiscentia diligenda prohibemur, quando à luxuria prohibemur: *hæc au- tem, quam diligere prohibemur, non est à Patre.* Hæc igitur concupiscentia, quam laudas, non est à Patre. Aug. lib. xvii. contra Julianum cap. 13. num. 64. Deinde liquet ex Apostolo concupiscentiam cum castitate pugnare: & unum bonum cum altero minime pugnat. At castitatem bonam esse demonstrent sacræ literæ, quæ nos ad eam conservandam hortantur. Oportet ergo, ut carnis concupiscentia sit mala, & homini adhærens ob vitium, non ob naturalem conditionem. *Duo enim bona, quæ à Patre sunt inter se pugnare non possunt; pugnant autem inter se con- tinentia, & concupiscentia: quid bo- rum à Patre magis esse velis, responde:*

sequitur è vestigio Augustinus. Præterea ex præmissis Scripturarum Divinarum testimonii constat concupiscentiam ad peccatum nos inclinare, cäque, nisi Christi gratia succurrat, arbitrium hominis lege peccati quasi mancipium Diaboli captivari. Sed quod ad peccatum allicit & prolectat, est natura suâ malum & pena; malum itaque, & peccati pena est concupiscentia, seu pugnax & lacerosa libido. *Quis autem ita sit imprudens atque impudens, ita procax, pertinax, pervicax, ita postremo insanus & demens, qui cum peccata mala esse fateatur, neget esse malum concupiscentiam peccatorum, etiamsi adversus eam concupiscente spiritu peccata concipere ac parere non sinatur?* Lib. vi. ejusdem adversus Julianum argumenta S. Pater jaculat, quæ operose constringunt eruditii Ordinis Theologi, Norissius in Vindiciis cap. 3. §. 2. Fulgentius Bellelli lib. 3. cap. 14. 15. & 16. Aurelius Piette de peccato Originali Quæst. 6. aliquic complures.

24.
Objectiones
Pelagiano-
rum.

Etsi permulta à Pelagianis objectabantur, possunt tamen omnia ad hæc revocari. Principio, concupiscentiam ad prolix generationem inditam esse ex eo colligitur, quod illa etiam pecudes illiciuntur, in quibus nulla culpa esse potest. Deinde stante etiam integritate naturæ fuisse filiorum propagatio: igitur & concupiscentia. Tum: Si hæc mala sit, damnandæ erunt nuptiae, quorum officium nonnisi indulgendo libidini exercetur. Præterea nihil est aliud concupiscentia, quam naturalis appetitus, in quo, ut in cibo vel potu usuvavit, solus est culpandus excessus. Insuper etiam peccati pena aliquod bonum est, non enim est malum peccato rem punire: bona erit ergo concupiscentia, quam contendimus penam esse peccati. Postremo concupivit Eva ligni vetiti fructum, de quo comedens prævaricatrix evasit: fuit itaque ante mulieris prævaricationem ipsa libido.

25.
Resolutiones lib. iv.

Respondet Augustinus ad primum contra Jul. cap. 5. n. 39. ideo hanc libidinem in belluis malam non esse, *Quoniam non repugnat rationi, qua caret.* Addit de Orig. Peccato cap. 40. tantam excellentiam esse homini comparatione pecoris, ut natura istius in homine vitium sit. Subdit lib. iv. Operis imperfecti num. 56. habere animam *afiniam*, qui, cum libido sit natura pecoris, negat in homine penam esse. Ait bruta non inhiare in prægnantes, atque in actus obsceniores; ideoque in

homine libidinem longe esse turpiorem, quam sit in belluis. Narrat lib. vi. contra Julianum cap. 14. num. 41. exemplo Calligoni, etiam Eunuchos meretriciis amplexibus Inquinari, quam turpitudem in exsectis bestiis non offendimus. Quod sequitur de propagatione prolixi in statu innocentiae solvitur lib. vi. aduersus Julianum cap. xi. lib. ii. de Nuptiis & concupisc. cap. 13. & lib. xiv. de Civit. Dei cap. 23. & 24. dicendo tunc libidinem aut nullam futuram, aut ita subditam voluntati, ut nunquam posset sollicitare nolentem, ita, ut absque noxia cupiditate homo uteretur genitalibus membris, ut modo movet pro lubitu manus, aut pedes. Tertium argumentum in ipsum Julianum retorquetur lib. iii. cap. 15. nam cum nuptiæ sint concupiscentiæ remedium, ut fatebatur Julianus, consequitur illam esse languorem quendam & morbum; nemine providente remedium sanitati. In i. autem de nuptiis cap. 14. demonstrat culpabilem non esse generandi intentione concubitum, qui proprio nuptiis est imputandus; has vero illud, quod non pertinet ad se, carnalem videlicet voluptatem, venia dignum reddere propter se. Addit lib. vi. contra Julianum cap. 18. hoc libidinis malo bene uti pudica conjugia, cum eo utuntur generandi causa, atque illud certa lege refrinant, ne ad alienas mulieres laxatis extra pudorem habenis discurrat. Ad quartum nego concupiscentiam esse naturalem appetitum; nam velle etiam salvum esse, & velle suscipere filios, eosque nutrire & educare naturalis est appetitus, idemque rationis, non libidinis, ut S. Doctor ait lib. ii. de Nuptiis cap. 5. quare concupiscentia ad appetitum addit inordinationem, quâ rationem antevertit, eique repugnat, ideoque, nisi cum Pelagianis sensuum vivacitatem, libidinemque permixta accipiamus, semper in hac aliquis excessus deprehenditur. Proxima argumentatio exploditur exemplo mortis, & cæcitatibus, quæ licet bonæ sint comparate ad Deum justæ eas infligentem, quod præstat beneficia indebita subtrahens; nihil secius peccatori, cui decernuntur, pena sunt. Ultima etiam eliditur, respondendo præcessisse in Eva malam voluntatem, qua serpenti subdolo crederet, & consecutam malam concupiscentiam, *qua cibo inibiaret illico;* ut scribit Sanctus Doctor lib. iv. Operis imperfect. cap. 56. & nos supra diximus Prop. 3. cap. 12. De Concupiscentia, quam in statu naturæ puræ propugnant quamplures Theologi,

paulo

paulo infra : nunc enim de ea, quam modo experimur, tantummodo verba fecimus.

DE PUDORE NUDITATIS.

26.
De pudore
nuditatis.

Hujus concupiscentiae etiam pudor nuditatis est invictissimum argumentum: quod cum negare auffit sit post veteres Pelagianos immoderatus Augustinianorum librorum Censor Joannes Phereponus, breviter demonstratur. Etenim Genesis 11. 25. de Adam & Eva antequam laberentur, scriptum est: Erat autem uterque nudus, & non erubescabant: post transgressionem vero, ut habetur cap. 111. 7. Aperti sunt oculi amborum; cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia fucus, & fecerunt sibi perizomata. Atqui non sunt aperti primorum hominum oculi, quasi ante lapsum cæci fuerint, ut supra adversus Ophitas demonstratum est: nec ut viderent interiorem peccati maculam solummodo; quippe ad hanc contegundam nihil conferre poterant perizomata fucus. Itaque aperti sunt, ut erubescerent, turpisne nuditatis afficerentur pudore. Merito bujus libidinis maxime pudet, merito & ipsa membra, quæ suo quodam, ut ita dixerim, jure, non omnimodo ad arbitrium nostrum movent, quæ non moventur, pudenda dicuntur, quod ante peccatum hominis non fecerunt. Nam sicut scriptum est, Nudi erant, & non confundebantur; non quod eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nuditas nondum erat, quia nondum libido membra illa præter arbitrium commovebat, nondum ad hominis inobedientiam redarguendam sua inobedientia caro quodammodo testimonium perhibebat, &c. Legito Augustinum lib. xiv. de Civit. Dei cap. xvii. Hinc est quod merito Sanctus Pater ex pudore nuditatis, atque ex eo, quod concubitus fæminei, cæterique actus voluptuosi nunquam palam perficiantur, & ingenuus quilibet homo ne turpia verba profundat continetur à veracundia, evincit libidinem malum esse tam hoc ipso loco, quam in altero libro de Nuptiis cap. 5. & contra Julianum lib. iv. cap. 16. & lib. v. cap. 2. Quo in loco etiam hæreticum redarguit, quod ut argumentum ex allatis verbis Geneseos petitum callide eluderet, perizomata idem significare affirmabat ac vestimenta. Verum putide prorsus, ac pertinaciter. Enimvero Græcum vocabulum πελώματα, & Hebraicum חנרת Hagorod, Chaldæumque

Ζεραζιν idem esse ac subcinctoria, subligacula, & lumbaria, ipsum etymon demonstrat, atque consensio Interpretum univeriorum.

Objicit Phereponus Animadv. in 27.
cap. 13. lib. xiiii. de Civit. Dei, & in Objectiones,
cap. 17. libri xiv. motum aut nullum Phereponi, i
fuisse in Eva, aut certe minime conspi
cum, & qui in eam ruborem posset
inferre. De nuditate primorum paren
tum videndos cum alios Interpretes,
tum præsertim Joannem Clericum in
Genesim: gentes in Africa & America
plane nudas incedere, nec olim magis
vestitus fuisse, quidquid scribat in suo
Appollonio Philostratus: nuditatis pu
dore hinc potissimum natum, quod
cum Adam & Eva liberos habuerint,
tecti esse debuerunt, ne hi genitalia
membra contrectarent, suisque citius
æquo abuterentur: mulieres à puber
tate tectas esse oportere, ne singulis
mensibus oculos foedum quidpiam of
fendat: conjugatos quoque nuditati
confulere, ne per oculos concitata libi
dine, optimæ conjugiorum leges violen
tur. Belle his verbis censorium cala
num retrahit: Sed de his pluribus non
agenus, ne in pudorem & ipsi peccamus.

Respondeat idem Augustinus, ut quis
que videat tam exulcerato animo Phe
reponum Sancti Doctoris libros legisse,
ut tela Juliani jamdiu ab illo protrita
nonni si in sui perniciem tractare præ
sumat. Itaque S. Pater lib. iv. contra Ju
lianum cap. 13. num. 62. haec habet:
Quid autem de motu fæminæ, cuius &
ipsam puduit, inaniter argumentandum
*putasti? Non utique fæmina motum vi
sibilem texit: sed cum in eisdem membris*
*tales aliquid sentiret occultius, quale vir
senserat, ambo texerunt, quod alteru
trum videndo in alterutrum commoti*
ambo senserunt, & vel unusquisque sibi,
*vel alter alteri erubuerunt. Næ pera
cura est prior illa Phereponi argutatio,*
nova, ac peremptoria! Deinde nos
Phereponus hortatur, ut adeamur In
terpretes, præsertim vero Joannem Cle
ricum, id est seipsum, pro recta intelli
gentia versus 7. capit. 111. Geneseos,
quem de nuditate animi, id est, priva
tione gratiæ, ac peccato intelligendum
esse contendit. Sed audiatur Augusti
nus lib. v. adversus Julianum cap. 2.
num. 7. haec edifferens: *Ubi manifesta
res est, scripturæ Divinæ sensui nostrum*
sensum addere non debemus: non enim
*hoc fit humana ignorantia, sed præsum
ptione perversa. Adam, & mulier ejus,*
qui nudi erant ante peccatum, & non
con-

confundebantur, mox ut peccaverunt quas partes corporis amicierunt, perizomatum nomine satis evidenter expressum est. Videntur quid texerint: nimiae insipientia est adhuc querere, nimiae impudentia adhuc negare, quid senserint. De nuditate itaque corporis, non solius animi, sunt verba Genesis accipienda, & de velamine pudendorum membrorum, quorum motu sentitur turbida ac perversa libido. Atque haec est omnium fere Interpretum expositio; cui nec repugnat interpretatio eorum, qui docent Adam & Eam aperuisse oculos mentis ad discernendum inter bonum & malum; nam & his assentitur S. Pater xi. de Genes. ad lit. cap. 32. & xiv. de Civit. Dei cap. 17. scribens, se primos parentes cognovisse nudatos illa gratia, qua prius vestiebantur. Quod sane neverunt, quia hac gratia remota, extitit in motu corporis quedam impudens novitas, unde esset indevens nuditas, & fecit attentos reddidit que confusos. Joannem autem Clericum, inquit eruditus Auctor librorum de Ingeniorum moderatione lib. 111. cap. 3. virum & eruditione & ingenio critico revera celebrem, sed licentia quoque opinandi famosum, adeoque in Sanctos Patres animatum, cum audis; alterum, imo ipsum Phereponum audire te putas. Unde appetet hominis arrogancia, qui non solum Phereponum, id est, laboris patientem se ipsum nominat, verum etiam præ cæteris se Divinarum scripturarum Interpretem nobis lexitandum proponit. Quod rursus opponitur de causa pudoris, eadem facilitate ab Augustino retunditur in 11. de Nuptiis cap. 5. num. 14. his verbis: *Quare illud opus conjugatorum subtrahitur & absconditur etiam oculis filiorum, nisi quia non possunt esse in laudanda commixtione sine pudenda libidine?* Idem dicendum est de adolescentibus, & pueris egressis ex ephebis, ceterisque nuda membra tegentibus: quare, nisi forte ob turpitudinem libidinis, nuditatem suam erubescunt? Sed accedit ad refellendum Phereponum, quod primi parentes consuerunt subcinctoria, ac tegumenta verendorum, cum nec filii essent, qui contrectarent pudenda, nec alienæ mulieres, quibus Adam commiseretur, neque causæ aliae, quas imprudens Criticus prætexit. Nec minus est portentosum in gentibus Americanis, quod nude prorsus incedant, quam quod sint anthropophagæ, & natos, parentesque immaniter cædant: quæ facinora si laudanda sunt, etiam laudanda erit li-

bido; si minus, neque haec erit cum moribus summe vituperandis perpaucorum hominum celebranda. Denique & quod vereatur Criticus ne peccet in pudorem, ita ab Augustino carpitur lib. iv. contra Julianum cap. 13. num. 62. Sed loquens vana petis, ut ignoscant reverendæ aures, & congerificant potius, quam indigenent necesse tue. *Quare petis, ut ignoscatur tibi?* Nonne abs te venie possumus etiam ipsa est libidinis accusatio? Et lib. 11. de Nuptiis cap. 9. num. 22. *Quid enim potuit Deus facere, quod ejus prædicatorem pudeat dicere?* Ita Augustinus fregit in Pelagianis Phereponi audacissimam temeritatem. Haec de pudore nuditatis primorum hominum, quorum oculi, ad discernendum inter bonum quod amiserant, & malum in quod ceciderant, aperti sunt;

*Quosque aluit misero fallax infania
pomo,
Vestivit folio: saeva quos arbore nudos
Reddidit, bos gravius tenui de cortice
texit.*

Alcimus Avitus lib. 3.

DE TUNICIS PELLICEIS.

Ad tegendam foemorum nuditatem 29. perizomata ficus sibi primos homines De Tunicas consuisse, Deumque eis addidisse tunica pelliceas. Divina narrat Historia. Has tunicas Origenes esse putat ipsum mortale corpus ob prævaricationem præteritam interitu conficiendum. Hunc allegoricum sensum etiam Augustinus comprobat in 11. de Genesi contra Manichæos cap. 21. dicens: *Ipsi enim fecerunt præcinctoria de foliis fici, & Deus illis fecit tunicas pelliceas; id est ipsi appetiverunt mentiendi libidinem relicta facie veritatis, & Deus corpora eorum in istam mortalitatem carnis mutavit, ubi latent corda mendacia.* Pro qua Origeniana sententia stare videtur evidens ratio; non enim decebat Deum lanum fieri, maestare animalia, & pellicum esse futorem. Cum etiam bina cujusque speciei animantia produixerit, & nihil novi considerit die sexta transfacta; inverisimile est aliqua deglubisse, uno bestiarum genere perdito.

Verumtamen affirmandum est, vere 30. Adamo & Evæ Tunicas è pellibus confutatas Deum fecisse: non enim alium pelliceas af-sensum patiuntur hebraica nomina רַעַנָּה firmatur, בְּתֻנוֹת Catnod-Hor, quæ significant vestimenta ex pelle bestiis detraha: nec fine causa in historiis à literali sensu est ulla-

ullatenus recedendum. Cui sane non adversatur Augustinus, qui xi. de Gen. ad lit. cap. 39. n. 52. scribit: *Hoc significationis gratia factum est, sed tamen factum.*

^{3.}
Variae sententiae teunduntur.
Ad rationem prædictam, quæ videatur confirmare Origenianum errorem, responderunt veteres Rabbini fuisse pelles, quas statim tempore serpentes abjiciunt; sive animalia adhuc viventia sponte, Dei jussu, se pellibus expoliasse: aut forte *pellium* nomine significari pilos, vel lanam. At hæc partim fictitia sunt, partim aspera & contorta; partim quoque temporis angustia, & necessitatibus convenire non possunt. Procopius Gazæus Comment. in Genesim putat hujusmodi vel productas ex nihilo, vel per conversionem præexistens materiæ, ipsa die sexta post Adæ lapsum, & die ad vesperam inclinante.

Torniellus tom. 1. Annal. p. 100. scribit tunicas ab ipso Adamo, Deo inspirante, fabrefactas, nec Deum, sed hominem animalia occidisse. Factum id ministerio Angelorum, scribunt Abulensis, à Lapide, Salianus, alii. Ego non video, cur teneamus afferere, Deum ex animalibus singulis bina tantum creasse, cum hæc inter non sit, quomodo in hominibus, dominium ac regimen, cui dependentia ab uno necessaria est: aut si bina fuerunt producta, non potuerint, antequam maestarentur, ad speciei conservationem fæminas gravidare. Ut ut sit, falsum est, quod de primis hominibus scribit in quinto Lucretius:

*Nec dum res igni scibant tractare, nec
uti
Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum.*

C A P U T X I V.

De Adami resipiscientia, ac salute.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
à num. 2. usque ad 5. Probatur, Adamum pænitentiam egisse, & salutem æternam consecutum fuisse.

6, & 7. Respondetur ad contrariam argumentationem.

^{1.}
De Adami resipiscientia ac salute.
TATIANUS Syrus auctor Orationis ad Græcos edita circa annum vulgaris Aeræ 172. Marci Aurelii Imp. XII. primus omnium Adami saluti contradixit, ut Irenæus scribit lib. 1. cap. 38. olim 30. & verbis Irenæi Eusebius H. E. lib. 4. cap. 29. Et doctissimus quidem Valesius Irenæi verba reddidit, *Nova præterea argumenta ad subvertendam Adami salutem excogitans*, quibus videtur Tatianum non fuisse hujus erroris auctorem, sed in Græcis habetur, τῇ δὲ τοῦ Αδαμού σωτηρίᾳ παρὰ ἐμπειρίᾳ τὴν ἀντιλογίαν πονησάμενος, id est, *Adami autem salutem ex se ipso, ingenioque suo contradictionem faciens.* Post Tatianum damnationem Adæ asseruerunt Encratitæ, sic nuncupati ἀπὸ τῆς ἐγνωτείας, à continentia, quod nuptiis adversarentur; unde diversi non fuerunt à Marcionitis, ut recte eo loco Eusebius. Hi & Severiani dicti sunt à Severo quodam Tatiani discipulo, de quo Nicephorus lib. 4. H. E. cap. 4. & lib. 1. Hæretic. fabul. cap. 21. Theodoretus.

Revocavit in dubium salutem Adæ, non tamen inter damnatos illum connumeravit Rupertus Abbas Tuitiensis, qui floruit sub initium saeculi xii. Istum ali-

qui benigne excusat, quasi aliorum sententiam, non propriam exposuerit. Verum eti Rupertus temeritatis notam inurit iis, quite mere quæstionem hanc, subscribentes Encratiticis, finirent; nihil tamen minus posteaquam dubitationis suæ causa attulit, nulla pro Adæ producta, pergit rotundis quadratisque verbis: *Salvatio ejus, & à multis libere negatur, & à nullo satis firmiter defenditur.* Excusandus potius Rupertus, quod non satis ei constaret de auctoritate libri Sapientiæ, de qua olim dubitarunt nonnulli: nullo enim alio Divinæ Scripturæ testimonio salus Adæ apertissime comprobatur. Id tamen Tatiano, affectisque minime suffragatur; quoniam hi non in ancipi dubitatione prudenter versati sunt, sed temere in protoparentem damnationis sententiam pronunciaverunt. Nunc autem ob memorati libri certam divinamque auctoritatem, atque ventilatam traditionem Majorum, neque fas est judicium suspendere.

PROPOSITIO: Adam patrati criminis poenituit, & salutem æternam est ^{2.} **Propositio,** consecutus.

Xx

Demon-

Probatur
Adamum
pœnituisse, &
salvum fa-
ctum,

Demonstratur primo ex cap. x. Sapient. v. 1. & 2. *Hæc illum, qui primus for- matus est à Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus custodivit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.* Deinde probatur Traditione PP. Irenæus in 111. aduersus Hæres. cap. 34. plura contra Tatianum argumenta producit, de quibus infra. Fuit autem Irenæus huic hære- tico synchronus, atque strenuissimus Adversarius. Sæculo 3. damnarunt hunc errorem Tertullianus lib. 11. contra Mar- cionem cap. 25. & Origenes hom. 35. in Matthæum. Proximo sæculo Euse- bius loco citato, Athanasius libro de Passione & Cruce Domini, Hilarius in Matthæum Canone VIII. Gregorius Nazianzenus Oratione XVI. de lau- dibus Cyptiani. Postremo Patres ac Theologi universi, quorum ductor, & columnen Augustinus Epistola ad Evo- dium 99. nunc 164. cap. 3. ait: *Et de illo quidem primo nomine patre generis humani, quod eum ibidem solverit, Ecclesia fere tota consentit: quod eam non inaniter credidisse credendum est, undecun- que hoc traditum sit; etiam si Canonici- carum scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas.* Quamquam il- lud quod in libro Sapientiae scriptum est, *Hæc illum, qui primus factus est, pa- trem orbis terrarum, cum solus esset crea- tus, custodivit, & eduxit illum à deli- cto suo, & dedit ei virtutem conti- nendi omnia, magis pro hac sententia, quam pro ullo alio intellectu facere vi- deatur.* Collegerunt testimonia Patrum Bellarminus lib. 111. de Atmiss. gratiæ cap. 12. Torniellus ad an. m. 930. num. 9. Perierius lib. 7. comment. in Genes. Nat. Alex. dissert. XVI. sæc. 2. Sam. Andreas, & alii; ita ut nullus plane tam ex Catholicis, quam ex Protestantibus neget, de salute Adæ universos, Tatiani exceptis, convenire. Utrum addo quod alii prætermiserunt, in Litaniis, quibus uitetur Clerus S. Marie Majoris Romæ, legi: *Sancte Adam, ora pro nobis.*

3.
Argumenta
Irenæi pro
Adamo.

His ego pro dëfiniendo dogmate con- tentus ero: nam ubi constat de au- toritate literarum Sanctarum, & de con- sensu antiquorum, necesse non est ad humanam rationem confugere. Irenæus tamen hoc etiam telo petiit Tatianum, & salutem Adami demonstrat primo, quia sententia Tatiani nova est, ab eo conficta, & in parentes impia & injuriosa. Insuper, quia Deus non ma- ledixit Adam & Èvæ sicut serpenti; imo illos ad resipiscientiam invitavit, & eis

veniæ salutisque spem dedit, facta pro- missione Christi Redemptoris: per quem mulier Ecclesiæ, ac Deipara typus de- bebat serpentis caput conterere. Dein- de quia in signum pœnitentia se asper- sis perizomatis induerunt. Ulterius, quoniam Pastor non invenisset ovem perditam centesimam. Postremo, quia Diabolus gloriari posset, se à Christo non fuisse devictum, si primi parentes non fuissent ab ejus captivitate liberati. Parens adversus Bellarminum, qui me- morato loco hæc argumenta ex Irenæo produxit, tertium de perizomatis, & alterum de ove centesima parum fir- rum judicat, cum responderi posset, perizomata illa propter nuditatem fuisse consuta, hanc vero ovem significare quemvis peccatorem resipiscientem: ca- tera esse probabilia fatetur. Verum Irenæo assentitur etiam Ambrosius lib. de Parad. cap. 13. nec opus est, ut sint omnia prorsus invicta & palmaria. His accedunt conjectura aliae, quod Adam & Eva Christi & Ecclesiæ typum ges- serint, quod ab illis Abel sacrificiorum rationem, Deique cultum fuerit edo- etus, & quod una cum Christo à mor- tuis surrexerint, ut Patres nonnulli tra- diderunt.

Valde probabilem de salute Adæ fidem 4. facit traditio de sepultura ejusdem Adæ eo ipso loco, in quo crucifixus est Do- minus. Cujus traditionis, ut mit- tam quæ citari solent ex libro 11. Car- minum contra Marcionem, & ex Au- gustini sermone 71. de Temp. nunc 6. Apend. quæ, eti spuria habentur à Cri- ticis, comprobant tamen antiquorum temporum opinionem; locupletissimos testes laudare possumus Cyprianum Tract. de Resurrect. Christi, Origenem hom. in Matthæum 35. Epiphanium lib. 1. aduersus hæreses, Jo. Chrysostomum hom. 84. in Joannem, & alios plures laudatos à Bellarmino, & à Hy- cintho Serry Exercit. 56. num. 5. & in Prologo Galeato operum Melchioris Cani cap. 5. & a Toleto Annot. 12. in cap. 19. Joannis, &c. Qui omnes tra- dunt Christum mortuum super Adæ se- pulchrum, ut is salvaretur Divini san- guinis aspersione.

Erit, qui reponat, S. Hieronymum 5. Comment. in cap. 27. Matthæi hanc Oppugnatio traditionem rejicare, quod in Jesu filii & Iulio. Nave volumine legatur Adam sepultum juxta Hebron; & Arbeæ, & Calvariae locum dictum sit à capite decollatorum, uti afferunt & Beda, & Paschalias, & Doctor Angelicus 3. p. q. 47. art. 10. Magnus

Magnus enim Hieronymus de hac tradizione scribit: *Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera.* Et ad 5. cap. Ep. ad Ephesios: *Hæc utrum vera sint, nec ne, lectoris arbitrio derelinquamus.* Remanet tamen satis firma, aut saltem non refuta, illa de busto Adæ sententia; propterea quod Hebraeorum opinio de Adamo sepulto in Hebron, nequit ex libro Josue confirmari, ut aperte demonstrasse confido in prima secundi capituli propositione. Imo vera esse potest utraque simul sententia, nuncupatum Golgotha à cranio Adæ, & à cervicibus decollatorum. Cum debita ergo Hieronymo reverentia, ad partes aliorum accedimus; maxime quod ipsem in Epistola, quam ad Marcellam dedit nomine Paulæ & Eustochii, quæ est inter familiares lib. 2. ordine septima, est pervetusta traditionis adstipulator. In ea siquidem Epistola hæc de Hierosolyma habet: *In hac urbe, imo in hoc tunc loco, & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam: unde & locus, in quo crucifixus est Dominus noster Calvaria appellatur, scilicet quod ibi sit antiqui hominis Calvaria condita: ut secundi Adam, id est, Christi sanguis de cruce stillans, primi Adam, & jacentis protoplasti peccati dilueret, & tunc sermo ille Apostoli compleveretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Itaque Scriptura Divinæ testimonio, confessione Patrum, & conjecturis plurimis, quarum, aliæ probabiles sunt aliæ prope certæ, tollitur omnis hæsitatione circa resipiscientiam Adami, circa quam pauci fuerunt ancipiti cogitatione distracti.

CONTRARIA OBJECTIO DILUITUR.

6. Sed ita argumentaberis. Salutem Adæ *Objectiones.* nec scriptura, nec traditio, nec aliqua ratio potest comprobare. Non scriptura: nam, ut Rupertus ait, liber Sapientia de Canone non est, & majori libertate parvipenditur, quam suscipitur, quia quando, vel ubi Adam peccatum suum agnoverit, non ostendit. Amplius autem quod dictum est, *Et dedit illi virtutem continendi omnia, nullum certum sensum præsentat, quia præter unicum Dominum Jesum Christum nullus est homo tali virtute præditus.* Adde legi in pluribus codicibus: *Et eduxit illum de limo terræ, non à delicto suo.* Præterea Apostolus in 1.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

ad Corinth. xv. 22. novum Adam opponit veteri; ut ergo in illo omnis salus, ita in vetere Adamo est omnis punitio, & damnatio. Rursus idem Apostolus ad Hebreos xi. 4. Ecclesiam fidelium non ab Adam, sed à filio ejus Abel exortam ostendit. Ex Scripturis igitur salus Adæ nequit evinci. Sed nec ex traditione. Etenim Rupertus, ut dictum est, circa eam pendet animo: Bernardus in libro de modo beate vivendi scribit: *Adam in infernum cecidit, quia inobediens fuit:* Et Gelasius Papa liberum, qui inscribitur, *Penitentia Adæ,* inter apocryphos amandavit. Ratio autem æquitatis postulat, ut ex quo Deus non pepercit angelis peccantibus, nec veniam daret homini, quem conditione inferiorem paribus beneficiis ornaverat. Scripturis itaque, auctoritate, & ratione salvatio Adæ oppugnatur.

Resp. falli Rupertum, qui à Canone divinarum scripturarum expungit librum Sapientiæ: in quo retinendam esse Vulgata lectionem, constat ex Græcis, Romanisque Codicibus, & ex Patribus, qui legerunt, à delicto suo, ut supra vidimus in Augustiniana ad Evidium Epistola. Ea autem verba, *Et dedit ei virtutem continendi omnia,* non plenissimam potentiam, sed dominum ac regimen demonstrant rerum terrenarum; cum sit in græco *κατῆσαι πάντων, omnibus dominari.* Coepisse Adæ penitentiam ex quo dominice sententiæ cervicem inflexit, & rudibus brutorum pellibus contextus vitam miserrimam egit, pie & probabiliter credimus. Apostolum in Epist. ad Corinth. agere de morte & resurrectione corporum, diximus capite præcedenti; quamquam & in hoc novus Adam opponitur veteri, quod unus gratiæ, alter peccati sit auctor: sed tamen ad Rom. v. 14. appellatur primus Adam *τύπος τοῦ μέλλοντος forma futuri.* In Epistola autem ad Hebreos fideles præcipue laudantur, qui fidei causa aut mortem perpessi sunt, aut futurorum promissionem singulari mysterio acceperunt; quorum utique primus est Abel. De Ruperto non opus est plura edifferere. Liber de modo bene vivendi non est genuinum opus Bernardi, ut demonstrat Bellarminus de script. Eccles. an. 1130. è stylo, & inscriptione ad Sororem virginem, & præterea possunt verba, quæ inde obiiciuntur, ad solum reatum, & meriti

tum damnationis referri. Gelasius certum librum; non poenitentiam Adami reprobat; ut dum declarat apocryphos qui inscribuntur, *De Infantia, & de Nativitate Salvatoris*, derogat librorum auctoritati, non autem substantiae rerum gestarum. Adamo denique, non Angelis Deus pepertit; sive quod ille fuerit imbecillioris naturae, ut Gregorius docet lib. iv. Moralium cap. 9. &

Damascenus lib. 11. cap. 3. sive quia Dominus beneficiorum suorum Angelos justo iudicio, hominem misericordiae decreverat reservare. Pro quo maximo benefacto, aliisque innumeris, quibus nunquam non afficimur, inter quae & illud connumerandum est, quod finem attigerim hujusce libri,
Deo patri misericordiarum gratias refero.

PRAE-